

МОНГОЛБАНК (Төв банк)

**Аудитлагдсан санхүүгийн тайлангууд
2014 оны 12 дугаар сарын 31**

МОНГОЛБАНК

2014 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31-НИЙ ӨДРӨӨР ДУУСГАВАР БОЛСОН ЖИЛИЙН САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАН

АГУУЛГА	ХУУДАС
БАНКНЫ ТУХАЙ ЕРӨНХИЙ МЭДЭЭЛЭЛ	1
ЗАХИРЛУУДЫН ЗӨВЛӨЛИЙН ХАРИУЦЛАГЫН ТАЛААРХ МЭДЭГДЭЛ	2
ХАРААТ БУС АУДИТОРЫН ДҮГНЭЛТ	3 - 4
АШИГ, АЛДАГДАЛ БА БУСАД ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ОРЛОГЫН ТАЙЛАН	5
САНХҮҮГИЙН БАЙДЛЫН ТАЙЛАН	6
ӨМЧИЙН ӨӨРЧЛӨЛТИЙН ТАЙЛАН	7
МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭНИЙ ТАЙЛАН	8-9
САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГУУД	10 – 97

МОНГОЛБАНК

БАНКНЫ ТУХАЙ ЕРӨНХИЙ МЭДЭЭЛЭЛ

АЛБАН ХАЯГ:

Монголбанкны байр
Бага тойруу- 3, 15160
Улаанбаатар-46, Монгол Улс

ЗАХИРЛУУДЫН ЗӨВЛӨЛ:

Н.Золжаргал (Монголбанкны Ерөнхийлөгч)
Б.Жавхлан (Монголбанкны Тэргүүн дэд ерөнхийлөгч)
Э.Батшугар (Монголбанкны Дэд ерөнхийлөгч)
Д.Чимэд-Юндэн
(Тамгын газрын захирал)
Х.Дэлгэр
(Дотоод хяналт, үйл ажиллагааны эрсдэлийн газрын захирал)
Д.Болдбаатар
(Мөнгөний бодлого, судалгааны газрын захирал)
Д.Дэлгэрсайхан
(Валют, эдийн засгийн газрын захирал)
Д.Ганбат
(Хяналт, шалгалтын газрын захирал)
М.Амгалан
(Төлбөр тооцоо, бүртгэлийн газрын захирал)
П.Сүхбаатар
(Мөнгөн тэмдэгт, үнэт зүйлсийн газрын захирал)
Г.Эрдэнэбаяр
(Хууль, эрх зүйн газрын захирал)
Д.Довчинбазар
(Мэдээллийн технологийн газрын захирал)
Н.Батсайхан
(Эрсдэлийн удирдлагын албаны захирал)
С.Болд
(Монголбанкны Ерөнхий эдийн засагч)

АУДИТОРУУД:

Эрнст энд Янг Монголия Аудит ХХК
Мэргэшсэн нягтлан бодогчид

МОНГОЛБАНК

ЗАХИРЛУУД БА ГҮЙЦЭТГЭХ УДИРДЛАГЫН МЭДЭГДЭЛ

Санхүүгийн тайланг бэлтгэх нь Захирлуудын зөвлөлийн үүрэг байна.

Монголбанкны санхүүгийн тайланг Санхүүгийн тайлагналын олон улсын стандартад нийцүүлэн бэлтгэсэн болно. Захирлуудын зөвлөл нь 2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаарх Банкны үйл ажиллагаа, тухайн өдрөөр дуусгавар болсон жилийн үр дүн ба мөнгөн гүйлгээг энэхүү санхүүгийн тайланд үнэн зөвөөр илэрхийлэхийг баталгаажуулах үүрэгтэй.

Захирлуудын зөвлөл нь Банкны санхүүгийн байдлыг үнэн зөв илэрхийлэх, нягтлан бодох бүртгэлийг зөв зохистой хөтөлж явуулдаг бөгөөд санхүүгийн тайлан нь Тодруулга 2-т тусгагдсан шаардлагуудад нийцэж байгаа гэдгийг баталгаажуулах үүрэгтэй.

Мөн Банкны хөрөнгийг хамгаалах, залилан, бусад зөрчил, дутагдлаас сэргийлэх, илрүүлэх арга хэмжээг авах нь Захирлуудын зөвлөлийн үүрэг байдаг.

Энэхүү санхүүгийн тайланг (5-97 дугаар хуудсанд үзүүлсэн) бэлтгэхдээ зохих бодлогыг баримталж, үндэслэлтэй бөгөөд зохистой шийдэл, тооцооллыг ашиглаж, нягтлан бодох бүртгэлийн бүхий л холбогдох стандартуудыг дагаж мөрдсөн гэж Захирлуудын зөвлөл үзэж байна.

Захирлуудын зөвлөлийн шийдвэрийн дагуу гарын үсэг зурсан:

Н.ЗОЛЖАРГАЛ
(Монголбанкны Ерөнхийлөгч)

Улаанбаатар хот, Монгол улс
Огноо: 2015 оны 5 дугаар сарын 01

ХАРААТ БУС АУДИТОРЫН ТАЙЛАН

Монголбанкны Захирлуудын зөвлөлд

Бид Монголбанкны (“Банк”) 2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөрх санхүүгийн байдлын тайлан, тухайн өдрөөр дуусгавар болсон санхүүгийн жилийн ашиг, алдагдал ба бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайлан, өмчийн өөрчлөлтийн тайлан, мөнгөн гүйлгээний тайлан, нягтлан бодох бүртгэлийн гол бодлогуудын товчоо болон бусад тайлбар тодруулгуудаас бүрдсэн санхүүгийн тайлангуудад аудит хийж гүйцэтгэлээ.

Санхүүгийн тайлангуудтай холбоотойгоор удирдлагын хүлээх хариуцлага

Санхүүгийн тайлангуудыг “Санхүүгийн тайлагналын олон улсын стандарт”-ын дагуу бэлтгэх, үнэн зөв толилуулах ба залилан, алдааны улмаас үүсч болох материаллаг буруу илэрхийлэлгүй санхүүгийн тайлангуудыг бэлтгэх боломжийг бий болгоход шаардлагатай гэж удирдлагын тодорхойлсон дотоод хяналтууд нь удирдлагын хариуцлага байдаг.

Аудиторын хариуцлага

Хийж гүйцэтгэсэн аудит дээрээ үндэслэн эдгээр санхүүгийн тайлангуудын талаар хараат бус дүгнэлт гаргах нь бидний хариуцлага юм. Бид аудитаа “Аудитын олон улсын стандарт”-ын дагуу хийж гүйцэтгэсэн болно. Тэдгээр стандартууд нь ёс зүйн шаардлагуудад нийцэж ажиллах мөн санхүүгийн тайлангууд нь материаллаг алдаагүй эсэх талаар зохистой баталгаажуулалтыг олж авахын тулд аудитаа төлөвлөж гүйцэтгэхийг биднээс шаарддаг.

Аудитын ажилд санхүүгийн тайлангийн дүн болон тодруулгуудын талаар аудитын нотолгоо олж авах горимуудыг гүйцэтгэх ажил багтана. Сонгон авах горимууд нь залилан болон алдааны улмаас санхүүгийн тайлан буруу илэрхийлэгдсэнээс үүсэх эрсдэлийн үнэлгээ зэргийг багтаасан аудиторуудын мэргэжлийн үнэлэмжээс хамаарна. Тэдгээр эрсдэлийн үнэлгээнүүдийг хийхдээ аудитор нь байгууллагын дотоод хяналтын үр нөлөөтэй эсэх талаар дүгнэлт гаргах зорилгоор биш зөвхөн тухайн нөхцөл байдалд зохистой аудитын горимуудыг зохиох үүднээс байгууллагын санхүүгийн тайлангуудыг бэлтгэх, тэдгээрийг үнэн зөв толилуулах үйл явцад холбоотой дотоод хяналтыг харгалзаж үздэг. Мөн аудитын ажилд хэрэгжүүлж буй нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогуудын таарамж, удирдлагын хийсэн нягтлан бодох бүртгэлтэй холбоотой тооцооллуудын бодитой эсэхийг үнэлж үзэх ажил орно.

Бидний олж авсан аудитын нотолгоо нь бидний гаргасан дүгнэлтэд хангалттай, зохистой үндэслэл болж чадна гэдэгт бид итгэлтэй байна.

Building a better
working world

ХАРААТ БУС АУДИТОРЫН ТАЙЛАН (Үргэлжлэл)

Монголбанкны Захирлуудын Зөвлөлд

Дүгнэлт

Бидний дүгнэлтээр дээр нэрлэсэн санхүүгийн тайлангууд нь 2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаарх Банкны санхүүгийн байдал хийгээд тухайн өдрөөр дуусгавар болсон санхүүгийн жилийн үйл ажиллагааны үр дүн, мөнгөн гүйлгээг Санхүүгийн тайлагналын олон улсын стандартуудын дагуу материаллаг алдаагүй, үнэн зөв толилуулсан байна.

Хэрэглээний хязгаарлалт

Энэхүү тайланг өөр ямар нэгэн зорилгоор биш, Монгол Улсын Төв банкны тухай хуулийн 40 дүгээр зүйлд заасны дагуу Захирлуудын Зөвлөлийн захиалсан аудиттай холбогдуулан Банкны Захирлуудын Зөвлөлд зориулан гаргасан болно. Бид энэхүү тайлангийн агуулгын хүрээнд өөр аливаа нэг гуравдагч талын өмнө хариуцлага хүлээхгүй болно.

Ernst & Young Mongolia Audit LLC
ЭРНСТ ЭНД ЯНГ МОНГОЛИЯ АУДИТ ХХК
Мэргэшсэн нягтлан бодогчид

ПЕТР МАРКИ
Захирал

Улаанбаатар хот, Монгол Улс
Огноо: **01 MAY 2015**

МОНГОЛБАНК

2014 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31-НИЙ ӨДРӨӨР ДУУСГАВАР БОЛСОН ЖИЛИЙН АШИГ, АЛДАГДАЛ БА БУСАД ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ОРЛОГЫН ТАЙЛАН

	Тодруулга	2014 сая төгрөг	2013 сая төгрөг
Хүүгийн орлого	3	164,858	132,717
Хүүгийн зардал	4	(240,106)	(255,387)
Хүүгийн цэвэр зардал		(75,248)	(122,670)
Алт, үнэт металлын арилжааны цэвэр ашиг/ (алдагдал)	5	25,562	(66,805)
Валютын ханшийн зөрүүний цэвэр ашиг/ (алдагдал)	6	(73,161)	21,278
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрийн алдагдал	7	(300,377)	(14,381)
Үнэт цаас борлуулсны алдагдал	8	103	(6,529)
Үйл ажиллагааны бусад орлого	9	6,636	4,205
Үнэ цэнийн бууралтын (алдагдал)/нөөц сангийн буцаалт	10	(81,226)	23,508
Захиргааны зардал	11	(21,806)	(18,487)
Үйл ажиллагааны болон үйл ажиллагааны бусад зардал	12	(15,958)	(71,191)
Нийт алдагдал		(535,475)	(251,072)
Бусад дэлгэрэнгүй орлого			
<i>Дараагийн тайлант хугацаанд орлого үр дүнгийн тайланд дахин ангилагдах бусад дэлгэрэнгүй орлого</i>			
Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгийн нөөц			
- Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийн олз/(гарз)		(271)	155
- Борлуулах үед орлогын тайланд шилжүүлсэн		103	135
		(168)	290
Дараагийн тайлант хугацаанд орлого үр дүнгийн тайланд дахин ангилагдах бусад дэлгэрэнгүй орлого, цэвэр дүнгээр		(168)	290
<i>Дараагийн тайлант хугацаанд орлого үр дүнгийн тайланд дахин ангилагдахгүй бусад дэлгэрэнгүй орлого</i>			
Үндсэн хөрөнгийн дахин үнэлгээний нөөц		—	4,263
Дараагийн тайлант хугацаанд орлого үр дүнгийн тайланд дахин ангилагдахгүй бусад дэлгэрэнгүй орлого, цэвэр		—	4,263
Тайлант жилийн бусад дэлгэрэнгүй орлого		(168)	4,553
Тайлант жилийн нийт дэлгэрэнгүй орлого		(535,643)	(246,519)

Хавсаргасан тодруулга нь энэхүү санхүүгийн тайлангийн салшгүй хэсэг болно.

МОНГОЛБАНК

**2014 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31-НИЙ ӨДРӨӨР ДУУСГАВАР БОЛСОН ЖИЛИЙН
САНХҮҮГИЙН БАЙДЛЫН ТАЙЛАН**

	Тодруулга	2014 сая төгрөг	2013 сая төгрөг
ХӨРӨНГӨ			
Бэлэн мөнгө	13	57,990	63,691
Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан хөрөнгө, хадгаламж	14	1,409,350	1,951,095
Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт- Борлуулахад бэлэн	15	1,246,939	953,530
Урвуу буцаан худалдан авах хэлцэл	16	1,466,557	1,529,215
Алт ба үнэт металл	17	333,959	287,169
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	18	3,264	2,803
Засгийн газрын үнэт цаас	19	204,828	–
Дотоодын банкуудад байршуулсан хөрөнгө, хадгаламж	20	–	405,896
Дотоодын банкуудад олгосон зээл	21	2,085,945	2,787,461
Бусад хөрөнгө	22	658,602	205,424
Үндсэн хөрөнгө	23	27,390	28,446
НИЙТ ХӨРӨНГӨ		7,494,824	8,214,730
ӨР ТӨЛБӨР			
Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгө		809,657	841,129
Гаргасан үнэт цаас	24	853,781	1,627,017
Засгийн газрын байгууллагуудын харилцах, хадгаламж	25	798,649	1,710,024
Дотоодын банкуудын харилцах, хадгаламж	26	2,803,462	2,497,197
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	18	89,710	70,017
Гадаад өр төлбөр	27	2,987,888	1,774,807
Бусад өр төлбөр	28	81,471	88,690
НИЙТ ӨР ТӨЛБӨР		8,424,618	8,608,881
ДҮРМИЙН САН БА НӨӨЦ			
Дүрмийн сан	29	5,000	5,000
Хуримтлагдсан алдагдал		(952,809)	(424,209)
Бусад нөөц	30	18,015	25,058
НИЙТ ӨӨРИЙН ХӨРӨНГӨ		(929,794)	(394,151)
НИЙТ ӨР ТӨЛБӨР БА ӨӨРИЙН ХӨРӨНГӨ		7,494,824	8,214,730

Хавсаргасан тодруулга нь энэхүү санхүүгийн тайлангийн саллигүй хэсэг болно.

МОНГОЛБАНК

**2014 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31-НИЙ ӨДРӨӨР ДУУСГАВАР БОЛСОН ЖИЛИЙН
ӨМЧИЙН ӨӨРЧЛӨЛТИЙН ТАЙЛАН**

	Тодруулга	Дүрмийн сан сая төгрөг	Хуримтлагд- сан алдагдал сая төгрөг	Бусад сангууд сая төгрөг	Нийт сая төгрөг
2013 оны 01 дүгээр сарын 01-нээр		5,000	(302,685)	150,053	(147,632)
Нийт дэлгэрэнгүй орлого		–	(251,072)	4,553	(246,519)
Бусад нөөцөөс					
хуримтлагдсан ашигт					
шилжүүлсэн	30	–	129,548	(129,548)	–
2013 оны 12 дугаар сарын 31-нээр		5,000	(424,209)	25,058	(394,151)
Нийт дэлгэрэнгүй орлого		–	(535,475)	(168)	(535,643)
Дахин үнэлгээний буцаалт		–	2	(2)	–
Бусад нөөцөөс					
хуримтлагдсан ашигт					
шилжүүлсэн	30	–	6,873	(6,873)	–
2014 оны 12 дугаар сарын 31-нээр		5,000	(952,809)	18,015	(929,794)

Хавсаргасан тодруулга нь энэхүү санхүүгийн тайлангийн салиггүй хэсэг болно.

МОНГОЛБАНК

2014 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31-НИЙ ӨДРӨӨР ДУУСГАВАР БОЛСОН ЖИЛИЙН МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭНИЙ ТАЙЛАН

	Тодруулга	2014 сая төгрөг	2013 сая төгрөг
ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭ			
Тайлант жилийн алдагдал		(535,475)	(251,072)
<i>Тохируулга :</i>			
Алтны дахин үнэлгээний бодит бус алдагдал	5	6,873	23,021
Гадаад валютын ханшийн тэгшитгэлийн бодит бус алдагдал	6	370,027	264,438
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрийн үнэлгээний бодит бус алдагдал	7	19,232	67,214
Засгийн газрын үнэт цаас борлуулсны гарз	8	–	6,664
Үндсэн хөрөнгийн дахин үнэлгээний алдагдал	12	–	3,618
Үндсэн хөрөнгө борлуулсны олз		–	(56)
Үндсэн хөрөнгө данснаас хассаны гарз	12, 23	36	151
Үндсэн болон биет бус хөрөнгийн элэгдэл	11, 23	2,476	2,038
Үнэ цэнийн бууралтын сан	10	81,226	–
Нийгмийн хөгжлийн санд хуваарилсан хөрөнгө	11	3,000	3,000
Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хэрэглүүр борлуулсны ашиг	8	(103)	(135)
Хөрөнгө оруулалтын орлого	9	(2,536)	–
Хүүгийн орлого	3	(164,858)	(132,717)
Хүүгийн зардал	4	240,106	255,387
Ажлын капиталын өөрчлөлтийн өмнөх үйл ажиллагааны ашиг		20,004	241,551
<i>Үйл ажиллагааны хөрөнгийн өөрчлөлтүүд:</i>			
Алт ба үнэт металлын (өсөлт)/бууралт		(53,663)	129,479
Урвуу буцаан худалдан авах хэлцлийн бууралт		62,658	594,738
Дотоодын банкуудад байршуулсан хөрөнгө, хадгаламжийн (өсөлт)/бууралт		405,000	(405,896)
Дотоодын банкуудад олгосон зээлийн өсөлт		(368,296)	(2,566,817)
Бусад хөрөнгийн өсөлт		(171,345)	(198,023)
<i>Үйл ажиллагааны өр төлбөрийн өөрчлөлтүүд:</i>			
Төв банкны үнэ цаасны өсөлт/(бууралт)		(772,359)	884,812
Засгийн газрын байгууллагуудын харилцах, хадгаламжийн бууралт		(909,583)	(1,315,175)
Дотоодын банкуудын харилцах, хадгаламжийн өсөлт		228,679	1,125,525
Бусад өр төлбөрийн өсөлт/(бууралт)		(12,489)	13,921
Үйл ажиллагаанд зарцуулсан хүүгийн өмнөх цэвэр мөнгөн гүйлгээ		(1,571,394)	(1,495,885)

МОНГОЛБАНК

2014 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31-НИЙ ӨДРӨӨР ДУУСГАВАР БОЛСОН ЖИЛИЙН МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭНИЙ ТАЙЛАН (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

	Тодруулга	2014 сая төгрөг	2013 сая төгрөг
ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭ			
Хүлээн авсан хүү		148,974	118,384
Төлсөн хүү		(224,322)	(261,116)
Үйл ажиллагаанд зарцуулсан цэвэр мөнгөн гүйлгээ		(1,646,742)	(1,638,617)
ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫН МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭ			
Үндсэн болон биет бус хөрөнгийн худалдан авалт	23	(1,793)	(3,369)
Үндсэн хөрөнгө борлуулалтаас хүлээн авсан мөнгө		23	66
Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хэрэглүүрийн худалдан авалт		(1,626,983)	(2,953,451)
Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хэрэглүүрийн борлуулалтаас хүлээн авсан мөнгө		2,104,095	2,153,898
Засгийн газрын үнэт цаасны худалдан авалт		(207,780)	–
Засгийн газрын үнэт цаасны борлуулалт болон эргэн төлөлтөөс хүлээн авсан мөнгө		–	149,931
Хөрөнгө оруулалтаас олсон/(зарцуулсан) цэвэр мөнгөн гүйлгээ		267,562	(652,925)
САНХҮҮГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭ			
Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгөний өсөлт/(бууралт)		(31,472)	12,679
Гадаад өр төлбөрийн эргэн төлөлт		(22,507)	(222,920)
Гадаад өр төлбөрийн татан авалт		1,017,417	1,235,512
Санхүүгийн үйл ажиллагааны цэвэр мөнгөн гүйлгээ		963,438	1,025,271
Мөнгө түүнтэй адилтгах хөрөнгийн валютын ханшийн өөрчлөлтийн нөлөө		(131,738)	(20,390)
Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгийн цэвэр өсөлт/(бууралт)		(547,480)	(1,286,661)
Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгийн эхний үлдэгдэл		2,013,940	3,300,601
Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгийн эцсийн үлдэгдэл	13	1,466,460	2,013,940

Хавсаргасан тодруулга нь энэхүү санхүүгийн тайлангийн салшгүй хэсэг болно.

1. БАНКНЫ ТУХАЙ ЕРӨНХИЙ МЭДЭЭЛЭЛ

Монголбанк нь Монгол улсын Төв банк (цаашид Банк гэх) бөгөөд Монгол улсын Үндсэн хууль, Төв банкны тухай хууль болон бусад хуулийн дагуу үйл ажиллагаа явуулдаг. Банк нь 1924 оны 06 дугаар сарын 02-ны өдөр байгуулагдсан ба байршил нь: Монгол Улс, Улаанбаатар -46, Бага тойруу 3, 15160.

Банк нь бүхий л үйл ажиллагаагаа Монгол улсад явуулдаг ба орон нутагт нийт 17 хэлтэс, салбар болон Англи Улсын Лондон хотод төлөөлөгчийн газартай.

Төв банкны тухай хуульд зааснаар Банкны үндсэн зорилго нь Монгол улсын үндэсний мөнгөн тэмдэгт болох төгрөгийн тогтвортой байдлыг хангах бөгөөд өөрийн үндсэн зорилтын хүрээнд санхүүгийн зах зээл, банкны тогтолцооны тогтвортой байдлыг хангах замаар үндэсний эдийн засгийн хөгжилд тэнцвэртэй дэмжлэг үзүүлэх явдал юм.

Банк нь ашгийн төлөө ажилладаггүй. Төрөөс үүсгэн байгуулсан тусгай хуулийн этгээдийн хувьд Банкны үйл ажиллагааны санхүүгийн үр дүн болоод хөрөнгө, өр төлбөр, өөрийн хөрөнгийн бүтэц нь Банкны үйл ажиллагаагаар тодорхойлогддог.

Төв банкны тухай хуулийн дагуу Банк нь дараах үндсэн үйл ажиллагаануудыг явуулдаг. Үүнд:

- ▶ Монгол улсын үндэсний мөнгөн тэмдэгтийг гүйлгээнд гаргах, зохицуулах;
- ▶ Эдийн засаг дахь мөнгөний нийлүүлэлтийг зохицуулах замаар мөнгөний бодлогыг боловсруулж, хэрэгжүүлэх;
- ▶ Засгийн газрын санхүүгийн зуучлагчийн үүргийг гүйцэтгэх (“Засгийн газар” эсвэл “Төрийн”);
- ▶ Банкны үйл ажиллагаанд хяналт тавих;
- ▶ Банк хоорондын төлбөр тооцоог зохион байгуулах;
- ▶ Гадаад валютын улсын нөөцийг эзэмших, зохицуулах;
- ▶ Бусад банкуудын хувьд үндсэн зээлдүүлэгч байх замаар дахин санхүүжүүлэх үйл ажиллагааг зохион байгуулах;
- ▶ Бусад орны Төв банкууд, олон улсын банкууд, бусад хамтран ажилладаг хуулийн байгууллагуудтай Монгол улсыг төлөөлж ажиллах;
- ▶ Хуулинд заасны дагуу бусад санхүүгийн болон зээлийн үйл ажиллагааг явуулах.

Хуулинд заасны дагуу Банк нь төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадварыг нь дэмжих зорилгоор банкуудад зээл олгох, хоёрдогч зах зээл дээр үнэт цаас худалдах ба худалдан авах, гадаад валют, үнэт металл худалдах болон худалдан авах, дотоодын болон гадаадын зах зээл дээр үнэт металл болон энгийн металлаар хийсэн дурсгалын зоосыг худалдах, Засгийн газрын үнэт цаас гаргах үйл ажиллагааг зохицуулах, Засгийн газар болон Сангийн яам (Монгол улсын Засгийн газрын санхүүгийн бодлогыг хэрэгжүүлэгч байгууллага) гэх мэт бусад төрийн байгууллагуудын дансыг Банкинд байршуулах, олон улсын байгууллагуудын дансыг байршуулан шаардлагатай тохиолдолд дэмжин ажиллах үүрэгтэй болно. Монголбанкны дүрмийн санг Монгол улсын төр бүрэн эзэмшдэг.

Банкны 2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр дуусгавар болсон жилийн санхүүгийн тайлангуудыг гаргахыг Захирлуудын зөвлөлийн 2015 оны 5 дугаар сарын 01-ний өдрийн хурлын шийдвэрээр зөвшөөрсөн.

2. НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН БОДЛОГУУД

2.1 ТАЙЛАН БЭЛТГЭХ ҮНДЭСЛЭЛ

Бодит үнэ цэнээрээ хэмжигдэх “Барилга байгууламж”, “Борлуулахад бэлэн” хөрөнгө оруулалтыг эс тооцвол санхүүгийн тайлангуудыг түүхэн өртгийн зарчмаар бэлтгэсэн болно. Санхүүгийн тайлан дахь дүнгүүдийг тодруулгад өөрөөр зааснаас бусад тохиолдолд саятын орноор, Монгол төгрөгөөр тайлагнасан.

Нийцлийн мэдэгдэл

Банкны санхүүгийн тайлангуудыг Нягтлан бодох бүртгэлийн олон улсын стандартын зөвлөл (НББОУСЗ)-өөс гаргасан Санхүүгийн тайлагналын олон улсын стандартууд (СТОУС)-ын дагуу бэлтгэдэг.

Санхүүгийн тайлангийн толилуулга

Банк нь санхүүгийн байдлын тайлангийн зүйлсийг хөрвөх чадварынх нь дарааллаар толилуулдаг. Санхүүгийн байдлын тайлангийн өдрийн дараах 12 сарын дотор (богино хугацаанд) ба 12 сараас дээш хугацаанд (урт хугацаанд) эргэн төлөгдөх эсвэл барагдуулах төлбөрүүдийн талаарх шинжилгээг Тодруулга 32-д толилуулсан болно.

Хэрэв Банк нь хүлээн зөвшөөрсөн дүнгүүдийг цэвэршүүлэх хуулиар олгогдсон эрхтэй, тооцоог цэвэр дүнгээр нь барагдуулах, эсвэл хөрөнгийг борлуулж өр төлбөрийг барагдуулах ажлыг нэгэн зэрэг хийхээр зэхэж байгаа л бол санхүүгийн хөрөнгө ба өр төлбөрийг хооронд нь цэвэршүүлэн, цэвэр дүнгээр санхүүгийн байдлын тайланд толилуулах эрхтэй. Нягтлан бодох бүртгэлийн аливаа нэг стандарт эсвэл тайлбараар шаардсан эсвэл зөвшөөрснөөс бусад тохиолдолд Банкны нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогод тусгайлан толилуулсанчлан орлого, зарлагыг ашиг, алдагдал ба бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд цэвэршүүлэн тайлагнахгүй.

2.2 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН БОДЛОГО БОЛОН ТОЛИЛУУЛГАД ОРСОН ӨӨРЧЛӨЛТҮҮД

2014 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс хүчин төгөлдөр болсон доорх СТОУС-уудаас бусад Банкны хэрэгжүүлж буй нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогууд нь өмнөх санхүүгийн жилийнхтэй адил юм.

Шинэ болон өөрчлөгдсөн стандартууд ба тайлбарууд (Үргэлжлэл)

• СТОУС 10, нэмэлт өөрчлөлт	<i>Нэгтгэсэн санхүүгийн тайлан –Хөрөнгө оруулалтын аж ахуйн нэгжсийн тухай</i>
• СТОУС 12, нэмэлт өөрчлөлт	<i>Бусад аж ахуйн нэгжүүд дэх хувь оролцооны тодруулга – Хөрөнгө оруулалтын аж ахуйн нэгжсийн тухай</i>
• НББОУС 27, нэмэлт өөрчлөлт	<i>Салангид санхүүгийн тайлан – Хөрөнгө оруулалтын аж ахуйн нэгжсийн тухай</i>

2.2 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН БОДЛОГО БА ТОЛИЛУУЛГАД ОРСОН ӨӨРЧЛӨЛТҮҮД (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Шинэ болон өөрчлөгдсөн стандартууд ба тайлбарууд (Үргэлжлэл)

- НББОУС 32, нэмэлт өөрчлөлт *Санхүүгийн хэрэглүүр: Толилуулга- Санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрийг цэвэршүүлэх*
- НББОУС 36, нэмэлт өөрчлөлт *Хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралт - Санхүүгийн бус хөрөнгийн нөхөн төлөгдөх үнийн дүнгийн тодруулгууд*
- НББОУС 39, нэмэлт өөрчлөлт *Санхүүгийн хэрэглүүр: Үүсмэл үнэт цаас болон хейдэжийн нягтлан бодох бүртгэлийн тасралтгүй байдлын тухай*
- СТОУТХ 21 *Суутгалууд*
- Жил тутмын сайжруулалтууд (2010-2012) *2013 оны 12 сард гарсан СТОУС—уудын өөрчлөлтүүд*
- Жил тутмын сайжруулалтууд (2012-2014) *2013 оны 12 сард гарсан СТОУС—уудын өөрчлөлтүүд*

Дээрх шинэ болон өөрчлөгдсөн стандартууд ба тайлбаруудыг дагаж мөрдсөнөөр Банкны санхүүгийн байдал эсвэл гүйцэтгэлд бүртгэлийн бодлогод томоохон өөрчлөлт ороогүй ба ямар нэг нөлөө үзүүлээгүй болно.

Батлагдсан боловч хэрэгжиж эхлээгүй байгаа стандартууд

Банкны санхүүгийн тайлангуудыг гаргах өдрийн байдлаар батлагдаж гарсан боловч хэрэгжиж эхлээгүй байсан стандартуудын жагсаалтыг дор үзүүлэв. Банк энэхүү стандартуудыг хүчин төгөлдөр үйлчилж эхлэх өдрөөс мөрдөх хандлагатай байна.

- СТОУС 9 (Сүүлийн хувилбар) *Санхүүгийн хэрэглүүр³*
- СТОУС 10 нэмэлт өөрчлөлт *Нэгтгэсэн санхүүгийн тайлангууд - Хөрөнгө оруулагч болон түүний Хараат компани эсвэл Хамтарсан хэлцэл хооронд Хөрөнгө борлуулах эсвэл оруулах²*
- СТОУС 11 нэмэлт өөрчлөлт *Хамтарсан хэлцэл – Хамтын үйл ажиллагаан дах хувь оролцоо эзэмших үеийн бүртгэл²*
- СТОУС 14 *Зохицуулалтын хойшлогдсон дансууд²*
- СТОУС 15 *Харилцагчтай байгуулсан гэрээний орлого³*
- НББОУС 16, нэмэлт өөрчлөлт *Үндсэн хөрөнгө – Элэгдэл ба хорогдуулгын хүлээн зөвшөөрөгдөх аргуудын тодруулга²*
- НББОУС 16, нэмэлт өөрчлөлт *Үндсэн хөрөнгө – Үрт ургамал²*
- НББОУС 19, нэмэлт өөрчлөлт *Ажилчдын тэтгэмж – Ажиллагсдын тэтгэмжийн төлөвлөгөө: Ажиллагсдын оруулсан хувь нэмэр¹*
- НББОУС 27, нэмэлт өөрчлөлт *Тусдаа санхүүгийн тайлангууд: Тусдаа санхүүгийн тайлан дахь Өмчийн арга²*

2.2 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН БОДЛОГО БА ТОЛИЛУУЛГАД ОРСОН ӨӨРЧЛӨЛТҮҮД (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

- НББОУС 28, нэмэлт өөрчлөлт *Хараат компани болон хамтын хэлэлцээр дэх хөрөнгө оруулалт – Хөрөнгө оруулагч болон түүний Хараат компани эсвэл Хамтын хэлэлцээр хооронд Хөрөнгө борлуулах эсвэл оруулах²*
- НББОУС 38, нэмэлт өөрчлөлт *Биет бус хөрөнгө – Элэгдэл, хорогдлын хүлээн зөвшөөрөгдөх аргуудын тодруулга²*
- НББОУС 41, нэмэлт өөрчлөлт *Хөдөө аж ахуй – Үрт ургамал²*
- СТОУТХ 15 *Үл хөдлөх хөрөнгийн барилгын гэрээ¹*
- Жил тутмын сайжруулалтууд (2010-2012) *2013 оны 12 сард гарсан СТОУС-уудын өөрчлөлтүүд¹*
- Жил тутмын сайжруулалтууд (2011-2013) *2013 оны 12 сард гарсан СТОУС-уудын өөрчлөлтүүд¹*
- Жил тутмын сайжруулалтууд (2012-2014) *2014 оны 9 сард гарсан СТОУС-уудын өөрчлөлтүүд²*

¹ 2015 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн хүчин төгөлдөр болно.

² 2016 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн хүчин төгөлдөр болно.

³ 2018 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн хүчин төгөлдөр болно.

Одоогоор Банк нь эдгээр стандартууд болон тайлбаруудыг ирээдүйд дагаж мөрдөх нь Банкны санхүүгийн байдалд нөлөө үзүүлэх эсэхийг үнэлж байна.

2.3 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУДЫН ТОВЧОО

Гадаадын валютын хөрвүүлэг

Банк нь санхүүгийн тайлангаа өөрийн үйл ажиллагааны болон тайлагналын мөнгөн нэгж болох Монгол төгрөгөөр гаргадаг. Гадаад валютын гүйлгээг анх бүртгэхдээ гүйлгээ хийсэн өдрийн ханшаар үйл ажиллагааны мөнгөн нэгжрүү хөрвүүлж бүртгэнэ.

Гадаад валютаар бүртгэсэн мөнгөн хөрөнгө ба өр төлбөрийг санхүүгийн байдлын тайлангийн өдрийн ханшаар дахин хөрвүүлдэг. Хөрвүүлгээс үүссэн ханшийн зөрүүг орлого зардлын дансанд хүлээн зөвшөөрнө.

Түүхэн өртөг нь гадаад валютаар хэмжигдэх мөнгөн бус зүйлүүдийг анхны гүйлгээний өдрийн ханшаар хөрвүүлнэ. Бодит үнэ цэнэ нь гадаад валютаар хэмжигдэх мөнгөн бус зүйлүүдийг бодит үнэ цэнэ тодорхойлогдсон өдрийн ханшаар хөрвүүлнэ. Бодит үнэ цэнээр хэмжигдэх, мөнгөн бус зүйлсийн хөрвүүлгээс үүссэн олз, гарзыг бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийн олз, гарзыг хүлээн зөвшөөрөхтэй адилаар бүртгэнэ.

2.3 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУДЫН ТОВЧОО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Мөнгөөр илэрхийлэгдэх гадаад валютын тэнцлийн үлдэгдлийг төгрөгт хөрвүүлэхэд ашигласан албан ханшийг дор харуулав:

	2014.12.31-ны байдлаар	2013.12.31-ны байдлаар
	төгрөг	төгрөг
Ам. доллар	1,885.6	1,654.10
ЗТЭ	2,731.68	2,555.93
Евро	2,293.36	2,275.63
Юань	303.57	272.88
Иен	15.74	15.70

Санхүүгийн хэрэглүүрүүд - анхны хүлээн зөвшөөрөлт ба дараагийн тайлант үеийн хэмжилт

Санхүүгийн хэрэглүүр гэдэг нь нэг компанийн санхүүгийн хөрөнгө мөн өөр нэг компанийн өр төлбөр эсвэл эздийн өмчийг өсгөдөг гэрээ хэлцлийг хэлдэг.

(i) Хүлээн зөвшөөрөх өдөр

Бүх санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөрийг анхлан хүлээн зөвшөөрөхдөө арилжаа хийсэн өдөр (Банк тухайн хэрэглүүрийн гэрээний нэг тал болсон өдөр) хүлээн зөвшөөрнө. Үүнд “хэвийн нөхцөлтэй арилжаа” буюу санхүүгийн хөрөнгө худалдан авах, худалдахад холбогдох хөрөнгийг зах зээлийн журам, хэлцлээр тогтоосон хугацаанд зайлшгүй шилжүүлэхийг шаарддаг арилжаа орно.

(ii) Санхүүгийн хэрэглүүрийн анхны хэмжилт

Санхүүгийн хэрэглүүрийн анхны хүлээн зөвшөөрөлтийн үеийн хэмжилт нь тухайн хэрэглүүрийн зорилго, онцлог мөн удирдлагын уг хэрэглүүрийг олж авах болсон зорилгоос хамааран ангилагддаг. Бодит үнэ цэнэ нь орлого үр дүнгийн тайланд бүртгэгддэг санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрөөс бусад бүх санхүүгийн хэрэглүүрүүдийн анхны хэмжилт нь тэдгээрийн бодит үнэ цэнэ дээр гүйлгээний зардлыг нэмсэн дүн байна.

(iii) Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг нь орлого, зардлын дансанд бүртгэх санхүүгийн үүсмэл хэрэглүүрүүд

Зах зээлийн эрсдэлүүдийг удирдахын тулд Банк валютын форвард болон своп гэрээ хэлцлүүд гэсэн санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүдийг ашигладаг. Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүдийг бодит үнэ цэнээр нь бүртгэдэг ба бодит үнэ цэнэ нь эерэг байгаа үед хөрөнгө, харин сөрөг байгаа үед өр төлбөр гэж бүртгэнэ. Санхүүгийн үүсмэл хэрэглүүрийн бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг “Санхүүгийн хэрэглүүрийн олз/(гарз)” дансанд бүртгэдэг.

2.3 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУДЫН ТОВЧОО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Санхүүгийн хэрэглүүрүүд - анхны хүлээн зөвшөөрөлт ба дараагийн тайлант үеийн хэмжилт (Үргэлжлэл)

(iii) Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг нь орлого, зардлын дансанд бүртгэх санхүүгийн үүсмэл хэрэглүүрүүд (Үргэлжлэл)

Санхүүгийн хэрэглүүрүүдэд агуулагдсан үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрийг салгаж авч үзэх ёстой ба тэдгээрийн эдийн засгийн үзүүлэлтүүд болон эрсдэлүүд нь агуулагч гэрээний эдийн засгийн үзүүлэлтүүд болон эрсдэлүүдтэй нягт холбоогүй, мөн агуулагч гэрээг худалдах зорилгоор эзэмшээгүй ба анх хүлээн зөвшөөрөхдөө "Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь орлого, зарлагын дансанд бүртгэгдэх" гэж ангилаагүй тохиолдолд тэдгээрийг бодит үнэ цэнээр нь бүртгэнэ. Агуулагч гэрээнээс нь салгасан үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрийг арилжааны багц дахь бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтөөр нь бүртгэх ба уг өөрчлөлтийг нь орлого зардлын дансанд хүлээн зөвшөөрнө.

(iv) Худалдах зорилгоор эзэмшиж буй санхүүгийн хөрөнгө эсвэл өр төлбөр

"Худалдах зорилгоор эзэмшиж буй" санхүүгийн хөрөнгө эсвэл өр төлбөрийг санхүүгийн байдлын тайланд бодит үнээр нь бүртгэнэ. Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг ашиг, алдагдал ба бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд тусгана. Хүүгийн болон ногдол ашгийн орлого эсвэл зардлыг гэрээний нөхцөлийн дагуу эсвэл төлбөрийн эрх үүссэн үед нь "Арилжааны цэвэр орлого" дансанд бүртгэнэ.

2013 болон 2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар Банкинд худалдах зорилгоор эзэмшиж буй санхүүгийн хөрөнгө эсвэл өр төлбөр байхгүй байна.

(v) Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь орлого, зардлын дансанд бүртгэгддэг санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөр

Энэ бүлгийн санхүүгийн хөрөнгө ба өр төлбөр нь удирдлага анх хүлээн зөвшөөрөхдөө энэ бүлэгт оруулахаар шийдвэрлэсэн санхүүгийн хэрэглүүрүүд байна. Дараах нөхцөлүүд хангагдсан үед санхүүгийн хөрөнгө ба өр төлбөрийг анхлан хүлээн зөвшөөрөхдөө энэ ангилалд оруулахаар шийдвэрлэж болох ба шийдвэрийг хэрэглүүр нэг бүр дээр гаргана. Үүнд:

- ▶ Энэхүү шийдвэр нь хөрөнгө, өр төлбөрийг хэмжих эсвэл хөрөнгө, өр төлбөрөөс үүсэх олз гарзыг ялгаатай сууриар орлого, зардалд хүлээн зөвшөөрснөөс бий болох тууштай бус байдлыг арилгах эсвэл дорвитойгоор бууруулахаар байвал;
- ▶ Эдгээр санхүүгийн хөрөнгө ба өр төлбөр нь санхүүгийн хөрөнгө ба санхүүгийн өр төлбөрийн бүлгийн нэг хэсэг эсвэл аль аль нь бөгөөд тэдгээрийг хүчин төгөлдөр эрсдэлийн удирдлагын бодлого эсвэл хөрөнгө оруулалтын стратегийн дагуу удирдаж, гүйцэтгэлийг нь бодит үнэ дээр нь суурилан хэмждэг байх;

2.3 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУДЫН ТОВЧОО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Санхүүгийн хэрэглүүрүүд - анхны хүлээн зөвшөөрөлт ба дараагийн тайлант үеийн хэмжилт (Үргэлжлэл)

(v) Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь орлого, зардлын дансанд бүртгэгддэг санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөр (Үргэлжлэл)

- ▶ Санхүүгийн хэрэглүүр нь гэрээнд зааснаас бусад тохиолдолд мөнгөн урсгалыг ихээхэн хэмжээгээр өөрчлөх нэг эсвэл түүнээс олон тооны үүсмэл хэрэглүүрүүдийг агуулж байвал;

Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь орлого, зардлын дансанд бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрийг санхүүгийн байдлын тайланд бодит үнэ цэнээр нь бүртгэнэ. Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг ашиг, алдагдал ба бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэнэ. Олсон хүүгийн орлогыг “Хүүгийн орлого” дансанд, гарсан хүүгийн зардлыг “Хүүгийн зардал” дансанд гэрээний нөхцөлийн дагуу хуримтлуулж бүртгэх ба ногдол ашгийн орлогыг төлбөрийн эрх үүссэн үед нь ашиг, алдагдал ба бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэнэ.

2013 болон 2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар Банкинд бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь орлого, зардлын дансанд бүртгэгддэг санхүүгийн хөрөнгө эсвэл өр төлбөр байхгүй байна.

(vi) Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгө оруулалт

Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгө оруулалтад өөрийн хөрөнгийн ба өрийн үнэт цааснууд багтана. Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгө оруулалт ангилал дахь өөрийн хөрөнгийн хөрөнгө оруулалтууд нь “Худалдах зорилгоор эзэмшиж буй” ба “Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь орлого, зардлын дансанд бүртгэгдэх” ангилалд ороогүй хөрөнгө оруулалтууд юм. Өрийн үнэт цаасууд нь тодорхойгүй хугацаагаар эзэмших хандлагатай, төлбөрийн чадварын хэрэгцээг хангах үүднээс эсвэл зах зээлийн нөхцөл байдал өөрчлөгдсөний улмаас борлуулах боломжтой хөрөнгө оруулалт юм.

Банк нь аливаа зээл, авлагуудыг “Борлуулахад бэлэн” санхүүгийн хөрөнгө гэж ангилаагүй. Анхны хэмжилтийн дараа борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгө оруулалтуудыг бодит үнэ цэнээр нь хэмждэг.

Бодит бус ашиг ба алдагдлыг өөрийн хөрөнгө дэх (бусад дэлгэрэнгүй орлого) "Борлуулахад бэлэн хөрөнгө оруулалтын нөөц сан"-д бүртгэдэг. Уг хөрөнгө оруулалтыг борлуулах үед өөрийн хөрөнгөд өмнө нь хүлээн зөвшөөрсөн хуримтлагдсан ашиг алдагдлыг орлого зардлын дансанд хүлээн зөвшөөрнө.

2.3 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУДЫН ТОВЧОО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Санхүүгийн хэрэглүүрүүд - анхны хүлээн зөвшөөрөлт ба дараагийн тайлант үеийн хэмжилт (Үргэлжлэл)

(vi) Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгө оруулалт (Үргэлжлэл)

Банк нь нэг төрлийн үнэт цаасанд нэгээс илүү удаа хөрөнгө оруулсан бол тэдгээрийг "эхэлж авснаа эхэлж зарлагадах" зарчмыг баримтлан борлуулсан гэж үзнэ. Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгө оруулалтыг эзэмшиж байх хугацаанд олсон хүүгийн орлогыг үр ашигт хүүгийн аргыг ашиглан хүүгийн орлогоор бүртгэнэ. Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгө оруулалтыг эзэмшиж байх хугацаанд олсон ногдол ашгийг төлбөрийн эрх нь тогтоогдсон үед ашиг, алдагдал ба бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд хүлээн зөвшөөрдөг. Энэхүү хөрөнгө оруулалтын үнэ цэнийн бууралтаас үүссэн алдагдлыг орлогын тайланд хүлээн зөвшөөрч, “Борлуулахад бэлэн хөрөнгө оруулалтын нөөц сан”-гаас хасна.

(vii) Дуусах хугацаа хүртэл эзэмших санхүүгийн хөрөнгө оруулалт

Тогтмол эсвэл тодорхойлж болохуйц төлбөртэй, тогтоосон хугацаатай, Банк дуусах хугацаа хүртэл нь эзэмших хандлага болоод чадвартай, үүсмэл бус санхүүгийн хөрөнгийг "Дуусах хугацаа хүртэл нь эзэмших санхүүгийн хөрөнгө оруулалт" гэнэ.

Эхний хэмжилтийн дараа дуусах хугацаа хүртэл эзэмших санхүүгийн хөрөнгө оруулалтыг үр ашигт хүүгийн арга ашиглаж тооцсон хорогдуулсан өртгөөс үнэ цэнийн бууралтын санг хассан дүнгээр хэмжинэ. Хорогдуулсан өртгийг үр ашигт хүүгийн салшгүй хэсэг болох худалдан авалтын урамшуулал, хөнгөлөлт болон шимтгэлийг оролцуулан тооцдог. Хорогдуулалт нь орлогын тайлангийн "Хүүгийн орлого"-д багтана. Уг хөрөнгө оруулалтын үнэ цэнийн бууралтаас үүссэн алдагдлыг орлого зардлын дансанд хүлээн зөвшөөрнө.

Хэрэв Банк бага биш дүнтэй “дуусах хугацаа хүртэл эзэмших” хөрөнгө оруулалтыг хугацаанаас нь өмнө худалдах эсвэл дахин ангилах бол (зарим нэг онцгой тохиолдлуудаас бусад) нийт бүлгээр нь “борлуулахад бэлэн” бүлэгт дахин ангилна. Үүнээс гадна Банк нь дараагийн хоёр жилд “дуусах хугацаа хүртэл эзэмших” бүлгээс аливаа нэг санхүүгийн хөрөнгийг дахин ангилахыг хориглодог.

2013 болон 2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар Банкинд дуусах хугацаа хүртэл эзэмших санхүүгийн хөрөнгө оруулалт байхгүй болно.

2.3 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУДЫН ТОВЧОО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Санхүүгийн хэрэглүүрүүд - анхны хүлээн зөвшөөрөлт ба дараагийн тайлант үеийн хэмжилт (Үргэлжлэл)

(viii) Зээл болон урьдчилгаа

“Дотоодын банкуудад байршуулсан хөрөнгө, хадгаламж”, “Дотоодын банкуудад олгосон зээл”, “Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан хөрөнгө, хадгаламж” болон бусад хөрөнгө дэх “Бусад санхүүгийн хөрөнгө” дансад идэвхтэй зах зээл дээр бүртгэлгүй, тогтмол эсвэл тодорхойлох боломжтой төлбөртэй дараах үүсмэл бус санхүүгийн хэрэглүүрүүдээс бусад хөрөнгүүд багтана. Үүнд:

- ▶ Банк нэн даруй эсвэл ойрын хугацаанд борлуулах хандлагатай байгаа ба Банк анх хүлээн зөвшөөрөхдөө “Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь орлого, зардлын дансанд бүртгэгдэх” гэж ангилсан санхүүгийн хэрэглүүрүүд;
- ▶ Банк анх хүлээн зөвшөөрөхдөө “Борлуулахад бэлэн” гэж ангилсан санхүүгийн хөрөнгө оруулалтууд;
- ▶ Банк зээлийн үнэ цэнийн бууралтын улмаас биш өөр бусад шалтгааны улмаас анх оруулсан хөрөнгөө нийт дүнгээр нь эргүүлэн олж авч чадахгүй болсон санхүүгийн хэрэглүүрүүд.

Анхны хэмжилтийн дараа зээл болон урьдчилгааг үр ашигт хүүгийн аргыг хэрэглэн хорогдуулсан өртгөөс үнэ цэнэ бууралтын санг хассан дүнгээр бүртгэнэ. Хорогдуулсан өртгийг үр ашигт хүүгийн салшгүй хэсэг болох худалдан авалтын урамшуулал, хөнгөлөлт болон шимтгэлийг оролцуулан тооцно. Хорогдуулалт нь орлогын тайлангийн "Хүүгийн орлого"-д багтана. Уг хөрөнгө оруулалтын үнэ цэнийн бууралтаас үүссэн алдагдлыг орлого зардлын дансанд “Үнэ цэнийн бууралтын алдагдал” –р хүлээн зөвшөөрнө.

(ix) Зээллэг

Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь орлого, зардлын дансанд бүртгэгддэггүй, Банкны гаргасан санхүүгийн хэрэглүүрүүд зээллэг дотор өр төлбөр гэж ангилагддаг. Энэхүү дансанд 'Төв банкны үнэт цаас', 'Гадаад өр төлбөр', 'Засгийн газрын байгууллагуудын харилцах, хадгаламж', 'Дотоодын банкуудын харилцах, хадгаламж' болон бусад өр төлбөр дэх 'Бусад санхүүгийн өр төлбөр' багтана. Гэрээт зохицуулалтын агуулга нь бэлэн мөнгө эсвэл өөр бусад санхүүгийн хөрөнгийг эзэмшигчид шилжүүлэх үүргийг Банкинд үүсгэх эсвэл тогтсон дүнтэй бэлэн мөнгө эсвэл өөр бусад санхүүгийн хөрөнгөөр тогтсон тооны өөрийн хөрөнгийн хувьцааг солихоос өөр аргаар өр төлбөрийг барагдуулахад хүргэдэг. Өр төлбөр ба өөрийн хөрөнгийн бүрэлдэхүүн хэсгүүдийг нэг зэрэг агуулж байгаа нийлмэл санхүүгийн хэрэглүүрийг анх гаргасан өдөр нь салгаж бүртгэнэ.

2.3 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУДЫН ТОВЧОО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Санхүүгийн хэрэглүүрүүд - анхны хүлээн зөвшөөрөлт ба дараагийн тайлант үеийн хэмжилт (Үргэлжлэл)

(ix) Зээллэг (Үргэлжлэл)

Энэ хэрэглүүрээс орох цэвэр орлогын нэг хэсгийг түүний бодит үнэ цэнэд (төсөөтэй өөр бусад хэрэглүүрүүдийн хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлтэй үнэ дээр үндэслэн голдуу тодорхойлдог) нь үндэслэн гаргасан өдөр өрийн бүрэлдэхүүн хэсэгт хуваарилна. Тухайн хэрэглүүрийн бодит үнэ цэнийн нийт дүнгээс өр төлбөрийн бүрэлдэхүүн хэсэгт тусад нь тодорхойлсон дүнг хасч, үлдсэн дүнг өөрийн хөрөнгийн бүрэлдэхүүн хэсэгт оногдуулна. Өөрийн хөрөнгийн бүрэлдэхүүн хэсгээс өөр, нийлмэл санхүүгийн хэрэглүүрт агуулагдаж буй үүсмэл шинж чанартай (худалдан авах опцион гэх мэт) аливаа нэг бүрэлдэхүүнийг өр төлбөрийн бүрэлдэхүүн хэсэгт оруулна.

Анхны хэмжилтийн дараа зээллэгийг дараагийн тайлант хугацаанд үр ашигт хүүгийн аргыг ашиглан хорогдуулсан өртгөөр нь хэмжинэ. Зээллэгийн хорогдуулсан өртгийг тооцохдоо үр ашигт хүүгийн салшгүй хэсэг болох тухайн гүйлгээтэй холбогдон гарсан аливаа зардлуудыг авч үзнэ.

(x) Санхүүгийн хөрөнгийн дахин ангилал

“Борлуулахад бэлэн” ангиллаас дахин ангилсан санхүүгийн хөрөнгүүдийн хувьд, өөрийн хөрөнгөд хүлээн зөвшөөрсөн өмнөх олз гарзыг хөрөнгө оруулалтын үлдсэн хугацааны туршид үр ашигт хүүгийн аргаар хорогдуулж, орлого зардлын дансанд бүртгэнэ. Хорогдуулсан шинэ үнэ, хүлээгдэж буй мөнгөн урсгалын хоорондох аливаа нэг зөрүүг мөн хөрөнгийн үлдсэн хугацааны туршид үр ашигт хүүгийн аргаар хорогдуулна. Хэрэв дараагийн тайлант хугацаанд хөрөнгийг үнэ цэнийн бууралтад орсон гэж тодорхойлбол өмнөх хугацаанд өөрийн хөрөнгөнд бүртгэсэн дүнг орлого зардлын дансруу шилжүүлэн бүртгэнэ.

Хэрэв хөрөнгө нь зээл, авлагын тодорхойлолтод нийцэж байгаа бөгөөд Банк хөрөнгийг ойрын ирээдүйд эсвэл дуусах хугацаа хүртэл нь эзэмших хандлага болоод чадвартай бол Банк үүсмэл бус санхүүгийн хөрөнгийг “Худалдах зорилгоор эзэмшиж буй” гэсэн ангиллаас “Зээл ба авлага” гэсэн ангилалд дахин ангилж болно. Хэрэв санхүүгийн хөрөнгийг дахин ангилсан, мөн орж ирэх мөнгөний хэмжээ өссөний улмаас Банк ирээдүйд хүлээн авах мөнгөний ойролцоолон тооцсон дүнг дараагийн тайлант хугацаанд өсгөсөн бол уг өсөлтийн нөлөөг ойролцоолон тооцсон тооцоололд өөрчлөлт оруулсан өдрөөс эхлэн “Үр ашигт хүүгийн түвшинд хийсэн залруулга” гэж хүлээн зөвшөөрнө.

Дахин ангилал нь удирдлагын шийдвэрээс хамаарах ба хэрэглүүр тус бүр дээр тодорхойлно. Банк анхны хүлээн зөвшөөрөлтийн дараа аливаа нэг санхүүгийн хэрэглүүрийг “Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь орлого, зардлын дансанд бүртгэгдэх” бүлэгт дахин ангилаагүй.

2.3 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУДЫН ТОВЧОО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Санхүүгийн хэрэглүүрүүд - анхны хүлээн зөвшөөрөлт ба дараагийн тайлант үеийн хэмжилт (Үргэлжлэл)

(xi) “Эхний өдөр”-ийн ашиг ба алдагдал

Ажил гүйлгээний үнэ нь ижил төстэй санхүүгийн хэрэглүүрийн зах зээлийн ажил гүйлгээний бодит үнэ цэнээс ялгаатай эсвэл нээлттэй зах зээлийн мэдээллийн үнэлгээний аргад суурилсан байвал Банк бодит үнэ цэнэ болон ажил гүйлгээний үнийн зөрүүг (Эхний өдрийн ашиг ба алдагдал) нэн даруй орлого, зардлын дансанд хүлээн зөвшөөрнө. Бодит үнэ цэнэ нь мэдэгдэхүйц ажиглагддаггүй мэдээлэлд суурилсан бол ажил гүйлгээний үнэ болон үнэлгээний загварын зөрүүг өгөгдөл ажиглагдахуйц болсон эсвэл санхүүгийн хэрэглүүрийг үл хүлээн зөвшөөрөх үед орлого, зардлын дансанд хүлээн зөвшөөрнө.

Санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрийн үл хүлээн зөвшөөрөлт

(i) Санхүүгийн хөрөнгө

Дараах тохиолдолд санхүүгийн хөрөнгийг (хэрэглэх боломжтой бол, санхүүгийн хөрөнгийн нэг хэсгийг эсвэл хоорондоо төсөөтэй бүлэг санхүүгийн хөрөнгийн хэсгийг) үл хүлээн зөвшөөрнө. Үүнд:

- ▶ Тухайн хөрөнгөөс мөнгөн урсгал хүлээн авах эрх нь дууссан, эсвэл
- ▶ Банк тухайн хөрөнгөөс мөнгөн урсгал хүлээн авах эрхээ шилжүүлсэн эсвэл "дамжуулан өнгөрөөх" хэлцлийн дагуу хүлээн авсан мөнгөө нийт дүнгээр нь удаан хугацаагаар саатуулалгүйгээр гуравдагч талд төлөх үүрэг хүлээсэн, эсвэл
 - ▶ Банк хөрөнгийн бараг бүх эрсдэл ба өгөөжийг шилжүүлсэн, эсвэл
 - ▶ Банк тухайн хөрөнгөтэй холбоотой эрсдэл ба өгөөжийг шилжүүлээгүй боловч хөрөнгийн хяналтыг шилжүүлсэн.

Банк хөрөнгөөс мөнгө хүлээн авах эрхээ шилжүүлсэн эсвэл "дамжуулан өнгөрөөх" хэлцэл хийсэн боловч хөрөнгөтэй холбоотой ихэнх эрсдэл, өгөөж болон хяналтыг шилжүүлээгүй тохиолдолд хөрөнгийг Банкны уг хөрөнгөд үргэлжлүүлэн оролцсоор байх хэмжээгээр нь хүлээн зөвшөөрнө. Энэ тохиолдолд Банк холбогдох өр төлбөрийг мөн хүлээн зөвшөөрнө. Шилжүүлсэн хөрөнгө ба холбогдох өр төлбөр Банкны хадгалж үлдсэн эрх, үүргийг тусган харуулсан сууриар хэмжинэ.

Энэхүү үргэлжилсэн оролцоо нь шилжүүлсэн хөрөнгийн баталгаа хэлбэртэй байвал оролцоог тус хөрөнгийн анхны бүртгэлийн дүн ба Банкны төлөх шаардлагатай болох хамгийн их дүнгийн аль багаар хэмжинэ.

2.3 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУДЫН ТОВЧОО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрийн үл хүлээн зөвшөөрөлт (Үргэлжлэл)

(ii) Санхүүгийн өр төлбөр

Санхүүгийн өр төлбөрийг төлөхөөс чөлөөлөгдсөн, өр төлбөр цуцлагдсан эсвэл хугацаа нь дууссан бол үл хүлээн зөвшөөрдөг. Хэрэв одоо байгаа санхүүгийн өр төлбөрийн зээлдүүлэгч нь хэвээрээ боловч ялгаатай нөхцөлтэй зээлийн гэрээгээр сольсон эсвэл одоо байгаа зээлийн нөхцөл эрс өөрчлөгдсөн бол эдгээр өөрчлөлт шинэчлэлтийг анхны санхүүгийн өр төлбөрийн үл хүлээн зөвшөөрөлт ба шинэ өр төлбөрийн хүлээн зөвшөөрөлт гэж үзнэ. Анхны санхүүгийн өр төлбөрийн бүртгэлийн дүн ба төлсөн дүн хоёрын зөрүүг орлого, зардлын дансанд хүлээн зөвшөөрнө.

Буцаан худалдан авах, урвуу буцаан худалдан авах хэлцлүүд

Ирээдүйд тодорхой заасан хугацаанд буцаан худалдан авах нөхцөлтэй хэлцэл ('репо')-ийн дор худалдсан үнэт цаасыг санхүүгийн байдлын тайлангаас үл хүлээн зөвшөөрөхгүй. Учир нь Банк эзэмшилтэй холбоотой ихэнх эрсдэлийг хүлээж, өгөөжийг хүртэж байна. Санхүүгийн байдлын тайланд хүлээн авсан бэлэн мөнгө болон хуримтлагдсан хүүг Буцаан худалдан авах гэрээгээр тусгах ба энэ нь Банкинд олгосон зээл гэсэн эдийн засгийн утга агуулгыг илэрхийлнэ. Борлуулсан ба ирээдүйд буцаан худалдан авах үнийн зөрүүг хүүгийн зардал гэж үзэн үр ашигт хүүгийн аргыг ашиглан гэрээний хугацааны турш хуримтлуулна. Харилцагч талд зээлдүүлсэн үнэт цаасыг санхүүгийн байдлын тайлангийн холбогдох ангилалд үлдээнэ.

Эсрэгээрээ, буцаан худалдах хэлцэл ('урвуу репо')-ийн дор худалдан авсан үнэт цааснуудыг санхүүгийн байдлын тайланд хүлээн зөвшөөрдөггүй. Төлсөн мөнгөө хуримтлуулсан хүүгийн хамт тайлан тэнцэлд “Зээлсэн үнэт цаас ба урвуу буцаан худалдан авах хэлцлүүдийн бэлэн мөнгөөрх барьцаа” гэж тусгана. Худалдан авсан ба буцаан худалдах үнийн зөрүүг “Хүүгийн орлого” гэж бүртгэх ба үр ашигт хүүгийн аргыг ашиглан гэрээний хугацааны турш хуримтлуулна.

Бодит үнэ цэнийн тодорхойлолт

Идэвхтэй зах зээл дээр арилжаалагдаж буй санхүүгийн хэрэглүүрүүдийн санхүүгийн байдлын тайлангийн өдрийн байдлаарх бодит үнэ цэнэ нь аливаа гүйлгээний зардлыг хасаагүй биржийн ханш болон дилерийн үнэ (урт позицийн хувьд нийлүүлэлтийн үнэ, богино позицийн хувьд эрэлтийн үнэ) дээр үндэслэнэ.

Идэвхтэй зах зээл дээр бүртгэлгүй санхүүгийн хэрэглүүрүүдийн хувьд бодит үнийг нь тохиромжтой үнэлгээний аргуудыг ашиглан тодорхойлно.

2.3 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУДЫН ТОВЧОО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Бодит үнэ цэнийн тодорхойлолт (Үргэлжлэл)

Бодит үнэ цэнэ гэдэг нь хэмжилт хийсэн өдрийн зах зээлд оролцогчдын хооронд хийсэн дэс дараалалтай гүйлгээний үр дүнд хөрөнгө борлуулснаас орж ирэх мөнгөн дүн болон өр төлбөрт шилжүүлсэн мөнгөн дүн юм. Бодит үнэ цэнийн хэмжилт нь хөрөнгийг борлуулсан эсвэл өр төлбөрийг шилжүүлсэн гүйлгээ нь дараах зах зээлийн аль нэгэнд хийгдсэн гэсэн таамаглалд үндэслэнэ. Үүнд:

- Хөрөнгө ба өр төлбөрийн үндсэн зах зээлд,
- Үндсэн зах зээл байхгүй тохиолдолд, хөрөнгө ба өр төлбөрийн хувьд хамгийн ашигтай зах зээлд

Үндсэн болон хамгийн ашигтай зах зээл нь Банкны хувьд оролцож болохуйц зах зээлүүд байх ёстой.

Хөрөнгө ба өр төлбөрийн бодит үнэ цэнийг хэмжихэд ашигласан үнэ нь зах зээлд оролцогчид нь хөрөнгө ба өр төлбөрийн эдийн засгийн хамгийн өндөр үр өгөөжийг хүртэнэ гэсэн төсөөлөлд үндэслэдэг.

Санхүүгийн бус хөрөнгийн бодит үнэ цэнийн хэмжилтийг тухайн зах зээлд оролцогч тал нь хөрөнгийг ашигласнаар эдийн засгийн хамгийн өндөр үр өгөөжийг хүртэх эсвэл уг хөрөнгийг ашигласнаар эдийн засгийн хамгийн өндөр үр өгөөжийг хүртэх зах зээлийн бусад оролцогч талд худалдах нөхцөлд тооцно.

Банк нь бодит үнэ цэнэ тооцохдоо шаардлагатай мэдээллүүд нь хангалттай үед үнэлгээний аргачлалуудыг хэрэглэх нь тохиромжтой байдаг ба ажиглагдахуйц өгөгдлийн хэрэглээг нэмэгдүүлж, үл ажиглагдахуйц өгөгдлийн хэрэглээг хамгийн бага түвшинд байлгадаг.

Бодит үнэ цэнээрээ хэмжигдэж, санхүүгийн тайланд тайлагнаж байгаа бүх хөрөнгө, өр төлбөрийн бодит үнэ цэнийг тодорхойлох, толилуулахдаа дараах бодит үнэ цэнийн түвшнийг хэрэглэдэг. Үүнд:

Түвшин 1 - хөрөнгө, өр төлбөрийн хувьд хөрөнгийн биржид бүртгэлтэй (залруулаагүй), идэвхтэй зах зээл дээрх үнэ,

Түвшин 2 - бодит үнэ цэнийн хэмжилтэд томоохон нөлөө үзүүлэх, хамгийн доод түвшний өгөгдөл нь шууд болон шууд бусаар ажиглагдах боломжтой үнэлгээний аргачлалууд

Түвшин 3 - бодит үнэ цэнийн хэмжилтэд томоохон нөлөө үзүүлэх, хамгийн доод түвшний өгөгдөл нь ажиглагдах боломжгүй үнэлгээний аргачлалууд

Тайлант хугацааны эцэст Банк нь санхүүгийн тайландаа тайлагнасан хөрөнгө, өр төлбөрүүдийн хувьд түвшин хооронд хөдөлгөөн гарсан эсэхийг (бодит үнэ цэнийн хэмжилтэнд нөлөөлөхүйц хамгийн бага түвшний өгөгдөлд үндэслэн) дахин нягталж үздэг.

2.3 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУДЫН ТОВЧОО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Бодит үнэ цэнийн тодорхойлолт (Үргэлжлэл)

Хөрөнгийг үнэлэхэд гадны үнэлгээчдийг оролцуулж болно. Гадны үнэлгээчдийг сонгохдоо зах зээлийн мэдлэг, нэр хүнд, хараат бус байдал болон мэргэжлийн стандарт хангасан зэрэг шалгууруудад үндэслэдэг.

Санхүүгийн хэрэглүүрийн бодит үнэ цэнийн шинжилгээ болон хэрхэн хэмжигдсэн талаарх бусад дэлгэрэнгүй мэдээллийг Тодруулга 34-т толилуулсан болно.

Санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралт

Банк нь санхүүгийн хөрөнгө эсвэл бүлэг санхүүгийн хөрөнгө нь үнэ цэнийн бууралтад орсныг нотлох бодит нотолгоо байгаа эсэхийг санхүүгийн байдлын тайлангийн өдөр бүр үнэлж үзнэ. Хэрэв хөрөнгийг анхлан хүлээн зөвшөөрсний дараа нэг буюу түүнээс олон тооны "Алдагдлын тохиолдол"-ын улмаас үнэ цэнийн бууралтын бодит нотолгоо бий болсон ба уг "Алдагдлын тохиолдол" нь санхүүгийн хөрөнгө эсвэл бүлэг санхүүгийн хөрөнгийн ойролцоогоор тооцоолсон ирээдүйн мөнгөн урсгалд нөлөөлж байгаа үед санхүүгийн хөрөнгийг эсвэл бүлэг санхүүгийн хөрөнгийг үнэ цэнийн бууралтад орсон гэж үзнэ.

Үнэ цэнийн бууралтын нотолгоонд зээлдэгч эсвэл бүлэг зээлдэгчид нь санхүүгийн томоохон хүндрэлд орсон, зээлийн хүү болон үндсэн төлбөр зөрчилд орсон, дампуурал эсвэл санхүүгийн өөр бусад буюу бүтцийн өөрчлөлтөд орох магадлалтай болсон, зөрчилтэй холбоотой эдийн засгийн нөхцөл байдалд гарсан өөрчлөлт гэх мэт тооцоолсон ирээдүйн мөнгөн урсгалд хэмжиж болохуйц бууралт байгааг харуулсан бодит өгөгдөл бий болох зэрэг орно.

(i) Хорогдуулсан өртгөөр нь бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө

Банк харьцангуй цөөн зээлдэгчидтэй (харилцагч болон бусад зээлдэгчид)-тэй учир санхүүгийн хөрөнгүүдийг нэг бүрчлэн үнэлдэг. Жишээ нь: Банк бүх хорогдуулсан өртгөөр бүртгэсэн санхүүгийн хөрөнгүүдийн хувьд үнэ цэнэ бууралтын бодит нотолгоо байгаа эсэхийг тус бүр үнэлдэг.

Үнэ цэнийн бууралтын алдагдал гарсан талаар бодит нотолгоо байгаа бол алдагдлыг тухайн хөрөнгийн бүртгэлийн дүн ба ирээдүйд орж ирэхээр тооцоолсон мөнгөн урсгалын өнөөгийн үнэ цэнийн (бодитоор тохиолдоогүй ирээдүйд хүлээгдэж буй зээлийн алдагдлыг оруулахгүй) зөрүүгээр хэмжинэ. Хөрөнгийн бүртгэлийн дүнг эрсдэлийн сангийн дансаар бууруулах ба алдагдлын орлого, зардлын дансанд 'Үнэ цэнийн бууралтын алдагдал'-аар хүлээн зөвшөөрнө.

2.3 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУДЫН ТОВЧОО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралт (Үргэлжлэл)

(i) Хорогдуулсан өртгөөр нь бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө (Үргэлжлэл)

Бүртгэлийн бууруулсан дүн дээр хүүгийн орлогыг үргэлжлүүлэн хуримтлуулах ба үнэ цэнийн бууралтын алдагдлыг хэмжих зорилгоор ирээдүйн мөнгөн урсгалыг бууруулахад ашигласан хүүг ашиглан хуримтлуулна. Хүүгийн орлогыг “Хүүгийн орлого”-н нэг хэсэг болгон орлого, зардлын дансанд бүртгэнэ.

Цаашид эргэн төлөгдөх ямар нэг бодит чиг хандлага байхгүй байгаа, бүх барьцаа хөрөнгийг борлуулсан эсвэл банкинд шилжүүлсэн үед зээлийг холбогдох зээлийн эрсдэлийн сангийн хамт данснаас хасна. Хэрэв дараагийн тайлант хугацаанд үнэ цэнийн бууралтыг хүлээн зөвшөөрсний дараах үйл явдлын улмаас тооцоолсон үнэ цэнийн бууралтын алдагдал өсч эсвэл буурвал, сангийн дансыг залруулах замаар өмнө хүлээн зөвшөөрсөн үнэ цэнийн бууралтыг өсгөж эсвэл бууруулна. Данснаас хассан хөрөнгө дараа нь эргэн төлөгдвөл тухайн үед нь ‘Үнэ цэнийн бууралтын сангийн буцаалт’ дансанд бүртгэнэ.

Орж ирнэ гэж тооцоолсон ирээдүйн мөнгөн урсгалын өнөөгийн үнэ цэнийг санхүүгийн хөрөнгийн анхны үр ашигт хүүгийн хувиар бууруулан тооцдог. Зээлийн хүүгийн хувь нь хувьсах нөхцөлд үнэ цэнийн бууралтын алдагдлыг хэмжих хөнгөлөлтийн хувь нь өнөөгийн үр ашигт хүүгийн хувьтай тэнцүү байна. Барьцаатай санхүүгийн хөрөнгийн ирээдүйд орж ирэхээр тооцоолсон мөнгөн урсгалын өнөөгийн үнэ цэнийн тооцоо нь барьцааг хураан авах нь боломжтой эсэхээс үл хамааран тус барьцааг хураан авч, албадан борлуулахад гарах зардлыг хассаны дараах мөнгөн урсгалыг харуулдаг.

Ирээдүйд орж ирэх мөнгөн урсгалыг тооцоолоход ашигласан аргачлал, таамаглалуудыг тооцоолсон алдагдал, бодитоор хүлээсэн алдагдлын хоорондын зөрүүг багасгах зорилгоор тогтмол хянана.

(ii) Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгө оруулалт

Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгө оруулалтын хувьд Банк нь хөрөнгө оруулалт эсвэл бүлэг хөрөнгө оруулалт нь үнэ цэнийн бууралтад орсныг нотлох бодит нотолгоо байгаа эсэхийг санхүүгийн байдлын тайлангийн өдөр бүр үнэлж үздэг.

Өрийн хэрэглүүрүүдийг борлуулахад бэлэн гэж ангилсан тохиолдолд Банк хорогдуулсан өртгөөр бүртгэсэн санхүүгийн хөрөнгүүдтэй адил шалгуураар тэдгээрт үнэ цэнийн бууралтын алдагдал гарсан талаар бодит нотолгоо байгаа эсэхийг нэг бүрчлэн үнэлдэг. Гэсэн хэдий ч үнэ цэнийн бууралтыг бүртгэх дүн нь хорогдуулсан өртөг болон өнөөгийн бодит үнэ цэнийн зөрүүнээс тухайн хөрөнгө оруулалттай холбоотойгоор орлого, зардлын дансанд өмнө нь хүлээн зөвшөөрсөн үнэ цэнийн бууралтын алдагдлыг хассан дүнгээр хэмжигдэх хуримтлагдсан алдагдалтай тэнцүү байна.

2.3 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУДЫН ТОВЧОО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралт (Үргэлжлэл)

(ii) Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгө оруулалт (Үргэлжлэл)

Ирээдүйн хүүгийн орлого нь бууруулсан бүртгэлийн үнэ дээр суурилах ба үнэ цэнийн бууралтын алдагдлыг хэмжих зорилгоор ирээдүйн мөнгөн урсгалыг бууруулахад ашигласан хүүг ашиглан хуримтлуулна. Хүүгийн орлогыг ашиг, алдагдал ба бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд “Хүүгийн орлого”-ын хэсэг болгон бүртгэнэ. Хэрэв дараагийн тайлант хугацаанд орлого, зардлын дансанд үнэ цэнийн бууралтыг хүлээн зөвшөөрсний дараах зээлийн үйл явдлын улмаас өрийн хэрэглүүрийн бодит үнэ цэнэ өсвөл үнэ цэнийн бууралтын алдагдлыг тухайн жилийн орлого, зардлын дансаар дамжуулан буцаана.

“Борлуулахад бэлэн” ангиллын өөрийн хөрөнгийн хөрөнгө оруулалтын хувьд, хөрөнгө оруулалтын бодит үнэ цэнэ нь өртгөөсөө их хэмжээгээр эсвэл урт хугацаанд тогтмол буурах нь бодит нотолгоонд багтана. Үнэ цэнийн бууралтын бодит нотолгоо байгаа тохиолдолд хуримтлагдсан алдагдал (худалдан авалт ба өнөөгийн бодит үнэ цэнэ хоёрын зөрүүнээс орлого зардлаар өмнө нь хүлээн зөвшөөрсөн байсан тухайн хөрөнгө оруулалттай холбоотой үнэ цэнийн бууралтын алдагдлыг хассан дүнгээр хэмжигдэх)-ыг өөрийн хөрөнгөөс хасч орлого, зардлын дансанд хүлээн зөвшөөрнө. Өөрийн хөрөнгийн хөрөнгө оруулалтын үнэ цэнэ бууралтын алдагдлыг орлого зардлын дансаар дамжуулан буцаахгүй, харин үнэ цэнийн бууралтын дараах бодит үнэ цэнийн өсөлтийг өөрийн хөрөнгөд хүлээн зөвшөөрнө.

Санхүүгийн хэрэглүүрүүдийг цэвэршүүлэх

Хэрэв Банк нь хүлээн зөвшөөрсөн дүнгүүдийг цэвэршүүлэх хуулиар олгогдсон эрхтэй, тооцоог цэвэр дүнгээр нь барагдуулах, эсвэл хөрөнгийг борлуулж өр төлбөрийг барагдуулах ажлыг нэгэн зэрэг хийхээр зэхэж байгаа л бол санхүүгийн хөрөнгө ба өр төлбөрийг хооронд нь цэвэршүүлэн, цэвэр дүнгээр санхүүгийн байдлын тайланд толилуулах эрхтэй. Үндсэн цэвэршүүлэлт гэрээнүүдийн хувьд энэ нь хэрэгждэггүй ба холбогдох хөрөнгө болон өр төлбөрийг нийт дүнгээр нь санхүүгийн байдлын тайланд тус тусад нь толилуулдаг.

Орлого, зардлыг хүлээн зөвшөөрөх

Эдийн засгийн өгөөж нь Банкинд орж ирэх нь тодорхой болсон бөгөөд түүнийг найдвартай хэмжиж болохуйц үед орлогыг хүлээн зөвшөөрнө.

2.3 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУДЫН ТОВЧОО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Орлого, зардлыг хүлээн зөвшөөрөх (Үргэлжлэл)

Орлогыг хүлээн зөвшөөрөхөөс өмнө дараах тусгай шалгуурууд хангагдсан байх ёстой. Үүнд:

(i) Хүүгийн орлого ба зардал

Хорогдуулсан өртгөөр нь хэмждэг бүх санхүүгийн хэрэглүүрүүд, “Борлуулахад бэлэн” гэж ангилагдсан хүүтэй санхүүгийн хөрөнгө, “Бодит үнэ цэнийн өсөлт бууралт нь орлого, зарлагын дансанд бүртгэгдэх” гэж ангилагдсан санхүүгийн хэрэгслүүдийн хүүгийн орлого, зардлыг үр ашигт хүүгийн хувь (ирээдүйд төлөх эсвэл хүлээн авах мөнгөний ойролцоолон тооцоолсон дүнг санхүүгийн хэрэглүүрийн хүлээгдэж буй хугацаа эсвэл түүнээс богино хугацааны туршид санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөрийн бүртгэлийн цэвэр дүнрүү нь бууруулах хүү) хэрэглэн бүртгэнэ. Тооцоололд санхүүгийн хэрэглүүрийн гэрээний бүх нөхцөлүүдийг (жишээ нь: урьдчилгаа төлбөрийн хувилбарууд) харгалзан үзсэн ба тухайн хэрэглүүрт шууд хамааралтай, зээлийн ирээдүйн алдагдал биш харин үр ашигт хүүгийн салшгүй нэг хэсэг болж байгаа аливаа төлбөр эсвэл өсөн нэмэгдэх зардлуудыг багтаадаг.

Хэрэв Банк төлөх төлбөр болон хүлээн авах орлогын талаар хийсэн өөрийн тооцооллоо өөрчилвөл санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрүүдийн бүртгэлийн дүнг тохируулна. Залруулсан бүртгэлийн дүнг анхны үр ашигт хүүгийн түвшин дээр үндэслэн тооцоолох ба бүртгэлийн дүнд орсон өөрчлөлтийг санхүүгийн хөрөнгийн хувьд ‘Хүүгийн орлого’, санхүүгийн өр төлбөрийн хувьд ‘Хүүгийн зардал’-аар бүртгэнэ.

Санхүүгийн хөрөнгийн эсвэл ижил төстэй бүлэг санхүүгийн хөрөнгийн бүртгэлийн дүнг үнэ цэнийн бууралтын алдагдлын улмаас бууруулсан бол үнэ цэнийн бууралтыг хэмжих зорилгоор ирээдүйн мөнгөн урсгалыг бууруулахдаа хэрэглэсэн хүүгийн түвшинг ашиглан хүүгийн орлогыг үргэлжлүүлэн хүлээн зөвшөөрнө.

(ii) Шимтгэлийн орлого

Банкны шимтгэлийн орлого нь ихэвчлэн банк хоорондын төлбөр тооцоо болон гадаад банкуудын төлбөр тооцооны шимтгэлээс бүрддэг. Хураамж ба шимтгэлийн орлогыг ихэвчлэн үйлчилгээ үзүүлсэн хугацаанд нь аккрузал сууриар хүлээн зөвшөөрдөг.

2.3 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУДЫН ТОВЧОО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Бэлэн мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгө

Гадаад болон дотоод хөрвөх чадварын өөрчлөлтийг мөнгөн гүйлгээний тайланд тусгах зорилгоор тодорхой хэмжээний мөнгө ба түүнтэй адилтгах хөрөнгөд түргэн хөрвөх чадвартай, үнэ цэнээ алдах эрсдэл багатай зүйлийг багтаадаг. Мөнгө ба түүнтэй адилтгах хөрөнгөд богино хугацааны мэдэгдлээр зарцуулж болох хугацаагүй болон гурван сараас бага хугацаатай санхүүгийн хөрөнгө орно. Зарцуулалтад хязгаарлалт хийснээс эсвэл хөрвөх чадвар муугаас шууд хөрвөдөггүй санхүүгийн хөрөнгийг мөнгө ба түүнтэй адилтгах хөрөнгөд оруулаагүй болно.

Алт ба үнэт металл

Олон улсын стандартын дагуу алт болон үнэт металлыг гадаадын банкинд алтан болон мөнгөн гулдмай хэлбэрээр хадгалдаг. Байршуулсан алт нь гадаад нөөцийн нэгээхэн хэсгийг илэрхийлнэ. Эдгээр металлууд нь трой унцаар хэмжигдэн бүртгэгдэх ба Банкны албан ханшаар үнэлэгдэн төгрөгөөр илэрхийлэгдэнэ. Алтны арилжааны албан ханшийг Лондонгийн Алтны захын холбооноос зарласан үнэт металлын ам, долларын ханшид тулгуурлан, Банкны зарласан төгрөг-ам, долларын харьцах ханшаар хөрвүүлж төгрөгөөр илэрхийлдэг. Банк нь алтыг ийм байдлаар эзэмшихээс гадна Монгол дахь үйлдвэрлэгч, аж ахуйн нэгжүүдээс цэвэршүүлээгүй алтыг худалдан авч, цэвэршүүлсний дараа гадаад зах зээлд худалддаг.

Алт ба мөнгийг бодит үнэ цэнээр нь санхүүгийн байдлын тайланд тусгах бөгөөд дахин үнэлгээг өдөр бүр хийдэг. Бодит үнэ цэнийг тогтоохдоо алтны зах зээлийн үнийг харгалзан үздэг. Дахин үнэлгээний олз гарзыг орлогын тайланд хүлээн зөвшөөрөх ба бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийн бодит бус ашиг алдагдлыг жилийн эцэст хуримтлагдсан ашгаас өөрийн хөрөнгө дэх бусад нөөцийн “Үнэт металлын үнэлгээний нөөц” -рүү хаана.

Бусад үнэт металлыг (мөнгөжөөгүй алт ба мөнгө, зоос, соёлын үнэт зүйлс гэх мэт) бараа материалаар хүлээн зөвшөөрч, цэвэр боломжит үнэ цэнийн аль багаар нь бүртгэдэг.

Хураан авсан хөрөнгө

Банкны бодлого нь хураан авсан хөрөнгийг дотоод үйл ажиллагаандаа ашиглах эсвэл худалдан борлуулахыг тодорхойлдог. Дотоод үйл ажиллагаанд ашиглах хөрөнгүүдийг холбогдох хөрөнгийн ангилалд шилжүүлнэ. Худалдан борлуулахаар тодорхойлогдсон бол уг хөрөнгүүдийг “Худалдах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгө” данс руу ангилдаг. Банк ашиглалтыг нь тодорхойлоогүй байгаа хураан авсан хөрөнгийг энэ дансанд бүртгэсэн болно.

Хураан авсан хөрөнгийг эхлээд тэдгээрийн бодит үнэ цэнээс борлуулахтай холбоотой гарсан зардлыг хассан дүн болон хөрөнгийг хураан авсан өдрөөр төлөгдөөгүй байгаа харгалзах зээлүүдийн хорогдуулсан дүнгийн аль багаар хүлээн зөвшөөрөх ба зээл, урьдчилгааг холбогдох үнэ цэнийн бууралтын сангийнх нь хамт санхүүгийн байдлын тайланд үл хүлээн зөвшөөрнө.

2.3 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУДЫН ТОВЧОО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Хураан авсан хөрөнгө (Үргэлжлэл)

Дараагийн тайлант хугацаанд хураан авсан хөрөнгийг өртөг ба бодит үнэ цэнээс борлуулалтын зардлыг хассан дүн хоёрын аль багаар нь “Бусад хөрөнгө”-д бүртгэнэ.

Борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгө

Худалдах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгийг дансны үнэ болон бодит үнэ цэнээс борлуулахтай холбоотой гарсан зардлыг хассан дүнгийн аль багаар хэмждэг. Хэрэв хөрөнгийг үргэлжлүүлэн ашиглахаас илүүтэйгээр борлуулснаар үлдэгдэл өртгийг бүрэн нөхөх боломжтой бол борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгө гэж ангилна. Энэ нөхцөлийг хангахын тулд хөрөнгө нь зах зээл дээр тохиромжтой үнээр идэвхтэй арилжаалагдах, хөрөнгө болон худалдах багц нь өөрийн одоо байгаа нөхцөл байдлаараа түргэн борлогдох боломжтой, удирдлага худалдан борлуулахаар шийдсэн, нэг жилийн дотор зарагдах магадлал өндөртэй байх ёстой.

Үндсэн хөрөнгө

Барилгыг анхлан бүртгэхдээ өртгөөр нь дараа нь бодит үнэ цэнээс нь хуримтлагдсан элэгдэл болон дахин үнэлгээний өдрөөр хүлээн зөвшөөрсөн үнэ цэнийн бууралтын алдагдлыг хассан дүнгээр тусгадаг. Дахин үнэлсэн хөрөнгийн бодит үнэ нь бүртгэлийн дүнгээсээ материаллаг бус дүнгээр зөрүүтэй эсэхийг шалгахын тулд үнэлгээг давтамжтай гүйцэтгэдэг.

Барилгыг дахин үнэлэх давтамж нь үнэлж буй хөрөнгийн бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтөөс хамаарна. Үнэлж буй хөрөнгийн бодит үнэ цэнэ нь бүртгэлийн дүнгээсээ материаллаг хэмжээгээр зөрүүтэй байвал цаашид дахин үнэлэх шаардлагатай. Зарим барилгын бодит үнэ цэнэ нь их хэмжээгээр хувьсан өөрчлөгддөг тул тэдгээрийг жил бүр үнэлэх шаардлагатай байдаг. Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь материаллаг бус барилгын хувьд дахин үнэлгээг тогтмол хийх шаардлагагүй харин таван жил тутам тухайн хөрөнгийг дахин үнэлэх шаардлагатай байж болно.

Дахин үнэлгээнээс үүссэн илүүдлийг эздийн өмч дэх үндсэн хөрөнгийн дахин үнэлгээний нөөц санд тайлагнана. Өмнө нь дахин үнэлэгдэж, үнэлгээний бууралтыг орлого зардлын дансанд тусгасан хөрөнгийн хувьд тайлант хугацааны дахин үнэлгээний илүүдлийг орлого зардлын дансанд хүлээн зөвшөөрнө. Харин өмнө нь дахин үнэлэгдэж, үндсэн хөрөнгийн дахин үнэлгээний нөөц санд дахин үнэлгээний илүүдэл тусгасан хөрөнгийг хувьд тайлант хугацааны дахин үнэлгээний бууралтыг уг нөөц сангийн холбогдох илүүдлийн хэсэгтэй цэвэршүүлэх ба бусад тохиолдолд орлого зардлын дансанд хүлээн зөвшөөрнө.

Бусад үндсэн хөрөнгийг анхны өртгөөр нь бүртгэдэг. Дараагийн тайлант хугацаанд гарсан зардлыг тухайн зардалтай холбогдсон ирээдүйн эдийн засгийн үр өгөөжийг Банк хүртэх магадлалтай ба өртгийг нь найдвартайгаар хэмжих боломжтой тохиолдолд л хөрөнгийн бүртгэлийн дүнд нэмж эсвэл тусдаа хөрөнгө болгох хоёрын аль тохиромжтой гэж үзсэнээр нь хүлээн зөвшөөрдөг

2.3 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУДЫН ТОВЧОО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Үндсэн хөрөнгө (Үргэлжлэл)

. Аливаа сольсон хэсгийн бүртгэлийн дүнг үл хүлээн зөвшөөрнө. Бүх урсгал засварын зардлыг гарсан тайлант хугацаанд ашиг, алдагдал ба бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд хүлээн зөвшөөрдөг. Хөрөнгө тус бүрийн өртгийг үлдэх өртөг хүртэл нь, ойролцоогоор тооцоолсон дараах ашиглалтын хугацааны туршид, шулуун шугамын аргаар элэгдүүлнэ. Хорогдуулалтын хугацаа эсвэл аргын аль тохирохыг өөрчилснөөр хүлээгдэж буй ашиглалтын хугацаа өөрчлөгдөх ба үүнийг нягтлан бодох бүртгэлийн тооцооллын өөрчлөлт гэж үзнэ.

Үндсэн хөрөнгийн ойролцоогоор тооцсон ашиглалтын хугацааг доор үзүүлэв.

Барилга	40-60 жил
Тавилга, тоног төхөөрөмж	8-10 жил
Компьютер, техник хэрэгсэл	5-10 жил
Тээврийн хэрэгсэл	6-8 жил

Үндсэн хөрөнгийн үлдэх өртөг, ашиглалтын хугацаа болон элэгдлийн аргыг санхүүгийн тайлант жил бүрийн эцэст хянаж, шаардлагатай бол тохируулдаг.

Үндсэн хөрөнгийг худалдан борлуулах үед эсвэл түүний ашиглалт болон борлуулалтаас ирээдүйд эдийн засгийн үр өгөөж орж ирэхгүй гэж үзсэн үед бүртгэлээс хасна. Хөрөнгийн үл хүлээн зөвшөөрөлтөөс үүссэн аливаа олз, гарзыг (борлуулснаас орж ирэх орлого ба дансны үнийн зөрүү) ашиг, алдагдал ба бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд хүлээн зөвшөөрөх. бөгөөд тухайн хөрөнгийн дахин үнэлгээний ашиглагдаагүй хэсгээр өөрийн хөрөнгө дэх хуримтлагдсан алдагдлыг шууд бууруулна.

Биет бус хөрөнгө

Банкны биет бус хөрөнгөд компьютерийн программ хангамж, лиценз орно. Биет бус хөрөнгийн өртгийг зохистойгоор хэмжиж болох ба хүлээгдэж буй эдийн засгийн ирээдүйн өгөөж нь Банкинд орж ирэх магадлалтай болсон үед л биет бус хөрөнгийг хүлээн зөвшөөрнө.

Тусад нь олж авсан биет бус хөрөнгийг анхлан хүлээн зөвшөөрөхдөө өртгөөр нь бүртгэнэ. Дараагийн удаад биет бус хөрөнгийг өртгөөс хуримтлагдсан хорогдол болон үнэ цэнийн бууралтын алдагдлыг хассан дүнгээр тусгана.

Биет бус хөрөнгийн ашиглалтын хугацаа нь тодорхой эсвэл тодорхой бус эсэхийг үнэлнэ. Ашиглалтын тодорхой хугацаатай биет бус хөрөнгийг эдийн засгийн үр ашигтай хугацааны туршид нь хорогдуулна. Ашиглалтын тодорхой хугацаатай биет бус хөрөнгийн хорогдуулах хугацаа болон аргыг хамгийн багадаа санхүүгийн жил бүрийн эцэст хянаж үздэг. Хүлээгдэж буй ашиглалтын хугацаа эсвэл хүлээгдэж буй ирээдүйн үр өгөөжийн хэв загварт орсон өөрчлөлтийг хорогдуулалтын хугацаа эсвэл аргын аль тохиромжтойг нь өөрчлөх замаар бүртгэлд тусгах ба уг өөрчлөлтийг нягтлан бодох бүртгэлийн тооцооллын өөрчлөлт гэж үзнэ.

2.3 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУДЫН ТОВЧОО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Биет бус хөрөнгө (Үргэлжлэл)

Хязгаарлагдмал хугацаатай биет бус хөрөнгийн хорогдуулалтын зардлыг орлого, зардлын дансанд ‘Захиргааны зардал’-ын нэг хэсэг болгон толилуулна.

Биет бус хөрөнгийн өртгийг шулуун шугамын аргыг ашиглан үлдэх өртөг хүртэл нь ойролцоолон тооцсон ашиглалтын хугацаа болох 4 жилээр хорогдуулна.

Орлогын албан татвар

Монгол улсын Аж ахуйн нэгж байгууллагын орлогын албан татварын тухай хуульд заасны дагуу Банк нь орлогын албан татвараас чөлөөлөгддөг.

Санхүүгийн бус хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралт

Хөрөнгө нь үнэ цэнийн бууралтад орсон байж болох шинж тэмдэг байгаа эсэхийг Банк тайлант хугацаа тутамд шалгаж үздэг. Хэрэв тийм шинж тэмдэг илэрсэн эсвэл жилд нэг удаа хийдэг хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтын тестийг хийж гүйцэтгэх үед Банк нь хөрөнгөөс цуглуулан авах боломжтой дүнг тооцож үздэг байна. Цуглуулан авах дүн нь хөрөнгийн эсвэл бэлэн мөнгө бий болгогч нэгжийн бодит үнэ цэнээс борлуулахтай холбоотой зардлыг хассан дүн болон ашиглалтын өртгийн аль өндрөөр тодорхойлогдоно. Хөрөнгийн эсвэл бэлэн мөнгө бий болгогч нэгжийн дансны дүн нь цуглуулан авах дүнгээс илүү байгаа үед хөрөнгийг үнэ цэнийн бууралтад орсон гэж үзэн цуглуулан авах дүн хүртэл нь бууруулж бүртгэнэ.

Ашиглалтын үнийг үнэлэхдээ, тооцоолсон ирээдүйн мөнгөн урсгалыг мөнгөний цаг хугацааны үнэ цэнэ ба хөрөнгөд харгалзах эрсдэлүүдийн талаарх өнөөгийн зах зээлийн үнэлгээнүүдийг тусгасан татварын өмнөх хөнгөлөлтийн хувь хэмжээгээр бууруулан өнөөгийн үнэ цэнийг олно. Борлуулалтын зардлыг хассаны дараах бодит үнэ цэнийг тодорхойлохдоо тохиромжтой үнэлгээний загварыг ашиглан тооцоолно. Өмнө нь дахин үнэлэгдэж байсан ба дахин үнэлгээний зөрүүг нь бусад дэлгэрэнгүй орлогод хүлээн зөвшөөрч байсан хөрөнгүүд (энэ тохиолдолд өмнөх аливаа нэг үнэлгээний дүн хүртэлх хэмжээгээр бусад дэлгэрэнгүй орлогод мөн хүлээн зөвшөөрнө)- ээс бусад хөрөнгүүдийн үнэ цэнийн бууралтын алдагдлыг орлогын тайланд хүлээн зөвшөөрнө.

Тайлагналын өдөр бүр өмнө хүлээн зөвшөөрсөн үнэ цэнийн бууралтын алдагдалгүй болсон эсвэл буурсан эсэх талаар ямар нэгэн шинж тэмдэг байгаа эсэхийг үнэлдэг. Хамгийн сүүлд үнэ цэнийн бууралтыг хүлээн зөвшөөрснөөс хойш хөрөнгийн эргэн нөхөгдөх дүнг тодорхойлоход ашигласан ойролцоо тооцооллуудад өөрчлөлт гарсан тохиолдолд л өмнө хүлээн зөвшөөрсөн үнэ цэнийн бууралтын алдагдлыг буцаана. Энэ тохиолдолд хөрөнгийн дансны үнийг түүний нөхөгдөх дүн хүртэл өсгөдөг. Өмнөх жилүүдэд тухайн хөрөнгө дээр үнэ цэнэ бууралтын алдагдал хүлээн зөвшөөрөөгүй байсан бол энэхүү өсөлтийн дүн тодорхойлж болох байсан бүртгэлийн дүнгээс (элэгдлийг хассан) илүү гарч болохгүй. Ийм буцаалтыг орлого, зардлын дансанд хүлээн зөвшөөрөх ба тухайн хөрөнгийг дахин үнэлсэн дүнгээр бүртгэх тохиолдолд буцаалтыг дахин үнэлгээний нэмэгдлээр бүртгэнэ.

**2.3 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУДЫН ТОВЧОО
(ҮРГЭЛЖЛЭЛ)**

Ажиллагсдын тэтгэмж

(i) Богино хугацаат тэтгэмж

Цалин ба түүнтэй холбогдох бусад зардлуудыг Банкны ажилтнуудаас холбогдох үйлчилгээг үзүүлсэн тухайн жилийн зардалд тусгана. Ажилтнуудад ээлжийн амралт зэрэг богино хугацааны чөлөөтэй үед нөхөн олговрыг ажилласан жилийг нь харгалзан олгодог бөгөөд өвчтэй байх хугацааны нөхөн олговрыг тухай бүрт нь олгодог.

(ii) Заавал төлөх даатгалын шимтгэлүүд

Монгол улсын холбогдох хууль, тогтоомжид заасны дагуу Монгол улсад үйл ажиллагаа явуулж байгаа компаниуд нь Монгол улсын эрүүл мэнд, нийгмийн даатгалын санд шимтгэл төлнө. Эдгээр шимтгэлийг гарсан хугацаанд нь орлого, үр дүнгийн тайланд зардлаар хүлээн зөвшөөрнө.

Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгө

Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгө гэдэг нь Монгол улсын Засгийн газраар бүрэн баталгаажсан, эзэмшигчигчийн зөвшөөрлөөр гүйлгээнд зориулан гаргасан мөнгөн тэмдэгт юм. Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгийг нэрлэсэн үнээр нь санхүүгийн байдлын тайлангийн өр төлбөр хэсэгт бүртгэдэг.

Сангууд

Банкинд өнгөрсөн үйл явдлын үр дүнд үүссэн өнөөгийн үүрэг (хуулийн эсвэл ёс зүйн) байгаа, энэхүү үүргээ биелүүлэхэд эдийн засгийн өгөөж агуулсан баялгийг зарцуулах нь тодорхой болсон ба үүргийн дүнг бодитойгоор ойролцоолон тооцоолох боломжтой үед санг хүлээн зөвшөөрнө. Аливаа нэг сантай холбоотой зардлыг ашиг, алдагдал ба бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд аливаа нөхөн төлбөрийг хассан цэвэр дүнгээр нь толилуулна.

Дүрмийн сан

Дүрмийн сан нь эзэмшигчдийн хөрөнгө гэж ангилагддаг.

Ерөнхий нөөцийн сан

Монгол улсын Төв банк (Монголбанк)-ны тухай хуулийн дагуу тухайн жилийн цэвэр ашгийн 40 хувиас доошгүй хувийг ерөнхий нөөцийн санд хуваарилж, үлдэх хэсгийг (хамгийн ихдээ 60%) Улсын төсөвт шилжүүлдэг. Ерөнхий нөөцийн сан нь хуримтлуулсан цэвэр ашгийн тухайн хэсгээс бүрддэг ба Банк түүнийгээ бүрэн захиран зарцуулах эрхтэй. 2013 болон 2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр ерөнхий нөөцийн сан үлдэгдэлгүй байсан.

2.3 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУДЫН ТОВЧОО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Бусад сангууд

Бусад санд валютын ханшийн тэгшитгэлийн бодит бус олз, гарз, мөнгөжсөн алт болон үнэт металлын (мөнгө) дахин үнэлгээний олз, гарз, дахин үнэлгээний нөөц сан (барилга байгууламжтай холбоотой) болон борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгө оруулалтын санг оруулдаг. Банк өөрсдийн бодлогынхоо дагуу орлого, зардлаар өмнө нь хүлээн зөвшөөрсөн ханшийн тэгшитгэлийн бодит бус олз, гарз болон мөнгөжсөн алт, үнэт металлын (мөнгө) дахин үнэлгээний олз, гарзыг бусад сангуудад жил бүрийн эцэст шилжүүлдэг байна.

2.4 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ТОМООХОН ҮНЭЛЭЛТ БА ТООЦООЛЛУУД

Банкны нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогыг хэрэглэх явцдаа удирдлага нь санхүүгийн тайлангуудад хүлээн зөвшөөрсөн дүнгүүдийг тодорхойлохдоо үнэлэмж, ойролцоолсон тооцооллуудыг хэрэглэдэг. Хамгийн том үнэлэмж, ойролцоолсон тооцооллуудыг дор үзүүлэв. Үүнд:

Сангийн яамнаас авсан зээлийн анхлан хүлээн зөвшөөрөлт болон дотоодын банкинд олгосон зээлийн анхны бүртгэл

Банк Сангийн яамнаас зээл авсан ба үүнээс 23,772 сая төгрөг (2013: 24,064 сая төгрөг)-ийн эх үүсвэр нь Германы Засгийн газраас Монгол улсын Засгийн газарт буюу Сангийн яаманд олгосон бүс нутгийн хөгжлийг дэмжих Азийн хөгжлийн банк болон Германы Засгийн газрын санхүүжилт юм. Энэхүү зээл нь жилийн 0.75 хувиас 1 хувь хүртэл маш бага хүүтэй, эдийн засгийн зорилтот салбар эсвэл бусад тодорхой зорилгоор бага хүүтэйгээр олгогдох нөхцөлтэй болно. Удирдлага ийм төрлийн хэрэгслүүдийг анхлан хүлээн зөвшөөрөхөд олз үүсэх эсэх талаар нягталж үзсэн. Энэхүү санхүүжилт нь бүс нутаг болоод нийгмийн хөгжилд зориулагдсан учир ямар нэгэн ашиг олох зорилгоор нийтэд олгогдох ёсгүй хэмээн дүгнэжээ. Түүнчлэн, эдгээр байгууллагуудаас Монголын банкуудад харьцангуй бага хүүтэй санхүүжилт олгосон. Тиймээс анхлан хүлээн зөвшөөрөлтийн олз бүртгээгүй болно.

Ийм төрлийн санхүүжилтийн дэмжлэгтэйгээр Банк нь бусад шаардлага хангасан банкуудад харьцангуй бага хүүтэй зээлийг олгох боломжтой болсон. Удирдлага ийм төрлийн хэрэглүүрүүдээс анхлан хүлээн зөвшөөрөлтийн гарз бүртгэх эсэхийг нягталж үзсэн бөгөөд ажил гүйлгээг холбоотой бус талуудтай боломжит зах зээлийн хүүгээр хийж байгаа тул гарз бүртгэхгүй байх нь зөв гэж үзсэн. Дээрх дүгнэлтийг хийхдээ удирдлага эдгээр хэрэглүүрүүдийг салангид зах зээлийн хэсэг гэж тооцсон.

2.4 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ТОМООХОН ҮНЭЛЭЛТ БА ТООЦООЛЛУУД (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Санхүүгийн хэрэглүүрийн бодит үнэ цэнэ

Банк Засгийн газрын үнэ тогтворжуулах хөтөлбөрийн нэг хэсэг байдлаар, мөн эрсдэлийн удирдлагын зорилгоор банкуудтай үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрийн гэрээг байгуулдаг. Эдгээр үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрүүдийг бодит үнэ цэнээр нь бүртгэдэг. Санхүүгийн байдлын тайланд бүртгэгдсэн санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөрийн бодит үнэ цэнийг идэвхтэй зах зээл дээрээс олж авах боломжгүй байгаа үед тэдгээрийг математик загваруудыг ашиглах гэх мэт төрөл бүрийн үнэлгээний техникүүдийг ашиглан тодорхойлно. Тэдгээр загварт хэрэглэх өгөгдлүүдийг ажиглагдахуйц зах зээлийн өгөгдлүүдээс гарган авах ба ажиглагдахуйц боломжтой зах зээлийн өгөгдөл байхгүй байгаа тохиолдолд бодит үнэ цэнийг тодорхойлоход үнэлэмж шаардлагатай. Уг үнэлэмжид урт хугацаат үүсмэл хэрэглүүрүүдийн хувирамтгай байдал, хөрөнгөөр баталгаажсан үнэт цаасны хямдруулалтын хувь, урьдчилан төлөх хувь, эргэн төлөгдөхгүй байх төсөөлөл гэх мэт загварын өгөгдлүүд болон хөрвөх чадварын төсөөллүүд багтана. Санхүүгийн хэрэглүүрүүдийн үнэлгээний талаарх илүү дэлгэрэнгүй мэдээллийг Тодруулга 34-т толилуулсан болно.

Татан буугдсан Анод банкинд олгосон зээлийн үнэ цэнийн бууралт

Банк татан буугдсан Анод банкинд олгосон зээлийн үнэ цэнийн бууралтыг үнэлэхээр тогтмол хяналт тавьдаг. Үнэ цэнийн бууралтын алдагдлыг тогтоохдоо ирээдүйн мөнгөн урсгалыг бууруулахуйц аливаа мэдээлэл байгаа эсэхийг нягталж үздэг.

Банкны удирдлага энэхүү зээлийг Сангийн яамны гаргасан Засгийн газрын бондоор Монгол улсын Засгийн газар барагдуулна хэмээж үзэж байсан. Энэхүү санхүүгийн тайлангийн өдрөөр Монгол улсын Их Хурал Засгийн газрын бонд гаргах шийдвэрийг батлаагүй байна. Энэхүү бонд гаргалтын талаарх тодорхойгүй байдлын улмаас Банк нь татан буугдсан Анод банкны зээлд 100 хувийн алдагдлын сан байгуулаад байна.

Борлуулахад бэлэн хөрөнгө оруулалтын үнэ цэнийн бууралт

Банк нь бодит үнэ цэнэ нь өртгөөсөө их хэмжээгээр эсвэл урт хугацаанд тогтмол буурч байгаа, борлуулахад бэлэн өөрийн хөрөнгийн хөрөнгө оруулалтууд дээр үнэ цэнийн бууралтын алдагдлыг бүртгэдэг. “Их хэмжээ”, “Урт хугацаа” гэдгийг тодорхойлоход үнэлэмж шаардлагатай. Энэ үнэлэмжийг хийхдээ Банк нь хувьцааны үнийн өөрчлөлтийн түүх, хөрөнгө оруулалтын бодит үнэ цэнэ нь өртгөөсөө ямар хугацаанд, ямар хэмжээгээр доогуур байсан зэрэг олон хүчин зүйлийг үнэлж үзнэ.

2.4 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ТОМООХОН ҮНЭЛЭЛТ БА ТООЦООЛЛУУД (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Хадгаламжийн даатгалын корпораци (ХДК)-д олгосон санхүүгийн дэмжлэгийн үнэ цэнийн бууралт

Банк 2013 онд ХДК-ийн Төрийн банкны хувьцааг худалдан авахад зориулж богино хугацаат санхүүгийн дэмжлэг олгосон. Удирдлага энэхүү санхүүгийн дэмжлэгийг Төрийн банкны хувьчлалын орлогоос эргэн төлөгдөнө гэж хүлээж байна. Төрийн банкны хувьчлал хэзээ хийгдэхийг тодорхойлоход Банкны удирдлагаас үнэлэмж шаарддаг.

Эдгээр санхүүгийн тайлангуудын өдрөөр Төрийн банк хувьчлагдаагүй байсан бөгөөд энэ нь удирдлагуудад тодорхойгүй байдал үүсгэсний улмаас 2014 онд ХДК-д олгосон санхүүгийн дэмжлэгт бүрэн сан байгуулсан байна.

Үнэ тогтворжуулах хөтөлбөрийн хүрээнд олгосон зээлийн анхны хүлээн зөвшөөрөлт

Тодруулга 21-д толилуулсны дагуу Банк нь 2012 оны 11 дүгээр сараас эхлэн төгрөгийн зээлийг дотоодын банкуудад Засгийн газрын үнэ тогтворжуулах хөтөлбөрийн нэг хэсэг болох шатахуун, хүнс, барилга болон ноолуурын секторт үйл ажиллагаа явуулдаг дотоодын аж ахуйн нэгжүүдэд дамжуулан зээлдүүлэхээр олгосон. Эдгээр зээлийн нөхцөл, төлбөрийн хугацааг Засгийн газартай хамтарсан тушаалын дагуу тодорхойлсон ба Банк бие даан зээлийн нөхцөлийг тодорхойлохгүй. Түүнчлэн оролцох аж ахуйн нэгж, байгууллагуудыг Засгийн газар сонгодог ба сонгогдсон байгууллагууд нь Банкнаас дахин санхүүжүүлсэн зээлийг аль ч дотоодын банкаар дамжуулан авч болно.

Засгийн газрын нөхцөлийн дагуу банкуудад олгосон зээлийн хүүгийн түвшин нь жилийн 0.5 хувиас 7 хувийн хооронд байна.

Үнэ тогтворжуулах хөтөлбөрийн хүрээнд олгосон зээлүүд нь тусгай зорилгоор, тодорхойлсон эдийн засгийн салбаруудад чиглэсэн тул анхны хүлээн зөвшөөрөлтийн гарз бүртгээгүй болно.

Эрх хүлээн авагч томилогдсон банкуудад тавих хяналт

Банк Эрх хүлээн авагч томилсон банкуудад хяналт тавьж байгаа эсэх болон улмаар Банкны санхүүгийн тайланд нэгтгэгдэх хэрэгтэй эсэхийг тодорхойлохдоо Банк болон тухайн банкуудын хоорондын харилцааны бодит байдлын талаар үнэлэлт хийсэн. Уг үнэлэлтийг хийхдээ дараах байдлыг харгалзан үзсэн. Үүнд:

- ▶ Банк нь хуулийн шаардлагын дагуу Эрх хүлээн авагч томилсон;
- ▶ Эрх хүлээн авагч нь зөвхөн итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчийн байр сууринаас хандаж банкныг татан буулгах тодорхой зорилготой ба тухайн банкны ямар нэгэн стратегийн шийдвэрийг гаргадаггүй;
- ▶ Эрх хүлээн авагч нь хуулиар тодорхойлсон хүрээнд ажиллах ба өр барагдуулах дарааллыг мөн хуулиар тодорхойлсон. Иймд, Эрх хүлээн авагч нь Банкны үр өгөөжид нөлөөлөх зорилгоор тодорхой шийдвэр гаргах эрхгүй болно;

2.4 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ТОМООХОН ҮНЭЛЭЛТ БА ТООЦООЛЛУУД (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Эрх хүлээн авагч томилогдсон банкуудад тавих хяналт (Үргэлжлэл)

- ▶ Хэдийгээр Банк Эрх хүлээн авагчийн хүрээнд банкуудад зээл олгож болох боловч энэхүү зээлийг хадгаламж эзэмшигчдийн хадгаламжийг эргүүлэн төлөх баталгааны хуулийн дагуу Засгийн газрын үүргийг биелүүлэхийн тулд Засгийн газрын нэрийн өмнөөс олгох болно. Ийм учраас эдгээр зээлийн авлагын үр өгөөж нь Засгийн газрын бонд хэлбэртэй байна гэж удирдлага үзэж байна.
- ▶ Үүнээс гадна Эрх хүлээн авагчаас хүлээн авсан үр өгөөж нь өөрчлөлт багатай байна.

Дээрх зүйлүүд дээр үндэслэн Банк нь хэдийгээр эрх хүлээн авсан банкнуудын үйл ажиллагааг удирдах эрхтэй боловч өөрийн эрхээ үр ашигт нөлөөлөх зорилгоор ашиглаж болохгүй ба тэдгээр үр ашиг нь эрх хүлээн авсан банкны гүйцэтгэлээс хамаардаггүй болно. Иймд удирдлага эдгээр банкуудыг санхүүгийн тайланд нэгтгэх шаардлагагүй гэж үзэж байна.

Хадгаламжийн даатгалын корпораци (ХДК)-д тавих хяналт

Банк Хадгаламжийн даатгалын корпораци (ХДК)-д хяналт тавьж байгаа эсэх болон улмаар Банкны санхүүгийн тайланд нэгтгэгдэх хэрэгтэй эсэхийг тодорхойлохдоо Банк болон ХДК-ийн хоорондын харилцааны бодит байдлын талаар үнэлэлт хийсэн. Уг үнэлэлтийг хийхдээ дараах байдлыг харгалзан үзсэн. Үүнд:

- ХДК дахь эрх мэдэл,
- ХДК-ийн үйл ажиллагаан дахь оролцооноос өгөөж хүртэх нөхцөл байдал болон эрх,
- ХДК дахь өөрийн эрх мэдлээ ашиглан Банкны хүртэх ашгийн хэмжээнд нөлөөлөх чадвар.

Банк ХДК-ийн үйл ажиллагаанд шууд оролцож чаддаг бол Банк ХДК-д эрх мэдэлтэй гэж үзнэ.

ХДК-ийн дүрмийн дагуу, Үндэсний хороо нь долоон гишүүнээс бүрдэх бөгөөд Монголбанкны Тэргүүн дэд ерөнхийлөгч Үндэсний хорооны гишүүн бөгөөд дарга нь байна. Үндэсний хорооны бусад зургаан гишүүд нь:

- Санхүү төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын Төрийн нарийн бичгийн дарга;
- Санхүүгийн зохицуулах хорооны дэд дарга;
- Корпорацийн гүйцэтгэх захирал;
- Гурван гишүүн нь Монголбанкны Ерөнхийлөгч, санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүний хамтарсан тушаалаар томилогддог.

**2.4 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ТОМООХОН ҮНЭЛЭЛТ БА ТООЦООЛЛУУД
(ҮРГЭЛЖЛЭЛ)**

Хадгаламжийн даатгалын корпораци (ХДК)-д тавих хяналт (Үргэлжлэл)

Корпорацитай холбоотой бүх шийдвэр нь Үндэсний хорооны долоон гишүүний саналаар батлагдах ба аль нэг гишүүн нь ХДК-ийн үйл ажиллагааг удирдах давамгайлсан эрхгүй байна. Монголбанкны Тэргүүн дэд ерөнхийлөгч нь Үндэсний хороог даргалах боловч ХДК-ийн үйл ажиллагааг удирдах явцуу эрхгүй бөгөөд Банк нь бусад гурван гишүүдийг томилох хязгаарлагдмал эрхтэй байгаа нь ХДК-д эрх мэдэлгүй гэдгийг илэрхийлж байна. Иймд Удирдлага ХДК-ийг санхүүгийн тайландаа нэгтгэх шаардлагагүй гэж үзсэн.

Тасралтгүй байх зарчим

Удирдлага нь эдгээр санхүүгийн тайланг тасралтгүй байх зарчмын дагуу бэлтгэсэн ба 2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар Банкны өөрийн хөрөнгө сөрөг гарсан. Банк нь үндэсний мөнгөн тэмдэгт гаргагч тул төгрөгийн хөрвөх чадварын эрсдэлд орохгүй гэж үзээд ирээдүйд (урьдчилан харж болох) тасралтгүй байх зарчмаас шалтгаалан Банк үйл ажиллагаа үргэжлүүлэхгүй байх эрсдэл гарахгүй гэдэгт Удирдлага итгэлтэй байна.

Барилгын дахин үнэлгээ

Банк нь барилга байгууламжаа бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогод хүлээн зөвшөөрөгдөх дахин үнэлсэн дүнгээр бүртгэдэг. Банк 2013 онд барилгын бодит үнэ цэнээ үнэлүүлэхээр хараат бус үнэлгээний мэргэжилтэнтэй гэрээ байгуулсан. Барилгуудыг тухайн хөрөнгийн шинж чанар, байршил, нөхцөл байдал гэх мэт зах зээлийн нарийн хүчин зүйлүүдэд тохируулан үнийг харьцуулах замаар зах зээлийн үнэлгээний сууриар үнэлсэн. Удирдлага 2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаарх барилгын бодит үнэ цэнэ нь дансны үнээсээ их дүнгээр өөрчлөгдөөгүй гэж үнэлсэн ба энэхүү үнэлгээ нь удирдлагаас барилгуудтай холбоотой өөрсдийн туршлага болон Тодруулга 34-т үзүүлсэн бусад таамаглалуудын талаарх үнэлэмж шаарддаг байна.

3. ХҮҮГИЙН ОРЛОГО

	2014 сая төгрөг	2013 сая төгрөг
Дотоодын банкуудад олгосон зээл	126,153	114,582
Засгийн газрын үнэт цаас	373	6,741
Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан хөрөнгө, хадгаламж	2,080	7,706
Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт -Борлуулахад бэлэн	19,510	3,012
Дотоодын үнэт цаас	16,578	–
Бусад хүүгийн орлого	164	676
	<u>164,858</u>	<u>132,717</u>

4. ХҮҮГИЙН ЗАРДАЛ

	2014 сая төгрөг	2013 сая төгрөг
Гаргасан үнэт цаас	89,440	109,243
Гадаад өр төлбөр	139,997	55,127
Засгийн газрын байгууллагуудын хадгаламж	5,072	80,247
Бусад хүүгийн зардал	5,597	10,770
	<u>240,106</u>	<u>255,387</u>

5. АЛТ, ҮНЭТ МЕТАЛЛЫН АРИЛЖААНЫ ЦЭВЭР АШИГ/(АЛДАГДАЛ)

	2014 сая төгрөг	2013 сая төгрөг
Алтны арилжааны ашиг/(алдагдал)	23,240	(36,980)
Алтны дахин үнэлгээний бодит бус алдагдал	(6,873)	(23,021)
Бусад үнэт металлын арилжааны цэвэр ашиг/(алдагдал)	9,195	(6,804)
	<u>25,562</u>	<u>(66,805)</u>

6. ВАЛЮТЫН ХАНШИЙН ЗӨРҮҮНИЙ ЦЭВЭР АШИГ/(АЛДАГДАЛ)

	2014 сая төгрөг	2013 сая төгрөг
Валютын ханшийн хөрвүүлгийн бодит бус алдагдал	(370,027)	(264,438)
Валютын ханшийн зөрүүний бодит ашиг	289,928	293,963
Валют арилжааны ашиг/(алдагдал)	6,938	(8,247)
	<u>(73,161)</u>	<u>21,278</u>

7. САНХҮҮГИЙН ҮҮСМЭЛ ХЭРЭГСЛИЙН ЦЭВЭР АЛДАГДАЛ

	2014	2013
	сая төгрөг	сая төгрөг
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслийн ашиг/(алдагдал)	(281,145)	52,833
Дахин үнэлгээний бодит бус алдагдал (Тодруулга 18)	(19,232)	(67,214)
	<u>(300,377)</u>	<u>(14,381)</u>

8. ҮНЭТ ЦААСНЫ АРИЛЖААНЫ АШИГ/(АЛДАГДАЛ)

	2014	2013
	сая төгрөг	сая төгрөг
Дотоодын үнэт цаасны арилжааны алдагдал	–	(6,664)
Борлуулахад бэлэн хөрөнгө оруулалтаарх үнэт цаасны арилжааны ашиг	103	135
	<u>103</u>	<u>(6,529)</u>

9. ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ БУСАД ОРЛОГО

	2014	2013
	сая төгрөг	сая төгрөг
Хураамж ба шимтгэлийн орлого	3,210	3,452
Үндсэн хөрөнгийн түрээсийн болон борлуулалтын орлого	559	601
Хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлгүй хувьцаанд оруулсан хөрөнгө оруулалтын орлого	2,536	–
Бусад үйл ажиллагааны орлого	331	152
	<u>6,636</u>	<u>4,205</u>

10. ҮНЭ ЦЭНИЙН БУУРАЛТЫН (АЛДАГДАЛ)/БУЦААЛТ

	2014	2013
	сая төгрөг	сая төгрөг
Бусад авлага (Тодруулга 22)	(85,044)	5,244
Дотоодын банкуудад олгосон зээл (Тодруулга 21)	3,818	11,860
Засгийн газрын үнэт цаас (Тодруулга 19)	–	6,404
	<u>(81,226)</u>	<u>23,508</u>

11. ЗАХИРГААНЫ ЗАРДАЛ

	2014 сая төгрөг	2013 сая төгрөг
Цалин, урамшуулал	8,255	6,983
Нийгмийн хөгжлийн сангийн зардал	3,000	3,000
Үндсэн хөрөнгө ба биет бус хөрөнгийн элэгдэл ба хорогдол (Тодруулга 23)	2,476	2,038
Холбооны болон ашиглалтын зардал	1,485	1,348
Хуулийн болон мэргэжлийн үйлчилгээний зардал	1,626	653
Харуул хамгаалалтын зардал	996	922
Зар сурталчилгааны зардал	933	569
Тээвэр болон томилолтын зардал	708	603
Бусад	2,327	2,371
	<u>21,806</u>	<u>18,487</u>

12. ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ БОЛОН БУСАД ЗАРДАЛ

Үйл ажиллагааны зардал		
Мөнгөн дэвсгэрт хэвлүүлэх зардал	11,737	16,484
Алт тээвэрлэлтийн зардал	1,263	599
	<u>13,000</u>	<u>17,083</u>
Бусад зардал		
Хадгаламжийн даатгалын корпорацийн зардал	–	50,000
Үндсэн хөрөнгийн дахин үнэлгээний гарз	–	3,618
Үндсэн хөрөнгө данснаас хассаны гарз	36	151
Бусад зардал	2,922	339
	<u>2,958</u>	<u>54,108</u>
Нийт	<u>15,958</u>	<u>71,191</u>

13. МӨНГӨ БА ТҮҮНТЭЙ АДИЛТГАХ ХӨРӨНГӨ

	2014 сая төгрөг	2013 сая төгрөг
Бэлэн мөнгө	57,990	63,691
Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан хөрөнгө, хадгаламж (Тодруулга 14)		
- Богино хугацаат гадаад валютын хадгаламж	207,777	1,592,170
- Хугацаагүй хадгаламж	1,083,418	247,620
- Зээлжих тусгай эрхийн хадгаламж	117,275	110,459
	<u>1,466,460</u>	<u>2,013,940</u>

Мөнгөн гүйлгээний тайлангийн зорилгоор дээрх дүнгүүдийг мөнгө ба түүнтэй адилтгах хөрөнгө гэж тайлагнасан болно.

14. ГАДААДЫН САНХҮҮГИЙН БАЙГУУЛЛАГУУДАД БАЙРШУУЛСАН ХӨРӨНГӨ, ХАДГАЛАМЖ

	2014	2013
	сая төгрөг	сая төгрөг
Богино хугацаат гадаад валютын хадгаламж	207,777	1,592,170
Хугацаагүй хадгаламж	1,083,418	247,620
Зээлжих тусгай эрхийн хадгаламж	117,275	110,459
Хязгаарласан бэлэн мөнгө	758	738
Дэлхийн банкинд оруулсан хувь, хөрөнгө	118	104
Бусад хувь хөрөнгө	4	4
	<u>1,409,350</u>	<u>1,951,095</u>

Богино хугацаат гадаад валютын хадгаламж

Үүнд гадаадын Төв банкуудад болон бусад санхүүгийн байгууллагуудад ам.доллар, болон английн фунтээр, илэрхийлэгдсэн 51 хүртэлх хоногийн хугацаатай (2013 онд 92 хоног), богино хугацаат хадгаламжууд багтана.

Хугацаагүй хадгаламж

Үүнд гадаадын Төв банкуудад болон бусад санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан харилцах дансууд багтана.

Хязгаарлагдсан бэлэн мөнгө

Үүнд гуравдагч талын хүсэлтээр Цюрихийн харьяа Шүүхээс хязгаарлалт тогтоосон 397,703 Швейцар франк буюу 758 сая төгрөг (2013 онд 738 сая төгрөг) орно. Дэлгэрэнгүй мэдээллийг Тодруулга 28-аас харна уу.

Зээлжих тусгай эрхийн хадгаламж

Энэ үлдэгдэл нь Банкнаас ОУВС-д оруулсан хувь хөрөнгөтэй холбоотой зээлжих тусгай эрхийн хадгаламжийг илэрхийлнэ. 2014 оны 12 дугаар сарын 31-нээр энэхүү үлдэгдэл 42.9 сая зээлжих тусгай эрх (2013 онд 43.2 сая зээлжих тусгай эрх) илэрхийлэгдсэн ба энэхүү үлдэгдэлд хүү тооцдог.

Дэлхийн банкинд оруулсан хувь хөрөнгө

Энэ нь Дэлхийн банкны группийн гишүүн болох шаардлагын дагуу Дэлхийн банкинд байршуулсан хадгаламж болон түүнд оруулсан хувь хөрөнгө юм. Энэ дүн нь харгалзах өр төлбөрийн дүнтэй таарч байгаа (Тодруулга 27-с харна уу) ба хүү тооцдоггүй.

14. ГАДААДЫН САНХҮҮГИЙН БАЙГУУЛЛАГУУДАД БАЙРШУУЛСАН ХӨРӨНГӨ, ХАДГАЛАМЖ (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Дэлхийн банкинд оруулсан хувь хөрөнгө (Үргэлжлэл)

Бүх үлдэгдэл дүнгүүд хугацаа хэтрээгүй ба үнэ цэнэ нь буураагүй бөгөөд Удирдлагын зүгээс энэхүү хөрөнгө нь эдийн засгийн хамтын ажиллагаа, хөгжлийн байгууллагын гишүүн орнуудын Төв банкууд болон бусад нэр хүнд бүхий олон улсын байгууллагуудад байршуулсан тул бүрэн эргэн төлөгдөнө гэж үзэж байна. Эдгээрийн аль нь ч барьцаа хөрөнгөөр бүртгэгдээгүй. Удирдлага эдгээр хөрөнгийн бодит үнэ цэнэ нь дансны үнэтэйгээ ойролцоо гэж итгэж байгаа. Газар зүйн шинжилгээ, валютын ханшийн эрсдэл, хүүгийн эрсдэл болон дуусгавар хугацааны шинжилгээг Тодруулга 32-с үзнэ үү.

15. САНХҮҮГИЙН ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТ-БОРЛУУЛАХАД БЭЛЭН

	2014 сая төгрөг	2013 сая төгрөг
Өрийн үнэт цаас - борлуулахад бэлэн		
Олон улсын төлбөр тооцооны банкны гаргасан бонд	113,133	494,187
АНУ-ын Засгийн газрын үнэт цаас	189,763	290,149
РАМП хөрөнгө оруулалтын данс	189,681	166,110
Монголын ипотекийн корпорациас гаргасан ИЗББ	748,742	–
Өмчийн үнэт цаас - борлуулахад бэлэн		
Өмчийн хөрөнгө оруулалт, өртгөөр	5,620	3,084
	<u>1,246,939</u>	<u>953,530</u>

“РАМП” хөрөнгө оруулалтын данс

2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар хөрөнгө оруулалтын дансны үлдэгдэл нь 0.3 сая ам.доллар (613 сая төгрөг)-ийн мөнгөн хөрөнгө, 100.3 сая ам.доллар (189,068 сая төгрөг)-ийн үнэт цааснаас бүрдэж байна. Хөрөнгө оруулалтын дансыг АНУ-ын Нью-Йоркийн Холбооны нөөцийн банкинд байршуулсан.

Хөрөнгө оруулалтын данс дахь үнэт цаасны дийлэнх хэсгийг АНУ-ын Засгийн газрын бонд болон бусад орны Засгийн газрын байгууллагаас гаргасан үнэт цаас бүрдүүлж байна.

Хөрөнгө оруулалтын данс дахь өрийн үнэт цаасны зээлийн эрсдэлийн чанарыг Стандарт ба Пүүрсийн рейтинг эсвэл Мүүдийс болон Фичийн рейтингийн аль багаар үнэлэхэд АА-ААА зэрэглэлтэй байна.

15. САНХҮҮГИЙН ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТ-БОРЛУУЛАХАД БЭЛЭН (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Монголын ипотекийн корпорациас (МИК) гаргасан давуу эрхтэй Ипотекийн зээлээр барьцаалагдсан бонд (ИЗББ)

Банк нь 2014 оны 06 сарын 14-нд МИК болон дотоодын банкуудтай Орон сууцны зээлийн санхүүжилтын гурвалсан гэрээ байгуулсан ба уг гэрээний хүрээнд Банк дотоодын банкуудад олгосон бага хүүтэй зээлийн төлбөрт МИК-ийн гаргасан давуу эрхтэй ИЗББ-г хүлээн авсан. Уг бонд нь 20 жилийн хугацаатай, жилийн 4.5 хувийн хүүтэй болно.

Өмчийн хөрөнгө оруулалт, өртгөөр

Хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлгүй энгийн хувьцаа нь Монголын ипотекийн корпораци, Олон улсын хөрөнгө оруулалтын банк, Олон улсын эдийн засгийн хамтын ажиллагааны банкинд оруулсан хөрөнгө оруулалтыг илэрхийлнэ. Хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлтэй зах зээлийн үнэ байхгүйн улмаас эдгээр хөрөнгө оруулалтыг өртгөөр нь бүртгэдэг. Эдгээр хөрөнгө оруулалтуудад зах зээл байхгүй ба Банк эдгээрийг урт хугацаагаар эзэмших төлөвтэй байна.

Санхүүжигч талын санхүүгийн мэдээлэлд үндэслэн удирдлага 2013 болон 2014 оны 12 дугаар сарын 31-нээр энэхүү хөрөнгө оруулалтуудын хувь үнэ цэнэ бууралтын шинж тэмдэг байхгүй хэмээн үзэж байна.

16. УРВУУ БУЦААН ХУДАЛДАН АВАХ ХЭЛЦЛҮҮД

	2014 Сая төгрөг	2013 Сая төгрөг
Нью-Йоркийн Холбооны нөөцийн банк	944,686	503,177
Дотоодын банкууд	521,871	1,026,038
	<u>1,466,557</u>	<u>1,529,215</u>

Нью-Йоркийн Холбооны нөөцийн банк

Банк Нью-Йоркийн Холбооны нөөцийн банкинд байршуулсан хадгаламжаараа Автомат Хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөрт хамрагдсан. Энэхүү хөтөлбөрийн дагуу 100,000 ам.доллараас давсан дүн Нью-Йоркийн Холбооны нөөцийн банкны буцаан худалдан авах гэрээнд (“буцаан худалдан авах репо”) хөрөнгө оруулагддаг. 2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар буцаан худалдан авах репо гэрээнд оруулсан хөрөнгө оруулалт нь 501 сая ам.доллар (944,686 сая төгрөг)-тай тэнцүү байсан. Энэхүү хөрөнгө оруулалт нь хоёр хоногийн хугацаатай, жилийн 0.09 хувийн хүүтэй.

16. УРВУУ БУЦААН ХУДАЛДАН АВАХ ХЭЛЦЛҮҮД (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Дотоодын банкууд

Дотоодын банкуудтай байгуулсан урвуу буцаан худалдан авах хэлцлүүд нь нь ирээдүйн тодорхой нэг өдөр, тогтсон үнээр буцаан худалдах нөхцөлтэй Төв банк (Тодруулга 24) болон Засгийн газрын үнэт цаасуудаар баталгаажсан богино хугацаат зээлийг илэрхийлнэ. Энэхүү хэрэглүүрүүд нь тав хоногийн хугацаатай, жилийн 14 хувийн хүүтэй бөгөөд хугацаа хэтрээгүй, үнэ цэнийн бууралтгүй.

17. АЛТ, ҮНЭТ МЕТАЛЛ

	2014 Сая төгрөг	2013 Сая төгрөг
Бодит үнэ цэнээр		
Мөнгөжсөн алт	207,066	251,440
Мөнгөжсөн мөнгө	116	305
Өртгөөр		
Мөнгөжөөгүй алт, мөнгө	121,154	30,127
Цэвэршүүлэхээр ачуулсан алт	1,321	
Зоос, түүх соёлын үнэт зүйлс	4,302	5,297
	<u>333,959</u>	<u>287,169</u>

Мөнгөжсөн алт нь Английн төв банк болон Нова Скотиа банкинд байршдаг. Бусад үнэт метал (мөнгөжөөгүй алт, мөнгө, бусад хольц метал болон гулдмай, мөнгөний хүдэр), зоос болон түүх соёлын үнэт зүйлсийг Банкнд хадгалдаг.

18. ҮҮСМЭЛ САНХҮҮГИЙН ХЭРЭГЛҮҮР

Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрүүд нь хугацаа нь дараагийн тайлант хугацаанд дуусах дотоод болон гадаадын банкуудтай байгуулсан гадаад валютын своп хэлцэл, шатахууны салбарт зориулсан үнэ тогтворжуулах дэд хөтөлбөрийн хүрээнд зээл олгосон дотоодын банкуудтай байгуулсан гадаад валютын форвард хэлцлүүдийн бодит үнэ цэнийг илэрхийлдэг.

Доорх хүснэгт нь хөрөнгө ба өр төлбөрөөр бүртгэгдсэн үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрүүдийн бодит үнэ цэнийг нэрлэсэн үнийн хамт харуулж байна. Нэрлэсэн үнэ нь өссөн дүнгээрээ үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрийн суурь хөрөнгийн дүн байх бөгөөд үндсэн хүү эсвэл хүүгийн индексээс шалтгаалан үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрийн үнэлгээнд өөрчлөлт орно. Нэрлэсэн үнэ нь жилийн эцсийн байдлаарх дуусаагүй гүйлгээний хэмжээг харуулах боловч зах зээлийн болон зээлийн эрсдэлийн алийг нь ч илэрхийлэхгүй.

18. ҮҮСМЭЛ САНХҮҮГИЙН ХЭРЭГЛҮҮР (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

	Нэрлэсэн	Бодит үнэ цэнэ		Нэрлэсэн	Бодит үнэ цэнэ	
	Үнэ	Хөрөнгө	Өр төлбөр	Үнэ	Хөрөнгө	Өр төлбөр
	2014	2014	2014	2013	2013	2013
	сая төгрөг	сая төгрөг	сая төгрөг	сая төгрөг	сая төгрөг	сая төгрөг
Форвард	202,175	–	20,177	455,381	–	57,473
Своп	1,289,766	3,264	69,533	661,494	2,803	12,544
	1,491,941	3,264	89,710	1,116,875	2,803	70,017

Хэлцлийн эхний өдөр үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрүүд нь маш бага эсвэл огт шилжүүлэг шаардахгүй ба ихэвчлэн хоёр талын амлалтын солилцоо хийгддэг. Хэдий тийм ч эдгээр санхүүгийн хэрэглүүрүүд нь хөшүүргийн өндөр зэргийг дамтамжтай шаардах ба маш хувьсамтгай байдаг. Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрийн хэлцлийн хөрөнгө, түвшин болон индексийн үнэлгээн дэх харьцангуй бага хэмжээний өөрчлөлт ч Банкны ашиг, алдагдалд томоохон нөлөө үзүүлж болзошгүй байдаг.

2013 болон 2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр эдгээр үүсмэл хэрэглүүрүүдийн дуусах хугацаа, жигнэсэн дундаж форвард ханш дараах байдалтай байв.

		Жигнэсэн	Дуусах хугацаа	Жигнэсэн	Дуусах хугацаа
		дундаж форвард ханш 2014		дундаж форвард ханш 2013	
Форвард					
ам.долл/төг	Худалдах	1,532.00 төг	1-6 сар	1,450.75 төг	2-6 сар
Своп					
ам.долл/төг	Худалдан авах	1,793.74 төг	3 сар хүртэл	1,530.20 төг	6 сар хүртэл
ам.долл/төг	Худалдах	1,870.42 төг	3 сар хүртэл	1,396.11 төг	6 сар хүртэл
ам.долл/төг	Худалдах	2,033.16 төг	1-5 жил	–	–
юань/төг	Худалдах	291.79 төг	1-6 сар	230.94 төг	1-6 сар
юань/ам.долл	Худалдах	6.1232 юань	1-10 сар	6.1348 юань	1 сар хүртэл

Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрийн хэлцлийн эрсдэлийг Банк зах зээлийн эрсдэлийн ерөнхий удирдлагынхаа нэг хэсэг болгон хянадаг. (Тодруулга 32-с харна уу).

19. ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ҮНЭТ ЦААС

	2014 сая төгрөг	2013 сая төгрөг
Сангийн яамны үнэт цаас (хорогдуулсан өртгөөрөө)	202,404	–
Хуримтлагдсан хүүгийн авлага	2,424	–
	<u>204,828</u>	<u>–</u>

Банк Засгийн газрын үнэт цаасыг хоёрдогч захаас урамшуулалтай үнээр худалдаж авсан. Үнэт цаасны нэрлэсэн үнэ 195 сая төгрөг ба жилийн 9.6-аас 10.3 хувийн хүүтэй, 2016, 2018 онуудад хугацаа нь дуусах нөхцөлтэй.

Засгийн газрын үнэт цаасны үнэ цэнийн бууралтын алдагдлын сангийн хөдөлгөөнийг доор үзүүлэв.

	2014 сая төгрөг	2013 сая төгрөг
01 дүгээр сарын 01-ний байдлаар	–	6,404
Үнэ цэнийн бууралтын алдагдлын сангийн буцаалт (Тод 10)	–	(6,404)
12 дугаар сарын 31-ний байдлаар	<u>–</u>	<u>–</u>

20. ДОТООДЫН БАНКУУДАД БАЙРШУУЛСАН ХӨРӨНГӨ, ХАДГАЛАМЖ

	2014 сая төгрөг	2013 сая төгрөг
Дотоодын банкуудад байршуулсан хугацаат хадгаламж	–	405,000
Хуримтлагдсан хүү	–	896
	<u>–</u>	<u>405,896</u>

Энэ үлдэгдэл нь 2013 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаарх дотоодын банкуудад төгрөгөөр байршуулсан, 365 хүртэлх хоногийн хугацаатай, жилийн 4 хувь болон 7 хувийн хүүтэй хадгаламжийг илэрхийлсэн. Дотоодын банкуудад байршуулсан бүх хугацаат хадгаламжуудын хугацаа тайлант жилд дууссан болно.

21. ДОТООДЫН БАНКУУДАД ОЛГОСОН ЗЭЭЛ

	2014 сая төгрөг	2013 сая төгрөг
Үнэ тогтворжуулах хөтөлбөрийн хүрээнд олгосон зээл	2,060,974	2,770,573
Татан буугдсан Анод банкинд олгосон зээл	73,812	77,630
Бусад зээл	24,971	16,888
	2,159,757	2,865,091
Хасах нь: Үнэ цэнийн бууралтын алдагдлын сан	(73,812)	(77,630)
	<u>2,085,945</u>	<u>2,787,461</u>

Үнэ тогтворжуулах хөтөлбөрийн хүрээнд олгосон зээл

Банк нь 2012 оны 11 дүгээр сараас эхлэн Засгийн газрын үнэ тогтворжуулах хөтөлбөрийн хүрээнд төгрөгийн зээлийг дотоодын банкуудад сонгогдсон салбарт (шатахуун, хүнс, барилга гэх мэт) үйл ажиллагаа явуулж буй дотоодын аж ахуйн нэгж, байгууллагуудад дамжуулан зээлдүүлүүлэхээр олгосон.

Эдгээр зээлийн нөхцөл болон хугацааг Засгийн газар тодорхойлдог ба оролцогч банкууд бие даан зээлийн нөхцлийг тодорхойлох боломжгүй. Түүнчлэн оролцох аж ахуйн нэгж байгууллагуудыг Засгийн газар сонгодог ба сонгогдсон аж ахуй нэгж байгууллагууд аль ч дотоодын банкуудаар дамжуулан тус зээлийг (Монголбанк дахин санхүүжүүлсэн) авч болно.

Засгийн газрын нөхцөлийн дагуу банкуудад олгосон зээлийн хүүгийн түвшин жилийн 0.5 хувиас 7 хувийн хооронд байна.

МИК болон дотоодын банкуудтай байгуулсан Орон Сууцны Зээлийн Санхүүжилтын үндсэн гэрээний дагуу Банк дотоодын банкуудад үнэ тогтворжуулах хөтөлбөрийн хүрээнд олгосон зээлийн төлбөрт МИК-ийн гаргасан давуу эрхтэй ИЗББ-г хүлээн авсан. (Тодруулга 15-г үзнэ үү).

21. ДОТООДЫН БАНКУУДАД ОЛГОСОН ЗЭЭЛ (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Татан буугдсан Анод банкинд олгосон зээл

2008 оны 12 дугаар сарын 12-нд Анод банкны богино хугацаанд төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадварыг хангах зорилгоор Банк Анод банк дахь Бүрэн эрхт төлөөлөгчидтэй зээлийн гэрээнд гарын үсэг зурсан. Зээлийн гол зорилго нь харилцагчдын хадгаламжийг Банкн дахь мөнгөн хадгаламжид баталгаа гаргах тухай хуулийн дагуу эргэн төлөх байсан бөгөөд дээрх хуулинд Монгол улсын Засгийн газар банкуудад байршсан иргэдийн харилцах, хадгаламжийг батлан даах ба хэрэв банк дампуурсан тохиолдолд Засгийн газар иргэдийн харилцах-хадгаламжийг буцаан олгоно гэж заажээ. Зээлийн гэрээгээр 147.9 тэрбум төгрөгийн зээлийн шугам нээлгэсэн ба гэрээний нийт дүнгийн хязгаараас хэтрэхгүйгээр Анод банк нь хэсэгчлэн зээл авч болох бөгөөд, хэсэгчлэн авсан зээл тус бүр нь анх олгогдсон өдрөөсөө 6 сарын дотор буцаан төлөгдөхөөр заасан. Зээлийн хүү нь 7 хоногийн Банкны үнэт цаасны хүүтэй тэнцүү ба зээл олгох үед Банкны долоо хоногийн хугацаатай үнэт цаасны хүү жилийн 9.75 хувьтай тэнцүү байв. Гэрээний дагуу хүүг 90 хоног бүр хуримтлуулж, Анод банкны харилцах данснаас шууд хасахаар заасан байна. Анод банкинд олгосон энэхүү зээл нь Анод банкны харилцагчиддаа олгосон 186.3 тэрбум төгрөгийн зээлээр баталгаажсан. Зээлийн анхны олголт нь гэрээнд гарын үсэг зурсан өдөр буюу 2008 оны 12 дугаар сарын 12-ний өдөр хийгдсэн.

Уг зээлийг эргэн төлөхөд хүндрэл учирсан тул, 2009 оны 7 дугаар сарын 28-ний өдрийн гэрээний хавсралтанд заасны дагуу зээлийн хугацааг 6 сараас 12 сар хүртэл сунгасан. Мөн 2009 оноос хойш хүүг хуримтлуулахыг зогсоосон ба 2010 ба 2011 онуудад зээлийн эргэн төлөлт муу байсан. Тиймээс 2010 ба 2011 онд шинээр ямар ч зээл олгогдоогүй бөгөөд Банк Монгол улсын Засгийн газар болон Сангийн яамтай энэхүү зээлийг нөхөн төлүүлэх талаар тохиролцоо хийсээр ирсэн байна.

Банк нь уг зээлээс 2013 онд 11.8 тэрбум төгрөг, 2014 онд 3.8 тэрбум төгрөгийг тус тус барагдуулсан байна.

2010 оноос өмнө Банкны Удирдлага нь татан буугдсан Анод банкнаас авах зээлийн авлагыг Сангийн яамнаас гаргах Засгийн газрын бондоос эргүүлэн төлүүлэх замаар Монгол улсын Засгийн газраас барагдуулна гэсэн дүгнэлттэй байсан тул 2012 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар үнэ цэнийн бууралтын алдагдлын санг байгуулаагүй байсан. Гэсэн хэдий ч, Засгийн газрын бонд гаргалт нь Монгол улсын Их Хурлаар хэлэлцэгдэн батлагдаагүй байна. Иймд тухайн зээлтэй холбогдон бий болох ирээдүйн мөнгөн урсгалын дүн болон цаг хугацааны талаарх тодорхой бус байдлаас шалтгаалан 2012 онд Банк нь татан буугдсан Анод банкны зээлийн үлдэгдэлд үнэ цэнийн бууралтын алдагдлын санг 100 хувиар нөхөж байгуулсан.

21. ДОТООДЫН БАНКУУДАД ОЛГОСОН ЗЭЭЛ (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Төгрөгөөр олгосон зээл

“Бусад зээл”-ийн нэг хэсэг болох төгрөгөөр олгосон зээлд Азийн хөгжлийн банк (АХБ)-ны дэмжлэгтэйгээр дотоодын банкуудад олгосон 964 сая төгрөгийн (2013 онд 645 сая төгрөг) зээл, Герман улсын Засгийн газрын (КФВ) дэмжлэгтэйгээр дотоодын банкуудад олгосон 5,759 сая төгрөгийн (2013 онд 5,225 сая төгрөг) зээл болон 9,224 сая төгрөгийн (2013 онд 459 сая төгрөг) барьцаат зээлүүд тус тус багтаж байна.

АХБ-тай холбоотой зээл нь Монголын хэд хэдэн дотоодын банкуудад олгогдсон бөгөөд дотоодын банкуудад үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх, шинээр ажлын байр бий болгох, мал аж ахуй, газар тариаланг хөгжүүлэх зорилгоор олгогдсон. Зээл нь жилийн 10 хувийн хүүтэй ба эргэн төлөлтийн хугацаа нь олгосон өдрөөс хамааран ялгаатай байна. Банкны зээлийн эрсдэл нь зээлдэгчдийн эргэн төлөлтөөс хамаарахгүй бөгөөд Банк зээлийн төлөх хугацаа болмогц тухайн банкны данснаас зээлийг шууд төлүүлэх эрхтэй.

Гадаад валютын зээл

“Бусад зээл”-ийн нөгөө хэсэг болох валютаар олгосон зээлийн дийлэнх хувийг жижиг болон дунд аж ахуй нэгжүүдийг дэмжих зорилгоор дотоодын банкуудад олгосон 8,234 сая төгрөгийн (2013 онд 9,846 сая төгрөг) зээл, банкуудын мэргэжилтнүүдийн ур чадварыг дээшлүүлэх, банкны системийг сайжруулах зорилгоор олгосон 754 сая төгрөгийн (2013 онд 701 сая төгрөг) зээл тус тус бүрдүүлж байна.

Герман улсын Засгийн газраас Монгол улсын жижиг, дунд аж ахуйн нэгжүүдийг дэмжих зорилгоор дотоодын банкуудад олгосон зээл нь бие даасан хоёр тусдаа КФВ хөтөлбөрөөр хэрэгжиж байна. Эдгээр зээл нь жилийн 1.25 - 1.75 хувийн хүүтэй бөгөөд ямар нэгэн үнэт цаасаар баталгаажаагүй. Энэ хоёр хөтөлбөрийн хүрээнд зээлийг дотоодын 3 банкаар дамжуулан КФВ-ийн тавьсан шаардлагад нийцсэн харилцагч нарт олгосон бөгөөд олгосон зээл нэг бүрийн эргэн төлөлтийн хугацаа нь зээл олгосон өдрөөсөө хамааран өөр өөр байна. Банкны зээлийн эрсдэл нь зээлдэгчдийн эргэн төлөлтөөс хамаарахгүй бөгөөд Банк зээлийн төлөх хугацаа болмогц, тухайн банкны данснаас зээлийг шууд төлүүлэх эрхтэй. Эдгээр зээлийн хөтөлбөрүүд болон эдгээртэй холбоотой Банкны Сангийн яаманд төлөх өглөгийн талаарх дэлгэрэнгүй мэдээллийг Тодруулга 25-аас харна уу.

Дотоодын банкны ажилчдын ур чадварыг дээшлүүлж, банкуудын програм хангамжийг сайжруулах зорилготой зээл нь Монгол улс ба Азийн Хөгжлийн Банкны хооронд байгуулагдсан гэрээний дагуу “Ди-Эй-Ай” (Тайланд) лимитед компанийн “Банкны сургалтын төв” дээр банкны ажиллагсад явуулсан сургалтыг санхүүжүүлэх зорилгоор олгогдсон бөгөөд 14 жилийн эргэн төлөгдөх хугацаатай.

21. ДОТООДЫН БАНКУУДАД ОЛГОСОН ЗЭЭЛ (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

2014 оны турш хийгдсэн зээлийн үнэ цэнэ бууралтын алдагдлын сангийн хөдөлгөөнийг доор харуулав.

	2014 сая төгрөг	2013 сая төгрөг
01 дүгээр сарын 01-ний байдлаар	77,630	89,490
Нэмж байгуулсан	–	–
Сангийн буцаалт (Тодруулга 10)	(3,818)	(11,860)
12 дугаар сарын 31-ний байдлаар	<u>73,812</u>	<u>77,630</u>

2013 болон 2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр үнэ тогтворжуулах хөтөлбөрүүдийн хүрээнд олгосон зээлүүд, төгрөгөөр болон гадаад валютаар олгосон зээлүүдийн хувьд үнэ цэнэ бууралтын шинж тэмдэг илрээгүй тул үнэ цэнийн бууралтын алдагдлын сан байгуулаагүй болно.

Анод банкинд хамаарах зээл болон барьцаат зээлүүдээс бусад дотоодын банкуудад олгосон зээлүүдийн хувьд барьцаагүй. Анод банкны зээлийн багцыг тус банкинд хамаарах зээлэнд барьцаалсан бөгөөд дээр дурьдсанчлан тус банк одоогоор татан буугдах үе шатандаа байна. Барьцаат зээлүүдийн хувьд Засгийн газрын үнэт цаас болон тухайн банкны хэвийн зээлийн багцаар баталгаажсан.

22. БУСАД ХӨРӨНГӨ

	2014 сая төгрөг	2013 сая төгрөг
Бусад санхүүгийн хөрөнгө		
Хадгаламжийн даатгалын корпорациас авах авлага	204,911	204,912
Компаниудаас авах авлага	50,228	44,821
Гадаадын санхүүгийн байгууллагаас авах авлага	16,485	14,461
Өрийн бичгээрх авлага	537,584	–
Хасах нь: Үнэ цэнийн бууралтын алдагдлын сан	(151,626)	(59,282)
	<u>657,582</u>	<u>204,912</u>
Бусад санхүүгийн бус хөрөнгө		
Урьдчилж гарсан зардал	151	124
Худалдах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгө	450	–
Бусад	816	617
Хасах нь: Үнэ цэнийн бууралтын алдагдлын сан	(397)	(229)
	<u>1,020</u>	<u>512</u>
	<u>658,602</u>	<u>205,424</u>

22. БУСАД ХӨРӨНГӨ (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Хадгаламжийн даатгалын корпораци (ХДК)-аас авах авлага

ХДК-аас авах авлага нь 119.9 тэрбум төгрөгийн зээл болон 85 тэрбум төгрөгийн санхүүгийн дэмжлэгээс бүрдэнэ. 119.9 тэрбум төгрөгийн зээл нь 2023 оны 9 дүгээр сарын 30-ны өдөр бүрэн төлөгдөх ба 85 тэрбум төгрөгийн санхүүгийн дэмжлэг нь 2014 оны 12 дугаар сарын 25-ны өдөр эргэн төлөгдөхөөр заасан. 2014 оны 12 дугаар сарын 31-ны байдлаар санхүүгийн дэмжлэг нь эргэн төлөгдөөгүй байсан ба Банк 85 тэрбум төгрөгөөр үнэ цэнийн бууралтын сан байгуулсан.

Компаниудаас авах авлага

Аж ахуйн нэгжүүдээс авах авлагад өмнөх жилүүдэд Банктай хийсэн алтны опцион хэлцлийнхээ үүргийг биелүүлээгүй алт олборлогч компаниудаас авах 35,534 сая төгрөгийн (2013 онд 31,358 сая төгрөг) авлага орж байгаа ба эдгээр авлагыг найдваргүйд тооцон үнэ цэнийн бууралтын алдагдлын санг бүрэн байгуулсан. Банк үүнээс хойш ямар нэгэн алтны опцион хэлцэл хийхээ больсон. 2013 болон 2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар аж ахуйн нэгжүүдээс авах бусад авлагын үлдэгдэл 14,607 сая төгрөгийг мөн үнэ цэнийн бууралтад орсон гэж үзэн санг бүрэн байгуулсан болно.

Эдгээр үлдэгдлүүд нь 2005-2007 онуудад хамаарах ба Банк нь Төв банкны тухай хуулийн 23 дугаар зүйлд заасан “Банк Засгийн газар болон банкнаас бусад хуулийн этгээд, иргэний мөнгөн хөрөнгийг хуримтлуулан хадгалах, төлбөр тооцоо хийх, зээлийн үйл ажиллагаа эрхлэхийг хориглоно” гэсэн заалтыг зөрчиж гүйлгээ хийснээс үүссэн байдаг. Банкны Удирдлага нь “Үнэт металл олборлогч, арилжаалагчдын хүсэлтээр арилжаа хийхэд мөрдөх журам”-ыг 2003 оны 02 дугаар сарын 26-ний өдөр Банкны Ерөнхийлөгчийн 99 дүгээр тушаалаар баталсан ба тус журмын дагуу үйл ажиллагааг шалгаж зарим нэг үл нийцлийг илрүүлсэн боловч энэ нь Банкны үйл ажиллагаанд сөргөөр нөлөөлөхгүй гэж үзсэн.

Гадаадын санхүүгийн байгууллагаас авах авлага

Гадаадын санхүүгийн байгууллагаас авах заргыг бүхэлд нь эргэн төлөгдөхгүй гэж тооцсоны шалтгаан нь тэдгээр байгууллагуудын үйл ажиллагаа зогссонтой холбоотой байна.

Өрийн бичгээрх авлага

Өрийн бичгээрх авлага нь дотоодын компаниудаас гаргасан 5-6 жилийн хугацаатай, жилийн 3.75-21 хувийн хүүтэй өрийн бичгийн авлагыг илэрхийлнэ.

Бусад санхүүгийн бус хөрөнгө

Бусад санхүүгийн бус хөрөнгүүд нь голдуу урьдчилгаа төлбөр, ажилтнуудад олгосон урьдчилгаа, хангамжийн материал, бичиг хэргийн материал болон худалдах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгүүдээс бүрдэнэ.

22. БУСАД ХӨРӨНГӨ (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Үнэ цэнийн бууралтын алдагдлын сан

2013 ба 2014 оны турш хийгдсэн бусад хөрөнгүүдийн үнэ цэнийн бууралтын алдагдлын сангийн хөдөлгөөнийг дор харуулав:

	2014 сая төгрөг	2013 сая төгрөг
Бусад санхүүгийн хөрөнгө		
01 дүгээр сарын 01-ний байдлаар	59,282	56,065
Гадаад валютаар илэрхийлэгдсэн сангийн ханшийн хөрвүүлэг	7,458	8,461
Үнэ цэнийн бууралтын алдагдал	85,000	–
Үнэ цэнийн бууралтын алдагдлын сангийн буцаалт	(114)	(5,244)
12 дугаар сарын 31-ний байдлаар	<u>151,626</u>	<u>59,282</u>
Бусад санхүүгийн бус хөрөнгө		
01 дүгээр сарын 01-ний байдлаар	229	219
Гадаад валютаар илэрхийлэгдсэн сангийн ханшийн хөрвүүлэг	10	10
Үнэ цэнийн бууралтын алдагдал	158	–
12 дугаар сарын 31-ний байдлаар	<u>397</u>	<u>229</u>

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2014 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

23. ҮНДСЭН БА БИЕТ БУС ХӨРӨНГӨ

	Барилга байшин сая төгрөг	Дуусаагүй барилга сая төгрөг	Компьютер, тоног төхөөрөмж сая төгрөг	Нийт үндсэн хөрөнгө сая төгрөг	Биет бус хөрөнгө сая төгрөг	Нийт сая төгрөг
Өртөгөсвэл дахин үнэлгээгээр						
2014 оны 01 дүгээр сарын 01-ний байдлаар	46,732	759	8,873	56,364	2,301	58,665
Нэмэгдсэн	11	1,455	280	1,746	47	1,793
Худалдан борлуулсан	(15)	–	(1,598)	(1,613)	(81)	(1,694)
Данснаас хассан	(27)	–	(124)	(151)	–	(151)
Дахин ангилал	1,246	(2,176)	930	–	–	–
Шилжүүлэг	(609)	–	–	(609)	–	(609)
2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар	47,338	38	8,361	55,737	2,267	58,004
Хуримтлагдсан элэгдэл						
2014 оны 01 дүгээр сарын 01-ний байдлаар	24,426	–	4,250	28,676	1,543	30,219
Тухайн жилийн элэгдлийн зардал	1,020	–	1,205	2,225	251	2,476
Худалдан борлуулсан	(13)	–	(1,577)	(1,590)	(81)	(1,671)
Данснаас хассан	(25)	–	(90)	(115)	–	(115)
Шилжүүлэг	(295)	–	–	(295)	–	(295)
2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар	25,113	–	3,788	28,901	1,713	30,614
Дансны цэвэр үнэ	22,225	38	4,573	26,836	554	27,390

Банк 314 сая төгрөгийн дансны үнэ бүхий барилгыг 2014 онд худалдах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгөд шилжүүлсэн (Тод 22 харна уу).

МОНГОЛБАНК

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2014 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

23. ҮНДСЭН БА БИЕТ БУС ХӨРӨНГӨ (Үргэлжлэл)

	Барилга байшин сая төгрөг	Дуусаагүй барилга сая төгрөг	Компьютер, тоног төхөөрөмж сая төгрөг	Нийт үндсэн хөрөнгө сая төгрөг	Биет бус хөрөнгө сая төгрөг	Нийт сая төгрөг
Өртөг эсвэл дахин үнэлгээгээр						
2013 оны 01 дүгээр сарын 01-ний байдлаар	25,117	34	9,076	34,227	2,376	36,603
Нэмэгдсэн	1,414	725	1,812	3,951	–	3,951
Худалдан борлуулсан	–	–	(1,604)	(1,604)	(75)	(1,679)
Данснаас хассан	–	–	(411)	(411)	–	(411)
Дахин үнэлгээгээр нэмэгдсэн	25,649	–	–	25,649	–	25,649
Дахин үнэлгээгээр хасагдсан	(5,448)	–	–	(5,448)	–	(5,448)
2013 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар	46,732	759	8,873	56,364	2,301	58,665
Хуримтлагдсан элэгдэл						
2013 оны 01 дүгээр сарын 01-ний байдлаар	3,743	–	4,875	8,618	1,354	9,972
Тухайн жилийн элэгдлийн зардал	545	–	1,229	1,774	264	2,038
Тухайн жилийн элэгдлийн зардал	20,138	–	–	20,138	–	20,138
Худалдан борлуулсан	–	–	(1,594)	(1,594)	(75)	(1,669)
Данснаас хассан	–	–	(260)	(260)	–	(260)
2013 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар	24,426	–	4,250	28,676	1,543	30,219
Дансны цэвэр үнэ	22,306	759	4,623	27,688	758	28,446

23. ҮНДСЭН БА БИЕТ БУС ХӨРӨНГӨ (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Хамгийн сүүлийн үнэлгээг хараат бус үнэлгээч болох “Үнэлгээ ба төслийн компаниудын консорциум” 2013 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар гүйцэтгэсэн.

Эдгээр барилгуудыг өртгөөр нь бүртгэсэн байсан бол 2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар тэдгээрийн дансны үнэ 14,281 сая төгрөг (2013 онд 14,583 сая төгрөг) байх байсан.

2014 оны 12 дугаар сарын 31-ны байдлаар ямар нэг үндсэн болон биет бус хөрөнгө зээлийн барьцаанд байгаагүй (2013 онд 2,504 сая төгрөг).

24. ТӨВ БАНКНЫ ҮНЭТ ЦААС

	2014 сая төгрөг	2013 сая төгрөг
Үнэт цаасны өглөг	<u>853,781</u>	<u>1,627,017</u>

Энэхүү үлдэгдэл нь Банкнаас дотоодын банкуудад гаргасан үнэт цаас юм. Эдгээр үнэт цаас нь 7-28 хоногийн хугацаатай бөгөөд 2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар хүүгийн түвшин нь 12 хувь (2013 онд: 10.50-10.88 хувь) байв. Банк нь үнэт цаасыг инфляцийн түвшинг хянах, илүүдэл мөнгөн хөрөнгийг эдийн засгийн эргэлтээс гаргах зорилгоор гаргадаг.

25. ЗАСГИЙН ГАЗРЫН БАЙГУУЛЛАГУУДАД ӨГӨХ ӨР ТӨЛБӨР

	2014 сая төгрөг	2013 сая төгрөг
Сангийн яаманд төлөх зээлийн өр төлбөр		
- Германы Засгийн газар (КФВ)	15,488	16,015
- Азийн хөгжлийн банк (АХБ)	8,284	8,049
- Олон улсын хөгжлийн агентлаг (ОУХА)	7,004	7,548
Сангийн яамны харилцах, хадгаламж	<u>767,873</u>	<u>1,678,412</u>
	<u>798,649</u>	<u>1,710,024</u>

Сангийн яамны дансууд

Эдгээр харилцах дансууд нь Банкинд байршуулсан Сангийн яамны төрөл бүрийн харилцах дансууд бөгөөд хугацаагүй, хүүгүй болно.

25. ЗАСГИЙН ГАЗРЫН БАЙГУУЛЛАГУУДАД ӨГӨХ ӨР ТӨЛБӨР (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Олон улсын байгууллагаас авсан зээллэгтэй холбоотой Сангийн яаманд төлөх өр төлбөр

Эдгээр өр төлбөр нь Монгол улсын Засгийн газраас “КФВ” (Герман улсын Засгийн газрыг төлөөлж) болон Азийн хөгжлийн банктэй (цаашид “АХБ” гэх) байгуулсан зээлийн гэрээтэй холбоотой. Гэрээнд Монгол улсын Сангийн яам нь санхүүгийн төлөөлөгчөөр Банк нь төслийг хэрэгжүүлэгчээр ажиллаж байна.

Жижиг дунд үйлдвэрлэлийг дэмжих хөтөлбөрийн хүрээнд КФВ-аас авсан зээл нь бие даасан хоёр хөтөлбөртэй ба 1995 болон 2003 оноос тус тус хэрэгжиж эхэлсэн. Эдгээр зээлүүд нь еврогоор олгогдсон бөгөөд жилийн 0.75 хувийн хүүтэй, 30 жилийн хугацаатай. Эхний болон дараагийн хөтөлбөрийн эргэн төлөлтүүд 2005 болон 2012 оноос эхлэн төлөгдөж эхэлсэн.

АХБ-аас авсан зээл нь Монголд ядуурлыг бууруулах, хувийн бизнесийн салбарыг хөгжүүлэх, Засгийн газарт болон төрийн бус байгууллагууд, банкуудад зөвлөгөө өгөх, сургалт явуулахад дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор олгогджээ. Зээлүүд нь жилийн 1 хувийн (2013 онд: 1 хувь) хүүтэй ба дуусгавар хугацаа нь 27- 30 жил байна.

Сангийн яам нь Монгол улсын Засгийн газрыг төлөөлөн санхүүгийн төлөөлөгчийн үүрэг гүйцэтгэдэг учир Банк КФВ болон АХБ-ны төлбөр тооцоонд шууд хариуцлага хүлээхгүй. Гэхдээ эдгээр зээлийн төслүүдийг хэрэгжүүлэгчийн хувьд Банк нь зээлийн хөрөнгийг дотоодын банкуудад оновчтой хуваарилах үүрэгтэй бөгөөд тэдгээр дотоодын банкууд нь КФВ болон АХБ-ны шалгуурт тэнцсэн зээлийг эцсийн хэрэглэгчдэд хүргэх үйл ажиллагааг хариуцна.

Сангийн яам ба Банк хоорондын гэрээний дагуу Банк нь КФВ болон АХБ-ны гэрээний нөхцөлтэй ижил нөхцөлтэйгээр Сангийн яамнаас эдгээр зээлүүдийг авсан байна. Банк нь эдгээр зээлийн хөрөнгийг өөрийн дансанд байршуулж буйн хувьд, КФВ, АХБ болон Сангийн яамны хоорондын төлбөр тооцоог зохицуулах үүрэгтэй. Энэхүү зээлийн хөрөнгөөс дотоодын банкуудад олгосон зээлийн талаар Тодруулга 21-т харуулав. Сангийн яаманд өгөх эдгээр өглөг болон дотоодын банкуудад олгосон зээлийн талаарх Банкны Удирдлагын үнэлэмжийг Тодруулга 2.4-с харна уу.

Олон улсын хөгжлийн ассоциацийн хувийн хэвшлийг хөгжүүлэх болон санхүүгийн чадавхийг хөгжүүлэх төслийн хүрээнд Монгол улсын Засгийн газарт олгосон зээлийг Банк Сангийн яамнаас дамжуулан авсан ба зээл нь жилийн 1 болон 3 хувийн хүүтэй.

Холбоотой талуудын ажил гүйлгээ, тэдгээрийн үлдэгдлийг Тодруулга 36-д үзүүлэв.

26. ДОТООДЫН БАНКУУДЫН ХАРИЛЦАХ, ХАДГАЛАМЖ

	2014 сая төгрөг	2013 сая төгрөг
Харилцах дансдууд:		
- төгрөгөөр	1,098,540	1,748,766
- валютаар	1,501,042	711,641
Богино хугацаат хадгаламж	127,500	36,790
Гадаад валютын хугацаат хадгаламж	76,380	—
	<u>2,803,462</u>	<u>2,497,197</u>

Харилцах дансны дүн нь дотоодын банкуудаас Банкинд зайлшгүй байлгах нөөц болон бусад төрлийн хадгаламжаас бүрдэнэ. Зайлшгүй байлгах нөөцийг банкууд бусдаас татан төвлөрүүлсэн хөрөнгөд тодорхой хувиар тооцож тогтооно.

Богино хугацаат хадгаламж нь дотоодын банкуудын байршуулсан жилийн 8.5 хувийн хүүтэй овернайт хадгаламж юм.

Гадаад валютын хугацаат хадгаламж нь 371 хоногийн хугацаатай, жилийн 5.57 хувийн хүүтэй дотоодын банкуудын байршуулсан ам долларын хадгаламжийг илэрхийлнэ.

27. ГАДААД ӨР ТӨЛБӨР

	2014 сая төгрөг	2013 сая төгрөг
Барьцаатай		
Лондонгийн HSBC-ээс авсан зээл	—	238
Барьцаагүй		
Хятадын ардын банкнаас авсан зээл	2,763,903	1,649,346
Токио Мицубиши, Сингапур банкнаас авсан зээл	90,582	—
Олон Улсын Валютын Сан ("ОУВС")		
- ОУВС дахь данс No.1	—	287
- ОУВС дахь данс No.2	—	7
- Зээлжих тусгай эрхийн хуваарилалт (ЗТЭ)	133,190	124,620
Дэлхийн банкинд оруулсан хувь хөрөнгө	118	104
ОУХА-д оруулсан хувь хөрөнгө	34	34
Дэлхийн банкны харилцах данс	60	160
АХБ-ны харилцах данс	1	11
	<u>2,987,888</u>	<u>1,774,807</u>

27. ГАДААД ӨР ТӨЛБӨР (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Лондонгийн HSBC-ээс авсан зээл

Энэ нь үндсэн хөрөнгийн худалдан авалтыг санхүүжүүлэх зорилгоор Лондонгийн HSBC банкнаас 10 жилийн хугацаатайгаар авсан зээл юм. Үндсэн зээлийн эргэн төлөлт нь 2005 онд эхэлсэн бөгөөд хүүгийн түвшинг HSBC банкны жилийн үндсэн хүүн дээр 1.75 хувийг нэмж тооцдог. Зээлийн барьцаа хөрөнгө нь уг төлөөлөгчийн газрын байр болно. Тайлант онд уг зээлийн хугацаа дуусч зээлийг бүрэн төлж барагдуулсан.

Хятадын ардын банкнаас авсан зээл

Энэхүү үлдэгдэл нь Хятадын ардын банкнаас зээлсэн 6 сараас 1 жилийн хугацаатай юанийн зээл бөгөөд Банк дотоодын банкуудыг юаниар санхүүжүүлэхэд ашигладаг. Хүү нь “200” үндсэн нэгж дээр Шанхай-Интер банкны санал болгосон түвшинг (“SHIBOR”) нэмсэнтэй тэнцүү.

Токио Мицубиши, Сингапур банкнаас авсан зээл

Энэхүү үлдэгдэл нь алтны салбарын санхүүжилтийн тогтолцоог оновчтой болгох арга хэмжээний хүрээнд Токио Мицубиши банкнаас авсан 1 жилийн хугацаатай зээл бөгөөд Монголбанк нь дотоодын алт олборлогч иргэд, аж ахуйн нэгжээс алт худалдан авахад уг санхүүжилтийг ашигладаг. Хүү нь “300” үндсэн нэгж дээр Лондон-Интер банкны санал болгосон түвшинг (“LIBOR”) нэмсэнтэй тэнцүү.

Зээлжих тусгай эрхийн хуваарилалт

ОУВС-ын гишүүн орнуудад ОУВС-д оруулсан хөрөнгийн хэмжээтэй нь хувь тэнцүүлэн ЗТЭ хуваарилсан. Энэ хуваарилалт нь Монголбанкны ОУВС-д өгөх өр төлбөрийг илэрхийлэх ба үүний эсрэгцээ ОУВС-аас ЗТЭ-ийн хадгаламжийг авсан. (Тодруулга 14-г харна уу). Хуваарилалтын цэвэр хуримтлал нь 133,190 сая төгрөг (2013 онд 124,620 сая төгрөг) буюу 48.757 сая ЗТЭ (2013 онд 48.757 сая ЗТЭ)-тэй тэнцүү байна.

Дэлхийн банк ба Олон улсын хөгжлийн агентлагт оруулсан хувь хөрөнгө

Энэ үлдэгдэл нь Банкнаас Дэлхийн банк болон Олон улсын хөгжлийн агентлаг (ОУХА)-т оруулсан хувь хөрөнгө юм.

28. БУСАД ӨР ТӨЛБӨР

	2014 сая төгрөг	2013 сая төгрөг
Бусад санхүүгийн өр төлбөр		
Дотоодын банкны дүрмийн сангийн эх үүсвэрт түр төвлөрүүлсэн хөрөнгө	9,391	16,388
Банк бус санхүүгийн байгууллагаас байршуулсан хадгаламж	8,758	10,395
Бусад өр төлбөр	9,055	7,850
Бусад өр төлбөр		
Нийгмийн хөгжлийн сан	8,516	9,525
Аккредитивийн заргатай холбоотой байгуулсан сан	45,751	44,532
	<u>81,471</u>	<u>88,690</u>

Дотоодын банкны дүрмийн сангийн эх үүсвэрт түр төвлөрүүлсэн хөрөнгө

Дотоодын банкны дүрмийн сангийн эх үүсвэрт түр төвлөрүүлсэн хөрөнгө нь Монгол улсын дотоодын банкны дүрмийн санг нэмэгдүүлсэнтэй холбоотой нээсэн тусгайлсан дансууд юм. Эдгээр дансуудыг тухайн дотоодын банкууд хөрөнгө оруулалт хийх гэх мэт зорилгоор хэрэглэхээс бусад тохиолдолд хязгаарлалттай. 2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар дүрмийн санд анх оруулсан хөрөнгийн хэмжээ нь Голомт банкны дүрмийн сангийн нэмэгдлийг илэрхийлсэн (2013: Голомт банк).

Нийгмийн хөгжлийн сан

Банк дотоод журмынхаа дагуу тодорхой хэмжээний хөрөнгийг өөрсдийн ажилтнуудын ажлын болон амьжиргааны нөхцөлийг сайжруулах зорилгоор Нийгмийн хөгжлийн санд хуваарилдаг. Энэхүү хөрөнгө Банкны ажилтанд тэтгэмж, тусламж олгох, ажлын үзүүлэлтээр шагнах, Банкны ажилтны нийгмийн байдлыг хангах үүднээс орон сууц худалдан авах болон хэрэгцээтэй үед нь ажилтанд санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэхэд зориулагдсан байна. Банкны Удирдлага 2013 болон 2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар Нийгмийн хөгжлийн санд хуваарилсан хөрөнгийг хүлээгдэж буй үүргээ биелүүлэхэд хангалттай гэж үзсэн.

Банк бус санхүүгийн байгууллагаас байршуулсан хадгаламж

Банк бус санхүүгийн байгууллагаас байршуулсан хадгаламж нь төрийн байгууллага болох Үнэт цаасны төлбөр тооцоо, төвлөрсөн хадгаламжийн төвийн болон Хадгаламжийн даатгалын корпорацийн харилцах данснудаас бүрдэнэ.

28. БУСАД ӨР ТӨЛБӨР (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)**Аккредитивийн заргатай холбоотой байгуулсан сан**

Аккредитивийн заргатай холбоотой байгуулсан сан нь 2008 онд үүссэн шийдэгдээгүй хэрэгтэй холбоотой үүссэн. Швейцар болон Герман улсуудад үйл ажиллагаа явуулдаг санхүүгийн байгууллагатай 2008 оноос хойш хийсэн аккредитивийн гэрээтэй холбоотойгоор шүүхэд нэхэмжилж, шүүх үйл ажиллагаа нь үргэлжилж байгаа. Банк энэ шүүхэд аккредитивийн гэрээний дагуу өөрийн хүлээсэн үүргийн хүрээнд байр сууриа баттай хамгаалж байгаа хэдий ч 2009 онд нийт дүнгээр (хүүг оруулан) нь эрсдлийн сан байгуулсан. 2013 болон 2014 оны туршид гадаад валютын ханшийн хэлбэлзлийн нөлөөнөөс гадна нөөцийн санд өөрчлөлт ороогүй.

Эдгээр аккредитивтэй холбогдуулан Америкийн нэгдсэн улсын өмнөд Флоридагийн дүүргийн шүүхэд Банк залилан, гэрээний зөрчил гэх мэт хууль зөрчсөн үндэслэлээр тодорхой хувь хүн болон байгууллагуудыг шүүхэд дуудан зарга үүсгээд байгаа. Уг хувь хүн болон байгууллагаас нэхэмжилж буй дүн нь Банкны төлж болзошгүй дээр дурдсан өр төлбөрөөс мэдэгдэхүйц хэмжээгээр давж байгаа юм. Хэрэг Банкны хувьд нааштай шийдэгдэх хандлагатай байгаа хэдий ч хариуцагчид авлагыг бүрэн хэмжээгээр барагдуулна гэсэн хангалттай баталгаа байхгүй байна. Тиймээс Банк санхүүгийн тайланд авлага хүлээн зөвшөөрөөгүй боловч нэхэмжилсэн төлбөрөө барагдуулахаар тууштай ажиллаж байна.

29. ДҮРМИЙН САН

	2014 сая төгрөг	2013 сая төгрөг
Дүрмийн сан	<u>5,000</u>	<u>5,000</u>

Банкны дүрмийн сан нь 100 хувийн төрийн өмч бөгөөд Банкны капиталыг илэрхийлнэ.

30. БУСАД САН

Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгийн сан

Энэ сан нь борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгө оруулалтуудын бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтүүдээс бүрддэг.

Үндсэн хөрөнгийн дахин үнэлгээний сан

Энэ сан нь Монголбанкны барилга, байгууламжийн дахин үнэлгээнээс үүссэн олзоос бүрддэг.

Гадаад валютын ханшийн тэгшитгэлийн сан

Энэ санг гадаад валютаар илэрхийлэгдсэн мөнгөн хөрөнгө, өр төлбөрүүдийн ханшийн тэгшитгэлээс үүссэн бодит бус олз, гарзыг бүртгэхэд ашигладаг.

Үнэт металын дахин үнэлгээний сан

Энэ дансыг нь Банкны эзэмшилд байгаа мөнгөжсөн алтны бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтөөс үүссэн бодит бус олз, гарзыг бүртгэхэд ашигладаг.

30. БУСАД САН (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

2013 ба 2014 оны бусад сангийн хөдөлгөөнийг доор харуулав.

	Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгийн сан сая төгрөг	Үндсэн хөрөнгийн дахин үнэлгээний сан сая төгрөг	Валютын дахин үнэлгээний сан сая төгрөг	Үнэт металын дахин үнэлгээний сан сая төгрөг	Нийт сая төгрөг
2013 оны 01 дүгээр сарын 01-ний байдлаар	(342)	7,788	106,527	36,080	150,053
Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгийн бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийн ашиг	155	—	—	—	155
Борлуулах үед орлогын тайланруу шилжүүлсэн	135	—	—	—	135
Хуримтладсан алдагдалд шилжүүлсэн	—	—	(106,527)	(23,021)	(129,548)
Дахин үнэлгээний нөөцрүү шилжүүлсэн	—	4,263	—	—	4,263
2013 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар	(52)	12,051	—	13,059	25,058
2014 оны 01 дүгээр сарын 01-ний байдлаар	(52)	12,051	—	13,059	25,058
Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгийн бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийн алдагдал	(271)	—	—	—	(271)
Борлуулах үед орлогын тайланруу шилжүүлсэн	103	—	—	—	103
Хуримтладсан алдагдалд шилжүүлсэн	—	—	—	(6,873)	(6,873)
Дахин үнэлгээний нөөц	—	(2)	—	—	(2)
2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар	(220)	12,049	—	6,186	18,015

31. БОЛЗОШГҮЙ ӨР ТӨЛБӨР БА ҮҮРЭГ

Харилцагчдын санхүүгийн хэрэгцээ, шаардлагыг хангахын тулд Банк нь янз бүрийн буцалтгүй үүрэг болон болзошгүй өр төлбөр хүлээж байдаг. Хэдийгээр эдгээр үүргийг санхүүгийн байдлын тайланд тусгаагүй байж болох ч эдгээр нь зээлийн эрсдэл, улмаар Банкны нийт эрсдэлийг бүрдүүлж байдаг.

	2014 сая төгрөг	2013 сая төгрөг
Болзошгүй авлага		
Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудаас авах авлага	–	11,677
Болзошгүй өр төлбөр		
Экспортын аккредитивүүд	(152,105)	(279,320)
Өрийн бичиг	(31,669)	–
Үүрэг		
Хятадын эрдын банкнаас авах ашиглагдаагүй зээлийн шугам	1,821,420	545,760
Хятадын ардын банкинд өгөх ашиглагдаагүй зээлийн шугам	(4,500,000)	(2,000,000)
Хөрөнгийн үүрэг	(198)	–
	<u>(2,862,552)</u>	<u>(1,721,883)</u>

Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудаас авах авлага

Банк гадаадын хэд хэдэн санхүүгийн байгууллагад оруулсан хөрөнгө оруулалтыг өртгөөр нь бүртгэсэн учир нь хөрөнгө оруулалтын шинэ үнэлгээний талаар гуравдагч хөрөнгө оруулагчид зарга үүсгэсэнтэй холбоотой байна. Тиймээс банк нь өртөг болон маргаантай байгаа үнэлгээний зөрүүг зарга шийдэгдэх хүртэл болзошгүй хөрөнгөөр бүртгэсэн. Маргаан тайлант хугацаанд бүрэн шийдэгдэж Банк хувьцаа хуваарилалтыг нэмэгдэл орлогоор 2014 онд хүлээн зөвшөөрсөн. Тодруулга 9 болон 15-д үзүүлэв.

Экспортын аккредитивүүд

Экспортын аккредитив нь Монгол улсын Засгийн газарт экспортын гэрээ хэлцэлтэй холбоотойгоор олгогдоно. Экспортын аккредитивээр Банк Монгол улсын Засгийн газрын эсвэл төрийн байгууллагуудын өмнөөс тэдгээрт болон Засгийн газрын хүсэлтээр бусад байгууллагуудад үйлчилгээ үзүүлсэн ба бараа бүтээгдэхүүн нийлүүлсэн гадаадын хуулийн этгээдүүдэд төлбөр шилжүүлэх үүрэг хүлээнэ. Энэхүү тайланд тусгагдсан экспортын аккредитивын дүнд АНУ, Швейцар болон ХБНГУ-ийн шүүхэд шийдэгдээгүй байгаа заргууд багтсан ба Банк эдгээр хууль зүйн болзошгүй төлбөр үүсгэж болох аккредитивүүдэд сан байгуулж, сангийн үлдэгдэл 2014 болон 2013 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар 45,751 сая төгрөг болон 44,532 сая төгрөг байсан. Тодруулга 28-с харна уу.

31. БОЛЗОШГҮЙ ӨР ТӨЛБӨР БА ҮҮРЭГ (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Экспортын аккредитивүүд (Үргэлжлэл)

Банкны Удирдлага 2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар аккредитивийн шийдэгдээгүй хэрэгт байгуулсан сангаас бусад аккредитив, зээлийн шугамаарх үүрэг хариуцлагын бодит үнэ цэнийг материаллаг бус хэмээн дүгнэсэн байна. Ашиглагдаагүй байгаа зээлийн шугам болон аккредитивийн гэрээт үлдэгдэл нь ирээдүйн бэлэн мөнгөний шаардлагыг бий болгохгүй. Учир нь эдгээр санхүүгийн хэрэгслүүд нь ямар нэгэн санхүүжилтгүйгээр хугацаа нь дуусах буюу цуцлагддаг.

Хятадын ардын банктай байгуулсан своп хэлцлийн гэрээ

Банк нь 2011 оны 5 дугаар сард Хятадын ардын банктай “Хятадын юань/Монгол төгрөг солилцох своп хэлцэл”-ийн гэрээ байгуулсан ба гэрээг 2014 оны 8 дугаар сард шинэчлэн баталсан. Төв банкууд санхүүгийн зах зээлийн тогтвортой байлдыг хангах зорилгоор богино хугацаанд хөрвөх чадварыг хангах, хоёр улсын эдийн засгийн хөгжлийн төлөө хоёр орны худалдааг дэмжих зорилгоор энэхүү гэрээг байгуулсан.

Уг гэрээний дагуу Хятадын ардын банк (ХАБ) ба Банк нь юаниар төгрөг эсвэл төгрөгөөр юань худалдах, худалдан авах болон дараа нь түүнийгээ буцаан худалдах, худалдан авах байдлаар гүйлгээ хийж болно. Эдгээр зорилгын хүрээнд Төв банк бүр нөгөө талдаа зориулан өөрийн орныхоо мөнгөн тэмдэгтээр илэрхийлэгдэх хүү тооцдоггүй тусгай дансдыг нээсэн. Өөрөөр хэлбэл ХАБ юанийн дансыг Банкинд, Банк төгрөгийн дансыг ХАБ-д зориулан тус тус нээсэн.

Төв банкууд энэхүү мөнгөн хөрөнгийг санхүүгийн зах зээлийг тогтворжуулах зорилгоор богино хугацаанд хөрвөх чадварыг хангах, хоёр орны хоорондын худалдааг санхүүжүүлэхэд болон гэрээнд заасан бусад зорилгоор ашиглана. Гэрээнд зааснаар энэхүү хөрөнгийн ашиглах хугацаа нь 12 сар хүртэл байна. Хөрөнгө ашиглах зөвшөөрлийг нэг тал нь нөгөөгөөсөө авах ёстой ба тухайн ашиглах хөрөнгийн дээд хэмжээ нь Банкны хувьд гэрээний дүн болох 15 тэрбум юань (2013 онд 9 тэрбум юань), ХАБ-ны хувьд 4.5 их наяд төгрөг (2013 онд 2 ихнаяд төгрөг)-өөр хязгаарлагдана. Банк ашигласан хөрөнгийг буцаан төлөх өдрөө хүүг гэрээнд тусгайлан заасан хүүгийн түвшнээр тооцож төлөх үүрэгтэй. Банк юань ашигласан тохиолдолд хүүгийн түвшин нь 200 суурь нэгж дээр Шанхай-Интер Банк санал болгосон түвшинг (“ШИБОР”) нэмсэнтэй тэнцэх ба ашиглах хугацааны турш тооцно. Харин ХАБ төгрөг ашигласан тохиолдолд хүүгийн түвшин нь банк хоорондын төгрөгийн жигнэсэн дундаж хүүгийн түвшинтэй тэнцүү байх ба үүнийг мөн ашигласан хугацаанд тооцно.

Тайланд жилийн туршид Банк нэмэлт 3 тэрбум юанийн худалдан авалт хийсэн бөгөөд 2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар ашигласан дүнгийн үлдэгдэл 9 тэрбум юань буюу 2,732,130 сая төгрөг (2013 онд 6 тэрбум юань буюу 1,637,280 сая төгрөг)-т хүрсэн. 2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөрх ашиглаагүй дүн болох 6 тэрбум юантай тэнцэх 1,821,420 сая төгрөг нь (2013 онд 2 тэрбум юань буюу 545,760 сая төгрөг) Банкны зээлтэй холбоотой үүргийг илэрхийлнэ.

31. БОЛЗОШГҮЙ ӨР ТӨЛБӨР БА ҮҮРЭГ (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)**Бусад шийдэгдээгүй хэргүүд**

Тодруулга 28-д дурьдсан аккредитивийн заргатай холбоотой байгуулсан сангаас гадна, удирдлага нь 2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар Банк нь хариуцагч талаар татагдсан, материаллаг алдагдалд хүргэж болох шийдэгдээгүй хэрэг байхгүй хэмээн дүгнэж байна. Тиймээс Удирдлага нь эдгээр санхүүгийн тайлангуудад дээр дурьдсан аккредитивтай холбоотой сангаас гадна сан байгуулах шаардлагагүй гэдэгт итгэж байна.

32. САНХҮҮГИЙН ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА

Банкны үйл ажиллагаа нь ямагт эрсдэлтэй байдаг тиймээс ч эдгээр эрсдэлийг тогтмол хянаж зөв зохистой бодлого баримтлах нь Банкны гол зорилго. Эдгээр эрсдэлийг зохистой удирдах нь Монголын банкуудын үйл ажиллагааг хэвийн явуулах, санхүүгийн тогтвортой байдлыг хангаж инфляцийг зохистой түвшинд барих зөв мөнгөний бодлого явуулахад чухал шаардлагатай. Эдгээр эрсдэлүүд нь Банкны тэргүүний зорилгодоо хүрэх чадварыг хязгаарлах үр дагавартай байж болно. Энэ нь Төв банкинд илүүтэй илрэх бөгөөд гадаад валютын ханшийн зөрүүнээс хүлээх санхүүгийн гэнэтийн алдагдал нь үүний нэг жишээ болно. Эдгээр санхүүгийн алдагдал нь бүхий л төрлийн санхүүгийн эрсдэлээс хамааралтай үүсдэг.

Банкинд тулгарах эрсдэлүүд нь санхүүгийн (зээлийн, хөрвөх чадварын, зах зээлийн), үйл ажиллагааны, нэр хүндээ хадгалах мөн эрх зүйн эрсдэлүүдээс бүрдэнэ. Одоогоор Банкны эрсдэлийн удирдлага нь төвлөрсөн бус бөгөөд газар тус бүрдээ тэдгээрийн үйл ажиллагаанд учирсан аливаа эрсдэлээс сэргийлэх бодлого баримталдаг. Банк нь Монгол улсын Төв банк учраас түүний эрсдэлүүд онцгой байдаг ба тэдгээр эрсдэлүүдийг Банк стратеги төлөвлөлтийн үйл явцаар дамжуулан хянаж, илрүүлж байдаг. Үүнээс гадна Банк нь эрсдэлийн хяналтын стратегийг боловсруулах ба зарчим, хүрээ, бодлого хязгааруудыг хэрэгжүүлэх ажлыг ерөнхийлөн хариуцах болон эрсдэлийн удирдлага, хяналттай холбоотой шийдвэрүүд гаргах эрх бүхий “Эрсдэлийн хороо”-г байгуулах боломжийг идэвхитэй хайж байна. Одоогоор Хөрөнгө оруулалтын хороо нь эрсдэлийн стратегийг боловсруулж, шаардлагатай хязгаарыг тогтоох үүрэгтэй байхад Эрсдэлийн удирдлагын алба болон Валют, эдийн засгийн газар нь үүнтэй холбоотой зарчмууд, үйлчлэх хүрээ, бодлого, хязгаарыг хэрэгжүүлдэг.

Эрсдэлийн удирдлагын бүтэц

Захирлуудын зөвлөл нь эрсдэлүүдийг тодорхойлж хянахад эцсийн хариуцлага хүлээнэ. Гэхдээ эрсдэлийг удирдах, хянах үүрэг бүхий доорх бие даасан нэгжүүд байдаг.

Захирлуудын зөвлөл. Захирлуудын зөвлөл ерөнхий эрсдэлийн удирдлага болон эрсдэлийн стратеги, бодлогыг батлахаас гадна эрсдэлтэй холбоотой асуудлаар Банкны Ерөнхийлөгч, Тэргүүн дэд ерөнхийлөгч, Дэд ерөнхийлөгч нар зөвлөмж өгдөг.

32. САНХҮҮГИЙН ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Эрсдэлийн удирдлагын бүтэц (Үргэлжлэл)

Захирлуудын зөвлөл нь тайлант оны “Хөрөнгө оруулалтын бодлого”-ыг баталж, зөвшөөрөгдөх эрсдэлийн түвшинг тодорхойлдог. Энэхүү зөвшөөрөгдөх эрсдэлийн түвшинд үндэслэн Улсын гадаад валютын нөөцийн бүтцийг гарган Ерөнхийлөгчид танилцуулна. Үүнд гадаад валютын нөөцийн валютын бүтэц, түүний зохистой хэлбэлзэл, хөрөнгийн хуваарилалт, түүний зохистой хэлбэлзэл, хөрөнгө оруулалтын хугацаа, боломжит хэрэглүүр, харилцагч байгууллагууд болон тэдгээрт тавьсан хязгаарлалт зэргийг тусгана. Ерөнхийлөгч харилцагч байгууллагууд болон гаргагчийн зээлийн хязгаарыг улирал тутамд батлах бөгөөд энэ нь зээлийн эрсдэлийг удирдах гол арга юм.

Хяналтын зөвлөл. Хяналтын зөвлөл нь банкны дотоод бүтэц, зохион байгуулалтад харьяалагддаггүй бөгөөд бие даасан хяналт тавьж, Банкны эрсдэлийг ерөнхийд нь хянах үүрэгтэй.

Хөрөнгө оруулалтын хороо. Хөрөнгө оруулалтын хороо нь Банкны эрсдэлийг удирдах үүрэгтэй хамгийн гол хэсэг бөгөөд Захирлуудын зөвлөл, Ерөнхийлөгчид эрсдэлийн удирдлагын бодлого дээр зөвлөмж өгдөг. Хөрөнгө оруулалтын хорооны бүрэлдэхүүнд Тэргүүн дэд ерөнхийлөгч, Дэд ерөнхийлөгч, Валют эдийн засгийн газрын захирал, Төлбөр тооцоо, бүртгэлийн газрын захирал, Эрсдэлийн удирдлагын албаны захирлууд багтдаг.

Банкны гадаад валютын нөөцийн эрсдэл нь хамгийн чухал ба энэ нь Банкны нийт хөрөнгөд гадаад валютын хөрөнгийн эзлэх хувиас хамаардаг. Тиймээс Хөрөнгө оруулалтын хороо болон холбогдох газруудын явуулдаг үйл ажиллагаа нь гадаад валютын нөөцтэй холбоотой эрсдэлийг удирдан хяналт тавихад түлхүү чиглэгдэнэ. Хөрөнгө оруулалтын хорооны өөр нэгэн үүрэг бол Эрсдэлийн удирдлагын алба болон бусад холбогдох газруудад хяналт тавих бөгөөд тэдгээр нь санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөрийн санхүүгийн эрсдэл болон хэрэгжилт бодлоготой нийцтэй байгаа эсэхэд ерөнхийлөн анхаарч ажилладаг. Санхүүгийн эрсдэлийг удирдахад ашигласан аргуудыг доор дурьдав.

Эрсдэлийн удирдлагын алба. Эрсдэлийн Удирдлагын Алба ("ЭУА") нь гадаад валютын нөөцийн удирдлагыг хэрэгжүүлэх, бусад эрсдэлтэй холбоотой үйл ажиллагаа, хараат бус хяналтын үүрэг гүйцэтгэдэг. Мөн гадаад валютын нөөцийн удирдлага, эрсдэлийн бодлого, хязгааруудын хэрэгжилтэд хяналт тавих, тайлагнах үйл ажиллагааг хариуцдаг.

Улсын гадаад валютын нөөцийн удирдлагын журамд зааснаар, нөөцийн удирдлагын зорилго нь Банкны мөнгөний болон гадаад валютын бодлогод тусгагдсан байдаг. Гадаад валютын нөөцийн гол зорилго нь:

- Мөнгөний бодлогыг дэмжих;
- Зах зээлийн валютын ханшийн хэт хэлбэлзлийг зохицуулах;
- Засгийн газрын валютын өр төлбөрт баталгаа гаргах;
- Улс орны хэмжээнд тохиолдсон гамшиг болон онцгой байдлын үед мөнгөний эх үүсвэр болгон хэрэглэх

32. САНХҮҮГИЙН ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Эрсдэлийн удирдлагын бүтэц (Үргэлжлэл)

Санхүүгийн болон үйл ажиллагааны эрсдэлийг бодлоготойгоор удирдаж, хянаснаар гадаад валютын нөөцийн эрсдэлийн удирдлага нь эдгээр зорилгуудад хүрэхэд дэмжлэг болдог. Банк гадаад эрсдэлийг хянахын тулд хөрөнгийг сонгох, хуваарилах стратегийг тодорхойлдог. Үүнд хөрвөх валютын бэлэн байдлыг хадгалж байхад шаардлагатай валютын багцын бүтэц, хөрвөх чадвар ба аюулгүй ажиллагааны шаардлагуудыг хангасан хөрөнгө оруулалтын хэрэглүүрүүдийн зөвшөөрөгдөх хязгаар, хүүгийн түвшний эрсдэлийг хязгаарлахад тавигдах хугацааны шаардлагууд зэрэгт зориулсан параметруудыг бий болгох ажил ордог.

Валют эдийн засгийн газар

Валют эдийн засгийн газар нь холбогдох тусгай албуудаараа дамжуулан хөрөнгө оруулалтын бодлогыг хэрэгжүүлэх үүрэгтэй. Валют эдийн засгийн газрын захирал нь хөрөнгийн бүрдэл, хэрэгслүүд, харилцагч талууд, дуусгавар хугацаа, гадаад валютын хөрөнгийн хэмжээ зэрэг хөрөнгийн асуудлуудыг удирдан хянах үүрэгтэй.

Дотоод хяналт, үйл ажиллагааны эрсдэлийн газар

Банк зорилгодоо хүрэх, бодлого төлөвлөгөөгөө хэрэгжүүлэхийн тулд өөрийн үйл ажиллагаан дахь эрсдэлийн удирдлагын систем нь зохистой, үр ашигтай эсэхийг шалгах, үнэлэх нь Дотоод хяналт, үйл ажиллагааны эрсдэлийн газар (ДХҮАЭГ)-ын эрхэм зорилго юм. Банкны мөрдөж буй бодлого, горимуудын төлөвлөлт, зохион байгуулалт, зохицуулалт, хэрэгжилтийн хяналтын түвшний эрсдэлийн удирдлага, үйл ажиллагаа болон системүүд нь хууль журамд нийцэж буй эсэхийг шалгах түвшний эрсдэлийн удирдлага, санхүүгийн болон үйл ажиллагааны мэдээллийн аюулгүй байдлыг шалгах түвшний эрсдэлийн удирдлага зэргийн зохистой, үр нөлөөтэй байдлыг шалгах, үнэлэх нь ДХҮАЭГ-ын үндсэн чиг үүрэг юм.

ДХҮАЭГ нь эрсдэлийн ерөнхий болон тусгайлсан үнэлгээг хийдэг. Эрсдэлийн зэрэгт нь тааруулан хяналтын хүн хүч нөөцийг зохистой хуваарилах үүднээс урт хугацааны болон жилийн төлөвлөгөөг боловсруулах үед эрсдэлийн ерөнхий үнэлгээг хийдэг бол эрсдэлийн тусгайлсан үнэлгээг тодорхой нэг асуудал үүссэн үед хийдэг. Банкны ДХҮАЭГ нь 2014 оны хяналт, шалгалтын ажлын хөтөлбөр, жилийн төлөвлөгөөний дагуу үйл ажиллагаагаа явуулж байна. Үйл ажиллагааны хэсэг нэг бүрийн болзошгүй болон бодит эрсдэлийн зэргийг тусган харуулж чадах шалгуур үзүүлэлтүүдийг хэрэглэх замаар хяналтын ажлын дарааллыг тодорхойлдог. Энэ зорилгын үүднээс тодорхой зарим нэг шалгуур үзүүлэлтүүдийг боловсруулдаг ба шалгах гэж буй үйл ажиллагаанаас хамааран шалгуур үзүүлэлтийн төрөл нэг бүр дээр зохих жигнэсэн оноог гаргана. Үйл ажиллагааны хэсэг нэг бүр дээр жигнэсэн онооны нийт дүнг гаргаж, тэдгээрийг эрсдэлийн зэргээр нь өндөр, дунд, бага гэж ангилна.

32. САНХҮҮГИЙН ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Эрсдэлийн удирдлагын бүтэц (Үргэлжлэл)

Дотоод хяналтын системийг үнэлэх ажил нь дотоод хяналтын ажлын маш чухал хэсэг юм. Энэхүү үнэлгээний ажлын зорилго нь зохистой горимууд, чадварлаг гүйцэтгэл байгаа эсэхийг баталгаажуулах түүнчлэн санхүүгийн тайлагналын системийн найдвартай байдал, бүх үйл ажиллагаануудын хууль журмын нийцлийг баталгаажуулах явдал юм. ДХҮАЭГ нь хяналтын дүгнэлт болон өөрсдийн зөвлөмжүүдийг Ерөнхийлөгч болон Хяналтын зөвлөлд тайлагнадаг. Шалгалт бүрийн эцэст ДХҮАЭГ Банкны удирдлагуудтай шалгалтын үр дүнг хэлэлцэж, удирдлагын авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээг эргэн хянадаг.

Зээлийн эрсдэл

Зээлийн эрсдэл нь гэрээ байгуулсан хэрэглэгч, үйлчлүүлэгч, гуравдагч талууд үүргээ биелүүлж чадахгүйд хүрснээс үүдэн алдагдал хүлээж болно. Банкны нэг төрлийн эрсдэл юм. Санхүүгийн хөрөнгөө нэмэгдүүлэх зорилгоор гуравдагч талуудтай хийсэн ажил гүйлгээ болон Банкны зээл олголтоос үүдэн зээлийн эрсдэл бий болдог. Зээлийн эрсдэлийг удирдахдаа хөрөнгө оруулалт хийх хөрөнгөө зөв сонгох, нэг төрлийн хөрөнгөнд хийх хөрөнгө оруулалтын хэмжээнд хязгаар тогтоох арга замаар удирддаг. Хөрөнгө оруулалтын төрөл, гуравдагч талуудаас хамааралтай үүдэх зээлийн эрсдэлийн түвшний хязгаарыг Удирдлагаас ойр ойрхон тогтоож жил тутам тогтмол хяналт тавьдаг.

Банк нь санхүүгийн хөрөнгийн зээлжих чанарыг олон улсын үнэлгээний байгууллагаас тогтоосон жишигт тулгуурладаг бол тухайн гадны байгууллагад (жишээлбэл Төв банк) тусгайлан тогтоосон үнэлгээ байхгүй тохиолдолд тухайн орны үнэлгээнд тулгуурлана. Банк нь хэрвээ олон улсын зах зээлийн байдал тогтворгүй байвал системийн эрсдэлд орохоос зайлсхийж тухайн байгууллагуудын үнэлгээг үл харгалзан үйл ажиллагаагаа зогсоох шаардлагатай.

Зээлийн эрсдэлийг бууруулахын тулд гадаад валютын нөөцийг “AAA”-аас “AA-” үнэлгээтэй Засгийн газар (эсвэл Төв банк), “AAA” үнэлгээтэй олон улсын байгууллагууд болон агентлагуудын үнэт цаасанд хөрөнгө оруулдаг. Гадаад валютаар илэрхийлэгдсэн хадгаламж болон мөнгөний зах зээлийн хэрэгслүүдэд учрах зээлийн эрсдэл нь олон улсын үнэлгээний байгууллагуудаас “А-” болон түүнээс дээш үнэлгээ авсан харилцагчидтай ажил гүйлгээ явуулах замаар хязгаарлагдаж байна. Хэрэв харилцагч нь нэгээс дээш үнэлгээний байгууллагаас үнэлгээ авсан бол хамгийн бага үнэлгээнд нь үндэслэдэг.

Дотоодын мөнгөний бодлогын үйл ажиллагааны хувьд Банк зээлийн эрсдэлээ бууруулахын тулд барьцаа хөрөнгийг түлхүү хэрэглэдэг. Төв банкны дахин санхүүжилтын журамд зааснаар Монголын дотоодын банкуудад санхүүгийн хэрэглүүрүүд олгоход ашигладаг барьцаа хөрөнгүүдийн үндсэн төрлүүдийг дор дурьдав:

32. САНХҮҮГИЙН ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Зээлийн эрсдэл (Үргэлжлэл)

1. Төв банкны үнэт цаас;
2. Засгийн газрын үнэт цаас;
3. Банкны хүлээн зөвшөөрсөн санхүүгийн байгууллагуудын өрийн бичиг;
4. Санхүүгийн байгууллагуудын гаргасан зээл.

Банкнаас тогтоосон зохистой харьцааны шалгуур үзүүлэлтүүдийг бүх зээлдэгч банкууд хангах ёстой. Хэрэв дотоодын зээлдэгч банкууд энэхүү харьцаануудаас нэгийг л биелүүлээгүй тохиолдолд Банк тухайн банкинд олгох буюу олгосон зээлийн үйл ажиллагаагаа цуцалдаг. Банк болзошгүй алдагдлаас хамгаалах зорилгоор барьцаа хөрөнгийн үнэлгээнд эрсдэлийн хямдруулалт хийдэг.

Монголын томоохон банкууд нь олон улсын үнэлгээний байгууллагуудаар зэрэглэлээ тогтоолгодог учир дотоодын банкуудад байршуулсан санхүүгийн хөрөнгийг энэхүү үнэлгээн дээр тулгуурлан хянана. Үнэлэгдээгүй банкуудын хувьд, Банк тэдгээр банкуудын сүүлийн үеийн санхүүгийн мэдээлэл, санхүүгийн харьцааны шинжилгээ болон хамааралтай хөрөнгийн зээлийн эрсдэлийг тодорхойлоход хэрэглэдэг Банкны Хяналт шалгалтын газраас гаргаж буй болон бусад олдоцтой мэдээлэлд тулгуурлан дүгнэлт гаргадаг.

Одоогоор Банк нь өөрийн боловсруулсан зээлийн үнэлгээний системийг банкуудад байршуулсан санхүүгийн хөрөнгийн зээлийн эрсдэлийг үнэлэхдээ ашиглаагүй байна.

Гадаад валютын нөөцийн хувьд, бүх харилцагчдад зээлийн хязгаар байдаг бөгөөд тэдний үнэлгээ, санхүүгийн мэдээлэл болон бусад хүчин зүйлсийг харгалзан үздэг. Банкны Ерөнхийлөгч зээлийн хязгаарыг улирал бүр тогтоох бөгөөд зээл нь тухайн хязгаартаа байгаа эсэхийг Эрсдэлийн удирдлагын алба өдөр тутам хянана.

Банк өөрийн зээлийн эрсдэлийг хянахын тулд санхүүгийн хөрөнгийнхөө, ялангуяа банкуудад олгосон зээл болон бусад санхүүгийн хөрөнгийн насжилтын шинжилгээг хийдэг байна. Зээлээ эргэн төлөх чадвар нь муудаж буй харилцагчдын талаарх мэдээллийг Захирлуудын зөвлөлд танилцуулах ба тэд үүнийг хэлэлцэн үзэж холбогдох шийдвэрийг гаргана.

МОНГОЛБАНК

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2014 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

32. САНХҮҮГИЙН ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Доорх хүснэгт нь санхүүгийн хөрөнгүүдийн зээлийн эрсдэлийг Мүүдигийн үнэлгээний системд үндэслэн үнэлж хөрөнгийн ангилал бүрээр харуулав. Доор харуулсан дүнгүүд нь үнэ цэнийн бууралтын алдагдлын санг оруулаагүй дүнгээр үзүүлэгдэж байна.

2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар	Хугацаа хэтрээгүй, үнэ цэнийн бууралтгүй					Хугацаа хэтэрсэн эсвэл дангаараа үнэ цэнийн бууралттай	Нийт
	AAA сая төгрөг	AA сая төгрөг	A сая төгрөг	B сая төгрөг	Үнэлэг- дээгүй сая төгрөг	сая төгрөг	
Хөрөнгө							
Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан хөрөнгө, хадгаламж	2,044	454,917	835,110	–	4	–	1,292,075
Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгө оруулалт	116,905	375,671	1,523	–	752,840	–	1,246,939
Урвуу буцаан худалдан авах хэлцэл	–	944,686	–	376,099	145,772	–	1,466,557
Засгийн газрын үнэт цаас	–	–	–	204,828	–	–	204,828
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	–	–	–	3,264	–	–	3,264
Дотоодын банкуудад олгосон зээл	–	–	–	1,668,890	417,055	73,812	2,159,757
Бусад санхүүгийн хөрөнгө	–	–	–	176,681	480,901	151,626	809,208
	118,949	1,775,274	836,633	2,429,762	1,796,572	225,438	7,182,628

МОНГОЛБАНК

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2014 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

32. САНХҮҮГИЙН ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

2013 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар	Хугацаа хэтэрсэн эсвэл дангаараа үнэ цэнийн бууралттай					Хугацаа хэтэрсэн эсвэл дангаараа үнэ цэнийн бууралттай	Нийт
	AAA сая төгрөг	AA сая төгрөг	A сая төгрөг	B сая төгрөг	Үнэлээгүй сая төгрөг		
Хөрөнгө							
Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан хөрөнгө, хадгаламж	1,518,168	321,867	15	–	4	–	1,840,054
Борлуулахад бэлэн Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт	922,692	9,814	1,686	–	19,338	–	953,530
Урвуу буцаан худалдан авах хэлцэл	503,177	–	–	682,461	343,577	–	1,529,215
Засгийн газрын үнэт цаас	–	–	–	–	–	–	–
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	–	–	–	2,803	–	–	2,803
Дотоодын банкуудад байршуулсан хөрөнгө, хадгаламж	–	–	–	180,342	225,554	–	405,896
Дотоодын банкуудад олгосон зээл	–	–	–	1,468,035	1,319,426	77,630	2,865,091
Бусад хөрөнгө	31	2,227	–	–	202,654	59,282	264,194
	2,944,068	333,908	1,701	2,333,641	2,110,553	136,912	7,860,783

Хэрэв үнэлэгдээгүй харилцагч тал нь улсын төв бөнк эсвэл гадаадын санхүүгийн байгууллага (жишээ нь Английн төв банк) бол тэдгээрийн үнэлгээг тухайн улсын зээлийн зэрэглэлтэй тэнцүүгээр авсан. Бэлэн мөнгө болон зээлжих тусгай эрхийн хадгаламж нь Банкны хувьд зээлийн эрсдэлгүй юм.

32. САНХҮҮГИЙН ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Зээлийн эрсдэл (Үргэлжлэл)

Тодруулга 31-д толилуулснаар Банк нь тодорхой хэмжээний зээлтэй холбоотой үүрэг хариуцлага хүлээсэн бөгөөд Монгол улсын Засгийн газар эсвэл тэдгээрийн харьяа байгууллагуудын хүсэлтээр Монгол улсын хувьд чухал ач холбогдол бүхий (бараа үйлчилгээ экспортлох гэх мэт) зээлийн үүрэг хүлээдэг. Энэхүү хэрэгсэлийн гол зорилго нь Засгийн газарт болон бусад төрийн байгууллагуудад санхүүжилтийн хөрөнгийг хангалттай байлгахад оршино. Нээсэн аккредитивүүд нь Банк өмнөөс нь төлбөрийг нь барагдуулах зайлшгүй үүрэг хүлээснийг илэрхийлдэг ба эдгээр хэрэгслийн эрсдэл нь зээлийн эрсдэлтэй ижил юм. Энэ төрлийн эрсдэлийг зээлтэй ижил аргаар бууруулж болно. Зээлтэй холбоотой үүрэг нь Хятадын ардын банктай хийсэн гэрээтэй холбоотой ба ашиглаагүй хэмжээгээр эрсдэл тодорхойлогдоно (Тодруулга 31-аас харна уу). Хийсэн шинжилгээндээ үндэслэн Банкны удирдлага нь энэ төрлийн харилцагчаас үүдэлтэй зээлийн эрсдэлд орох магадлал нь бага хэмээн дүгнэжээ.

Банк зээлийн эрсдэлд өртөх хамгийн их магадлал нь санхүүгийн байдлын тайлангийн мөнгөн хөрөнгийн бүртгэлээрх дүнд нөлөөлдөг. Зээлийн эрсдэл нь Тодруулга 18-д үзүүлсний дагуу барьцаа хөрөнгөөр багасч болно. Аккредитивууд болон зээлийн хэмжээг нэмэх хүсэлтээс үүдэх үүргийн хувьд зээлийн эрсдэлийн дээд хэмжээ нь энэхүү үүрэг хариуцлагын дүнгээр илэрхийлэгдэнэ. (Тодруулга 31-г харна уу).

Зах зээлийн эрсдэл

Зах зээлийн эрсдэл гэдэг нь санхүүгийн хэрэгслүүдийн бодит үнэ цэнэ эсвэл ирээдүйн орж ирэх мөнгөн урсгалын дүн нь хүүгийн түвшин болон валютын ханш гэх мэт зах зээлийн хувьсагчуудын өөрчлөлтөөс үүдэн хэлбэлзэх эрсдэлийг хэлнэ. Зах зээлийн болон хөрвөх чадварын эрсдэлийг үнэлэхдээ удирдлагын гол анхаардаг зүйл нь интервенцийн шаардлага, гадаадын өр төлбөр болон импортын бүтэц юм. Банк энэхүү эрсдэлийг мэдрэмжийн шинжилгээг ашиглан удирдаж хянадаг. Гадаад валютын төвлөрлийг эс тооцвол Банкинд зах зээлтэй холбоотой өөр ноцтой зах зээлийн эрсдэл байхгүй байна. Одоогоор Банк нь үнийн бусад эрсдэлд онцгой байдлаар өртөөгүй болно.

Гадаад валютын эрсдэл

Валютын эрсдэл нь санхүүгийн хэрэглүүрийн үнэ цэнэ нь валютын ханшны хэлбэлзлээс үүдэн өөрчлөгдөж байх эрсдэлийг хэлнэ. Ханшийн эрсдэлийг гадаад валютын багцыг төрөлжүүлэх замаар удирдаж болох ба дараах хэмжүүрээр тодорхойлогдоно:

- Гадаад валютын нөөцийн удирдлагад ашигладаг валютууд;
- Гадаад валютын нөөцийн удирдлах зорилгоор гадаад валютаар илэхийлэгдсэн активын тухайн валютын эзлэх хамгийн их хувь хэмжээ, богино ба урт хугацааны хөрөнгө оруулалтын багцыг тодорхойлно.

Гадаад нөөцийн валютын бүтцийг Захирлуудын зөвлөл жил бүр баталдаг.

32. САНХҮҮГИЙН ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Гадаад валютын эрсдэл (Үргэлжлэл)

Доорх хүснэгт нь 2013 болон 2014 оны 12 дугаар сарын 31-нээрх ханшийн эрсдэлд мэдэгдэхүйц өртөж буй санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрийг валютаар илэрхийлэн харуулж байна.

	Санхүүгийн хөрөнгө сая төгрөг	Санхүүгийн өр төлбөр сая төгрөг	Дериватив сая төгрөг	Цэвэр позиц сая төгрөг
2014				
Ам.доллар	1,728,835	(1,446,273)	(1,578,416)	(1,295,854)
Монгол төгрөг	4,149,828	(3,539,774)	1,310,045	1,920,099
Юань	160,628	(2,786,257)	181,925	(2,443,704)
Евро	240,376	(177,788)	–	62,588
ЗТЭ	117,276	(141,472)	–	(24,196)
Бусад	732,282	(189,076)	–	543,206
	<u>7,129,225</u>	<u>(8,280,640)</u>	<u>(86,446)</u>	<u>(1,237,861)</u>
	Санхүүгийн хөрөнгө сая төгрөг	Санхүүгийн өр төлбөр сая төгрөг	Дериватив сая төгрөг	Цэвэр позиц сая төгрөг
2013				
Ам.доллар	2,772,425	(1,184,119)	1,107,134	2,695,440
Монгол төгрөг	4,414,883	(4,281,298)	(929,257)	(795,673)
Юань	213,169	(2,848,227)	(245,091)	(2,880,149)
Евро	209,787	(33,461)	–	188,003
ЗТЭ	110,459	(132,669)	–	(22,210)
Бусад	175,113	(5,034)	–	170,080
	<u>7,895,836</u>	<u>(8,484,808)</u>	<u>(67,214)</u>	<u>(644,509)</u>

Дараах хүснэгтэд тайлант хугацааны эцсээрх гадаад валютын болон ЗТЭ-ын ханшийн харьцангуй боломжит өөрчлөлтөд ашиг, алдагдал болон өөрийн хөрөнгийн үзүүлэх мэдрэмжийг харуулсан. Хүснэгт дэх сөрөг утгатай дүнгүүд нь ашиг, алдагдал дахь болзошгүй цэвэр хасагдуулгыг илэрхийлэх ба эерэг утгатай дүнгүүд нь боломжит цэвэр өсөлтийг илэрхийлнэ.

32. САНХҮҮГИЙН ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Гадаад валютын эрсдэл (Үргэлжлэл)

Гадаад валют	Валютын ханшийн өөрчлөлт хувиар	Орлогын тайлан ба өмчийн хөрөнгө дахь нөлөө	Валютын ханшийн өөрчлөлт хувиар	Орлого, зардлын данс ба өмчийн хөрөнгө дэх нөлөө
	2014	2014 сая төгрөг	2013	2013 сая төгрөг
Ам.доллар	15% (15%)	(194,378) 194,378	15% (15%)	404,316 (404,316)
Юань	15% (15%)	(366,556) 366,556	15% (15%)	(432,022) 432,022
Евро	15% (15%)	9,388 (9,388)	15% (15%)	26,449 (26,449)
ЗТЭ	15% (15%)	(3,629) 3,629	15% (15%)	(3,331) 3,331
Бусад	15% (15%)	81,481 (81,481)	15% (15%)	25,512 (25,512)

Эрсдэлийн нөлөөний хэмжээ нь Банкны үндсэн үйл ажиллагааны мөнгөн нэгж (төгрөг) болон ЗТЭ-д хамаарагдах мөнгөн нэгжээс бусад валютын хувьд тооцоологдсон болно.

Хүүгийн түвшний эрсдэл

Тус эрсдэл нь хүүгийн түвшний өөрчлөлтөөс үүдэн ирээдүйн мөнгөн урсгал эсвэл санхүүгийн хэрэглүүрүүдийн бодит үнэ цэнэд нөлөөлж болох эрсдэл юм. Хүүгийн түвшний эрсдэлийг удирдах гол зорилго нь хөрөнгө оруулалт тус бүрээс эрсдлийн хэмжээнээс хэтрүүлхгүйгээр хөрөнгө оруулалтын бодлогын хүрээнд тогтвортой үр ашиг хүртэх явдал юм.

Банкны хөрөнгө болон өр төлбөрийн ихэнх хувь нь тогтмол хүүгийн түвшинтэй эсвэл хүүгүй байгаа нь хүүгийн түвшний эрсдэлийг ихээхэн хэмжээгээр бууруулдаг. Стратегийн харьцуулсан үзүүлэлтийг тодорхойлох явцдаа, хүүгийн түвшингийн эрсдэлийг багасгах зорилгоор Банк гадаад валютын нөөцийн багцдаа хугацааг нь зааж өгдөг. Энэхүү хугацааны хэрэгжилтийг өдөр бүр хянадаг. Хөрөнгө оруулалтын хугацаа нь хөндлөнгийн шинжилгээний (investment horizon) аргаар тодорхойлогдоно. Хөрөнгө оруулалтын хугацааг 1 жилээр, хамгийн бага үр өгөөжийн түвшинг сөрөг үр өгөөжөөр (1 жилийн хугацаанд үр өгөөжийн өөрчлөлт сөрөг бол), сөрөг үр өгөөжийн хүлээн зөвшөөрөх боломж 5%-аас ихгүй байхаар өөрийн эрсдэлийн түвшинг тодорхойлж, ирээдүйн өгөөжийг таамаглах аргаар зохистой хугацааг тооцдог.

32. САНХҮҮГИЙН ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Дараах хүснэгтэд Банкны хүүгийн түвшний эрсдэлийн байдлыг харуулав. Энэ хүснэгтэд Банкны санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөрийг дансны үлдэгдэл дүнгээр, мөн гэрээнд заасан хүүгийн түвшин өөрчлөгдсөн буюу зээлийн хугацаа дуусгавар болсон өдрүүдийн аль түрүүнд болсноор ангилан үзүүлсэн байна.

	Нийт	Хугацаагүй болон 1 сараас бага	1 – 6 сарын хооронд	6 – 12 сарын хооронд	12 сараас дээш	Хүү тооцдоггүй
	сая төгрөг	сая төгрөг	сая төгрөг	сая төгрөг	сая төгрөг	сая төгрөг
2014						
Нийт санхүүгийн хөрөнгө	7,132,454	3,209,462	1,716,692	652,480	971,862	581,958
Нийт санхүүгийн өр төлбөр	(8,370,350)	(5,265,045)	(2,855,319)	(833)	(29,080)	(220,073)
Нийт хүүгийн мэдрэмжийн зөрүү	(1,237,896)	(2,055,583)	(1,138,627)	651,647	942,782	361,885
2013						
Нийт санхүүгийн хөрөнгө	7,898,638	3,871,839	1,926,556	500,882	987,819	611,542
Нийт санхүүгийн өр төлбөр	(8,554,825)	(6,699,647)	(1,699,778)	(778)	(29,476)	(125,146)
Нийт хүүгийн мэдрэмжийн зөрүү	(656,187)	(2,827,808)	226,778	500,104	958,343	486,396

32. САНХҮҮГИЙН ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Доорх санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрийн хувьд хөвөгч хүүгээр хуримтлагдсан хүү бодогддог: Үүнд ЗТЭ (Тодруулга 14), ЗТЭ-ийн хуваарилалт, Хятадын ардын банкнаас авсан болон Токио Мицубиши банк- Сингапураас авсан зээлүүд (Тодруулга 27) орно. Дараах хүснэгтэд Банкны орлого, зардлын дансны зүйлсийн бусад бүх хувьсагчууд тогтмол байх үед хүүгийн хувь хэмжээний үндэслэлтэй, боломжит өөрчлөлтөд үзүүлэх мэдрэмжийг харуулав.

	<u>Орлого, зардлын данс дахь нөлөө</u> сая төгрөг
2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр	
100 үндсэн нэгжийн өсөлт	(28,386)
100 үндсэн нэгжийн бууралт	28,386
2013 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр	
100 үндсэн нэгжийн өсөлт	(16,517)
100 үндсэн нэгжийн бууралт	16,517

Дээрх орлого, зардлын данс дахь нөлөөний гол шалтгаан нь хүүгийн хувь өсч (багассан) тохиолдолд хүүгийн өр төлбөрт, ялангуяа Хятадын ардын банк болон Токио Мицубиши банк- Сингапураас авсан зээлд төлсөн хүүгийн зардал (их) бага болохтой холбоотой.

МОНГОЛБАНК

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2014 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

32. САНХҮҮГИЙН ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Бүс нутгийн төвлөрлийн эрсдэл. 2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаарх Банкны хөрөнгө болон өр төлбөрийг газарзүйн байршлаар нь дор харуулав.

	Монгол сая төгрөг	ЭЗХАХБ сая төгрөг	ОУВС сая төгрөг	ЭЗХАХБ бүс сая төгрөг	Нийт сая төгрөг
2014					
Хөрөнгө					
Бэлэн мөнгө	57,990	–	–	–	57,990
Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан хөрөнгө, хадгаламж	–	1,128,547	117,276	163,527	1,409,350
Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт - борлуулахад бэлэн	749,233	492,576	–	5,130	1,246,939
Урвуу буцаан худалдан авах хэлцэл	521,871	944,686	–	–	1,466,557
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	2,720	–	–	544	3,264
Засгийн газрын үнэт цаас	204,828	–	–	–	204,828
Дотоодын банкуудад олгосон зээл	2,085,945	–	–	–	2,085,945
Бусад санхүүгийн хөрөнгө	635,387	22,195	–	–	657,582
Нийт санхүүгийн хөрөнгө	4,257,974	2,588,004	117,276	169,201	7,132,455
Өр төлбөр					
Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгө	809,657	–	–	–	809,657
Төв банкны үнэт цаас	853,781	–	–	–	853,781
Засгийн газрын байгууллагуудын харилцах, хадгаламж	798,649	–	–	–	798,649
Дотоодын банкуудын харилцах, хадгаламж	2,803,462	–	–	–	2,803,462
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	89,710	–	–	–	89,710
Гадаад өр төлбөр	–	–	133,262	2,854,626	2,987,888
Бусад санхүүгийн өр төлбөр	27,204	–	–	–	27,204
Нийт санхүүгийн өр төлбөр	5,382,463	–	133,262	2,854,626	8,370,351
Цэвэр дүн	(1,124,489)	2,588,104	(15,986)	(2,685,425)	(1,237,896)
Болзошгүй өр төлбөр ба үүрэг	(31,669)	(152,105)		(4,500,000)	(4,683,774)

МОНГОЛБАНК

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2014 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

32. САНХҮҮГИЙН ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Бүс нутгийн төвлөрлийн эрсдэл. 2013 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаарх Банкны хөрөнгө болон өр төлбөрийг газарзүйн байршлаар нь дор харуулав.

	Монгол сая төгрөг	ЭЗХАХБ сая төгрөг	ОУВС сая төгрөг	ЭЗХАХБ бүс сая төгрөг	Нийт сая төгрөг
2013					
Хөрөнгө					
Бэлэн мөнгө	63,691	–	–	–	63,691
Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан хөрөнгө, хадгаламж	–	1,639,726	110,459	200,910	1,951,095
Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт - борлуулахад бэлэн	490	950,446	–	2,594	953,530
Урвуу буцаан худалдан авах хэлцэл	1,026,038	503,177	–	–	1,529,215
Засгийн газрын үнэт цаас	–	–	–	–	–
Дотоодын банкуудад байршуулсан хөрөнгө, хадгаламж	405,896	–	–	–	405,896
Дотоодын банкуудад олгосон зээл	2,787,461	–	–	–	2,787,461
Бусад санхүүгийн хөрөнгө	207,715	–	–	–	207,715
Нийт санхүүгийн хөрөнгө	4,491,291	3,093,349	110,459	203,504	7,898,603
Өр төлбөр					
Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгө	841,129	–	–	–	841,129
Төв банкны үнэт цаас	1,627,017	–	–	–	1,627,017
Засгийн газрын байгууллагуудын харилцах, хадгаламж	1,710,024	–	–	–	1,710,024
Дотоодын банкуудын харилцах, хадгаламж	2,497,197	–	–	–	2,497,197
Гадаад өр төлбөр	–	547	124,914	1,649,346	1,774,807
Бусад санхүүгийн өр төлбөр	104,650	–	–	–	104,650
Нийт санхүүгийн өр төлбөр	6,780,017	547	124,914	1,649,346	8,554,824
Цэвэр дүн	(2,288,727)	(3,092,802)	(14,455)	(1,445,842)	(656,222)
Болзошгүй өр төлбөр ба үүрэг		(267,643)		(2,000,000)	(2,267,643)

32. САНХҮҮГИЙН ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Бусад эрсдэлийн төвлөрөл

Банкны Удирдлага дээр дурьдсан харилцагчдын хязгаар бүрт зээлдэгчдийн талаарх тайлан мэдээллийг авах замаар зээлийн эрсдэлийн төвлөрлийг судалж, хяналт тавьдаг. 2013 болон 2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар Банкинд ийм төрлийн томоохон эрсдэлийн төвлөрөл байхгүй байна.

Төлбөрийн чадварын эрсдэл

Санхүүгийн хэвийн болон хүнд нөхцөл байдалд өөрийн үүргээ гүйцэтгэж чадахгүй байх эрсдэлийг төлбөрийн чадварын эрсдэл гэнэ. Гадаад валютын хөрвөх чадварын эрсдэл нь Банкинд учирдаг хамгийн гол эрсдэлүүдийн нэг юм. Хөрөнгө оруулалтын сонгодог гурван үзүүлэлт (аюулгүй байдал - төлбөрийн чадвар - өгөөж) –ийн хувьд, төлбөрийн чадвар ба аюулгүй байдлын бүх шаардлагууд хангагдсан үед л өгөөжийг дээшлүүлэхэд чиглэсэн Банкны хөрөнгө оруулалтын бодлого хэрэгжих боломжтой. Импортоос ихээхэн хамааралтай, Засгийн газрын гадаад өрийг байнга төлж байх шаардлагатай, дотоодын зах зээл дээрх валютын эрэлт, нийлүүлэлт байнга хэлбэлзэж байдаг нөхцөл байдлын үед төлбөрийн чадвар нь гадаад валютын нөөцийн удирдлагын авч үзэх ёстой чухал асуудал юм. Төлбөрийн чадварыг удирдахын тулд Банк гадаад валютын нөөцийн багцыг хоёр дэд багцад хуваадаг. Үүнд:

- Төлбөрийн чадварын багц (бэлэн мөнгөний удирдлага эсвэл төлбөрийн чадварын багц орно): Энэ багц нь зээлийн өр төлөх, валютын зах зээлийн үйл ажиллагааг тогтвортой болгох зорилгоор ашигладаг. Энд бэлэн мөнгө, овернайт ба хугацаагүй хадгаламжаас бүрдэнэ. Энэхүү багц нь мөн хугацаат хадгаламжид, өндөр төлбөрийн чадвар (эргэн төлөгдөх чадвар) бүхий мөнгөний зах зээлийн хэрэглүүрт долоо хоногаас 12 сар хүртэлх дуусах хугацаа бүхий үнэт цаасанд болон мөнгөжсөн алтанд хөрөнгө оруулалт болон хийгддэг байна.
- Хөрөнгө оруулалтын багц: Энэ багц нь дунд хугацааны, өндөр төлбөрийн чадвар (эргэн төлөгдөх чадвар) бүхий АНУ-ын Засгийн газар, хэд хэдэн улсын болон агентлагуудын гаргасан үнэт цаасанд хөрөнгө оруулалт хийдэг байна.

Захирлуудын зөвлөл стратегийн зорилт, гадаад валютын нөөцийн багцын хугацааг баталдаг. Эргэн төлөгдөх чадварын эрсдэлийг бууруулахын тулд Улсын гадаад валютын нөөцийн удирдлагын журмын дагуу дараах хөрөнгийн бүтцийг тогтоосон:

- Нийт хөрөнгийн тогтоосон хязгаарын тодорхой хувиас багагүй хэсгийн богино хугацаат (1 жил хүртлэх) хөрөнгө болгон харилцах данс болон валютаар илэрхийлэгдсэн бэлэн мөнгө хэлбэрээр байршуулах;
- Нийт хөрөнгийн тогтоосон хязгаарын тодорхой хувиас багагүй хэсгийн богино хугацаат (1 жил хүртлэх) хөрөнгө болгон 6 сар хүртлэх хугацаатай хадгаламжийн хэлбэрээр байршуулах.

32. САНХҮҮГИЙН ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Төлбөрийн чадварын эрсдэл (Үргэлжлэл)

Дараах хүснэгтэд 2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр санхүүгийн өр төлбөрийг гэрээнд заасан дуусах хугацаагаар нь харуулсан. Дуусгавар хугацааны тайланд тусгасан өглөгүүд нь нийт зээлийн үүрэг болон санхүүгийн баталгааг оруулан гэрээнд заасан хямдруулаагүй мөнгөн гүйлгээ болно. Санхүүгийн байдлын тайланд дүнгүүд нь хямдруулсан мөнгөн гүйлгээн дээр үндэслэсэн байх тул хямдруулаагүй мөнгөн гүйлгээ нь тайланд тусгасан дүнгээс зөрүүтэй байна. Санхүүгийн деривативууд нь форвард болон своп хэлцлүүдээс хүлээн авах болон төлөгдөх гэрээний дүнд орсон болно.

Аккредитивийг дэмжихэд шаардагдах төлбөрийн чадварын хэмжээ нь дуусах хугацааны шинжилгээнд харуулсан өр төлбөрийн хариуцлагын хэмжээнээс бага юм. Учир нь Банк гуравдагч талыг эдгээр гэрээн дээр үндэслэн хөрөнгө татна гэж үздэггүй байна. Доорх дуусгавар хугацааны шинжилгээний хүснэгт дэх одоогийн нийт гэрээнд үндэслэсэн өр төлбөрийн хэмжээ нь ирээдүйд шаардлагатай мөнгөний хэмжээг илэрхийлэхгүй. Учир нь ихэнхи энэ төрлийн гэрээт өр төлбөр нь ямар нэгэн санхүүжилтгүйгээр хугацаа нь дуусах буюу цуцлагддаг.

Өр төлбөрийн дүн тодорхой бус тохиолдолд тодруулсан дүнг тайлант хугацааны эцсээрх нөхцөл байдлын үндсэн дээр тодорхойлно. Гадаад валютаар хийсэн төлбөрийг тайлант хугацааны эцсийн спот ханшаар шилжүүлэн тооцно.

32. САНХҮҮГИЙН ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Төлбөрийн чадварын эрсдэл (Үргэлжлэл)

Хямдруулаагүй мөнгөн урсгал дээр үндэслэсэн санхүүгийн өр төлбөрийн дуусгавар хугацааны шинжилгээг 2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар доорх хүснэгтэд харуулав:

2014	Хугацаагүй ба 1 сараас бага сая төгрөг	1 – 6 сарын хооронд сая төгрөг	6 – 12 сарын хооронд сая төгрөг	12 сараас дээш сая төгрөг	Нийт сая төгрөг
Өр төлбөр					
Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгө	809,657	–	–	–	809,657
Төв банкны үнэт цаас	855,650	–	–	–	855,650
Засгийн газрын байгууллагад төлөх өр төлбөр	767,874	862	833	29,080	798,649
Дотоодын банкуудын харилцах, хадгаламж	2,803,462	–	–	–	2,803,462
Гадаад өр төлбөр	135,348	2,832,274	179,248	–	3,146,870
Бусад санхүүгийн өр төлбөр	27,204	–	–	–	27,204
Нийт төлөгдсөн своп болон форвард хэлцэлүүд:					
- Орох урсгал	(485,945)	(118,375)	(26,677)	(860,457)	(1,491,454)
- Гарах урсгал	506,130	117,040	27,324	927,406	1,577,900
Зээлтэй холбоотой төлбөрийн үүрэг					
- ХАБ-с авах ашиглаагүй зээлийн шугам	(1,821,420)	–	–	–	(1,821,420)
- ХАБ-д өгөх ашиглаагүй зээлийн шугам	4,500,000	–	–	–	4,500,000
- Бусад болзошгүй өр төлбөр	154,608	6,758	22,408	–	183,774
Санхүүгийн үүрэг хариуцлагын хүрээнд ирээдүйн хугацаанд төлж болзошгүй өр төлбөрүүд	8,252,568	2,838,559	203,136	96,029	11,390,292

32. САНХҮҮГИЙН ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Төлбөрийн чадварын эрсдэл (Үргэлжлэл)

Хямдруулаагүй мөнгөн урсгал дээр үндэслэсэн санхүүгийн өр төлбөрийн дуусгавар хугацааны шинжилгээг 2013 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар доорх хүснэгтэд харуулав:

2013	Хугацаагүй ба 1 сараас бага сая төгрөг	1 – 6 сарын хооронд сая төгрөг	6 – 12 сарын хооронд сая төгрөг	12 сараас дээш сая төгрөг	Нийт сая төгрөг
Өр төлбөр					
Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгө	841,129	–	–	–	841,129
Төв банкны үнэт цаас	1,630,500	–	–	–	1,630,500
Засгийн газрын байгууллагад төлөх өр төлбөр	1,679,230	980	974	32,497	1,713,681
Дотоодын банкуудын харилцах, хадгаламж	2,497,197	–	–	–	2,497,197
Гадаад өр төлбөр	125,223	1,675,356	–	238	1,800,817
Бусад санхүүгийн өр төлбөр	34,633	–	–	–	34,633
Нийт төлөгдсөн своп болон форвард хэлцэлүүд:					
- Орох урсгал	(752,690)	(354,444)	–	–	(1,107,134)
- Гарах урсгал	770,330	404,018	–	–	1,174,348
Зээлтэй холбоотой төлбөрийн үүрэг					
- ХАБ-с авах ашиглаагүй зээлийн шугам	(545,760)	–	–	–	(545,760)
- ХАБ-д өгөх ашиглаагүй зээлийн шугам	2,000,000	–	–	–	2,000,000
- Бусад болзошгүй өр төлбөр	279,320	–	–	–	279,320
Санхүүгийн үүрэг хариуцлагын хүрээнд ирээдүйн хугацаанд төлж болзошгүй өр төлбөрүүд	8,559,112	1,725,910	974	32,735	10,318,731

32. САНХҮҮГИЙН ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Төлбөрийн чадварын эрсдэл (Үргэлжлэл)

Дотоодын банкнаас байршуулсан хадгаламж болон төрийн байгууллагуудад өгөх өр төлбөрүүдийн ихэнх хэсэг нь Банк үйл ажиллагааг санхүүжүүлэх тогтвортой эх үүсвэр болон үндсэн хадгаламжийг илэрхийлж байна. Үүнтэй адилаар Банк хэдийгээр гэрээний дагуу төлбөр хийх хугацааг хойшлуулах эрхгүй боловч гүйлгээнд байгаа бэлэн мөнгө мөн санхүүжилтийн тогтвортой эх үүсвэрийг илэрхийлж байна. Дээрх хүлээгдэж буй дуусгавар хугацаанд суурилсан дуусгавар хугацааны шинжилгээг харна уу.

Банк нь дуусах хугацааны хямдруулаагүй шинжилгээг хэрэглэдэггүй. Харин Банк санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрийн бүртгэлийн дүнгийн хүлээгдэж буй дуусах хугацаа болон үүнээс үүдэх цэвэр позиц (төлбөрийн чадварын зааг)-ийг хянадаг. Доорх хүснэгт санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрийн хүлээгдэж буй дуусах хугацааны шинжилгээг харуулсан байна.

Санхүүгийн өр төлбөрийн хүлээгдэж буй дуусах хугацаа нь Банкинд байршуулсан их хэмжээний мөнгө (ихэвчлэн төрийн байгууллагууд болон дотоодын банкуудаас байршуулсан) болон гүйлгээн дэх бэлэн мөнгөнөөс шалтгаалаад гэрээнд заасан дуусах хугацаанаасаа өөр байж болно. Хэрэв санхүүгийн өр төлбөрийг төлөх шаардлага гарахад борлуулахад бэлэн байдаг санхүүгийн хөрөнгө нь борлуулагдахаар хүлээгдэж буй өдөртөө үндэслэн дуусах хугацааны шинжилгээнд хамрагдана. Үнэ цэнийн бууралтад орсон зээл нь ирээдүйд орж ирэх мөнгөн урсгалынхаа цаг хугацаанд тулгуурлан үнэ цэнийн бууралтын сангийн цэвэр дүнд хамаарагдана.

32. САНХҮҮГИЙН ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Санхүүгийн хэрэглүүрийн дуусгавар хугацааны шинжилгээг 2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар доорх хүснэгтэд харуулав:

	Хугацаагүй болон 1 сараас бага сая төгрөг	1 – 6 сарын хооронд сая төгрөг	6 – 12 сарын хооронд сая төгрөг	12 сараас дээш сая төгрөг	Нийт сая төгрөг
2014					
Хөрөнгө					
Бэлэн мөнгө	57,990	–	–	–	57,990
Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан хөрөнгө, хадгаламж	1,408,474	–	–	876	1,409,350
Борлуулахад бэлэн Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт	245,636	80,693	28,325	892,285	1,246,939
Урвуу буцаан худалдан авах хэлцэл	1,466,557	–	–	–	1,466,557
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	541	1,335	–	1,388	3,264
Засгийн газрын үнэт цаас	–	2,424	–	202,404	204,828
Дотоодын банкуудад олгосон зээл	9,136	1,271,187	436,661	368,961	2,085,945
Бусад санхүүгийн хөрөнгө	87	187,595	–	469,900	657,582
Нийт санхүүгийн хөрөнгө	3,188,421	1,543,234	464,986	1,935,814	7,132,455
Өр төлбөр					
Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгө	809,657	–	–	–	809,657
Төв банкны үнэт цаас	853,781	–	–	–	853,781
Засгийн газрын байгууллагуудын харилцах, хадгаламж	767,903	833	833	29,080	798,649
Дотоодын банкуудын харилцах, хадгаламж	2,803,462	–	–	–	2,803,462
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	20,725	–	648	68,337	89,710
Гадаад өр төлбөр	133,403	2,831,785	22,700	–	2,987,888
Бусад өр төлбөр	9,133	62	–	18,009	27,204
Нийт өр төлбөр	5,398,064	2,832,680	24,181	115,426	8,370,351
Хөрвөх чадварын цэвэр зөрүү	(2,209,643)	(1,289,446)	440,805	1,820,388	(1,237,896)

32. САНХҮҮГИЙН ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Санхүүгийн хэрэглүүрийн дуусгавар хугацааны шинжилгээг 2013 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар доорх хүснэгтэд харуулав.

	Хугацаагүй болон 1 сараас бага сая төгрөг	1 – 6 сарын хооронд сая төгрөг	6 – 12 сарын хооронд сая төгрөг	12 сараас дээш сая төгрөг	Нийт сая төгрөг
2013					
Хөрөнгө					
Бэлэн мөнгө	63,691	–	–	–	63,691
Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан хөрөнгө, хадгаламж	1,950,253	–	–	842	1,951,095
Борлуулахад бэлэн Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт	379,260	337,861	13,649	222,760	953,530
Урвуу буцаан худалдан авах хэлцэл	1,529,215	–	–	–	1,529,215
Засгийн газрын үнэт цаас	–	–	–	–	–
Дотоодын банкуудад байршуулсан хөрөнгө, хадгаламж	255,896	150,000			405,896
Дотоодын банкуудад олгосон зээл	8,353	1,728,116	402,221	648,771	2,787,461
Бусад санхүүгийн хөрөнгө	2,803	–	204,912	–	207,715
Нийт санхүүгийн хөрөнгө	4,189,471	2,215,977	620,782	872,373	7,898,603
Өр төлбөр					
Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгө	841,129	–	–	–	841,129
Төв банкны үнэт цаас	1,627,017	–	–	–	1,627,017
Засгийн газрын байгууллагуудын харилцах, хадгаламж	1,679,197	778	778	29,238	1,710,024
Дотоодын банкуудын харилцах, хадгаламж	2,497,197	–	–	–	2,497,197
Гадаад өр төлбөр	125,223	1,649,346	–	238	1,774,807
Бусад өр төлбөр	55,076	49,574	–	–	104,650
Нийт өр төлбөр	6,824,839	1,699,698	778	29,476	8,554,824
Хөрвөх чадварын цэвэр зөрүү	(2,635,368)	516,279	620,004	842,897	(656,221)

33. ҮҮСМЭЛ САНХҮҮГИЙН ХЭРЭГЛҮҮР

Доорх хүснэгт нь Банкинд ашиглагдаж байгаа өглөг болон авлагын хувьд гадаад валютын ханшийн хөрвүүлэгт ашиглагдах своп болон форвард хэлцэлээр тайлангийн эцэст бодит үнэ цэнийг тусган харуулж байна. Доорх хүснэгт нь тухайн тайлант хугацаанаас хойш төлбөр төлөгдөх гэрээтэй, харилцагч талуудын төлбөрийг барагдуулахаас өмнөх нийт позицыг үзүүлэв. Гэрээний нөхцөл нь богино хугацаатай.

Гадаад валютын ханшийн хөрвүүлэлт свап, форвард : тайлангийн эцэс дэхь бодит үнэ цэнэ	Хөрөнгө 2014 сая төгрөг	Өр төлбөр 2014 сая төгрөг	Хөрөнгө 2013 сая төгрөг	Өр төлбөр 2013 сая төгрөг
- Төлбөр хийгдэхэд авах ам. долларын авлага (+)	—	202,175	156,565	249,911
- Төлбөр хийгдэхэд төлөх ам. долларын өглөг (-)	(322,683)	(1,032,806)	(245,091)	(512,855)
- Төлбөр хийгдэхэд авах төгрөгийн авлага (+)	325,947	781,349	—	455,381
- Төлбөр хийгдэхэд төлөх төгрөгийн өглөг (-)	—	(222,353)	(153,949)	(262,454)
- Төлбөр хийгдэхэд авах юанийн авлага (+)	—	181,925	245,278	—
Свап, форвард хэлцэлийн валютын ханшийн цэвэр бодит үнэ цэнэ	3,264	(89,710)	2,803	(70,017)

Банк нь зах зээл дэх мэргэжлийн байгууллагуудтай стандарт гэрээ байгуулж гадаад валютын дериватив санхүүгийн хэрэгслээр зуучлагч оролцуулалгүй зах зээлд арилжаа хийдэг. Дериватив нь нөхцөлөөсөө хамаараад зах зээлийн хүүгийн түвшин, гадаад валютын ханш болон бусад хувьсагчийн өөрчлөлтийн үр дүнд эерэг (хөрөнгө) эсвэл сөрөг (өр төлбөр) нөлөөтэй байж болно. Нийт дериватив санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрийн бодит үнэ цэнэ цаг хугацааны үр дүнд үлэмж хэмжээгээр өөрчлөгдөж болно.

34. САНХҮҮГИЙН ХЭРЭГЛҮҮРИЙН БОДИТ ҮНЭ ЦЭНЭ

Бодит үнэ цэнэ гэдэг нь дампуурсан болон албадан борлуулахад хүрсэн этгээдээс бусад аливаа сонирхож буй талуудын хооронд санхүүгийн хэрэглүүрийн зах зээл дээр арилжаалагдах дүн юм. Зах зээл дээр бүртгэлгүй санхүүгийн хэрэглүүрийн хувьд Банк үнэлгээний техникүүдийг ашигласан.

Банк нь үнэлгээний техникүүдийг ашиглан санхүүгийн хэрэглүүрийн бодит үнэ цэнийг тодорхойлох, толилуулахдаа дараах түвшнийг хэрэглэдэг. Үүнд:

Түвшин 1: ижил төстэй хөрөнгө болон өр төлбөрийн хувьд идэвхитэй зах зээл дээр бүртгэгдсэн (залруулаагүй) үнэ;

Түвшин 2: бүртгэлд бүртгэгдсэн бодит үнэ цэнэд мэдэгдэхүйц нөлөө үзүүлдэг, зах зээл дээр шууд буюу шууд бусаар ажиглагддаг хүчин зүйлсийг ашигладаг үнэлгээний аргачлалууд;

Түвшин 3: бүртгэлд бүртгэгдсэн бодит үнэ цэнэд мэдэгдэхүйц нөлөө үзүүлдэг, зах зээл дээр ажиглагддаг мэдээлэл ашигладаггүй аргачлалууд.

Доорх хүснэгтэд 2013 болон 2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаарх Банкны хөрөнгө ба өр төлбөрийн бодит үнэ цэнийн хэмжилтийн шатлалыг харуулж байна:

	Нийт сая төгрөг	Бодит үнэ цэнийн хэмжилт		
		Идэвхитэй зах зээл дээр бүртгэгдсэн (Түвшин 1) сая төгрөг	Мэдэгдэ- хүйц ажиглагд- даг хүчин зүйлс (Түвшин 2) сая төгрөг	Мэдэгдэ- хүйц ажиглагд- даггүй хүчин зүйлс (Түвшин 3) сая төгрөг
2014				
Санхүүгийн хөрөнгө, бодит үнэ цэнээр				
Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгө оруулалт				
РАМП хөрөнгө оруулалтын данс	189,681	189,681	—	—
ОУ-ын төлбөр тооцооны банкны бонд	113,133	113,133	—	—
АНУ-ын Засгийн газрын бонд	189,763	189,763	—	—
Давуу эрхтэй ИЗББ	748,742	—	748,742	—
Алт, үнэт металл				
Мөнгөжсөн алт	207,066	207,066	—	—
Мөнгөжсөн мөнгө	116	116	—	—
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	3,264	—	3,264	—
Дахин үнэлэгдсэн барилга	22,305	—	—	22,305
Санхүүгийн өр төлбөр, бодит үнэ цэнээр				
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	89,710	—	69,533	20,177

34. САНХҮҮГИЙН ХЭРЭГЛҮҮРИЙН БОДИТ ҮНЭ ЦЭНЭ (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Бодит үнэ цэнээрээ бүртгэгдсэн, санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрийн бодит үнэ цэнийн түвшний хооронд ямар нэг хөдөлгөөн гараагүй.

		Бодит үнэ цэнийн хэмжилт		
		Идэвхитэй зах зээл дээр бүртгэгдсэн (Түвшин 1) сая төгрөг	Мэдэгдэ- хүйц ажиглагд- даг хүчин зүйлс (Түвшин 2) сая төгрөг	Мэдэгдэ- хүйц ажиглагд- даггүй хүчин зүйлс (Түвшин 3) сая төгрөг
2013	Нийт сая төгрөг			
Санхүүгийн хөрөнгө, бодит үнэ цэнээр				
Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгө оруулалт				
РАМП хөрөнгө оруулалтын данс	166,110	166,110	—	—
ОУ-ын төлбөр тооцооны банкны бонд	494,187	494,187	—	—
АНУ-ын Засгийн газрын бонд	290,149	290,149	—	—
Алт, үнэт металл				
Мөнгөжсөн алт	251,440	251,440	—	—
Мөнгөжсөн мөнгө	305	305	—	—
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	2,803	—	2,803	—
Дахин үнэлэгдсэн барилга	22,305	—	—	22,305
Санхүүгийн өр төлбөр, бодит үнэ цэнээр				
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	70,017	—	12,544	57,473

34. САНХҮҮГИЙН ХЭРЭГЛҮҮРИЙН БОДИТ ҮНЭ ЦЭНЭ (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Доорх хүснэгтэд ашиг, алдагдал ба бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайлан дахь бодит үнэ цэнээр хэмжсэн 3 дугаар түвшний хөрөнгө болон өр төлбөрийн ашиг, алдагдлыг харуулж байна.

3 дугаар түвшний хөрөнгө ба өр төлбөр	2014 сая төгрөг	2013 сая төгрөг
Орлогын тайланд бүртгэгдсэн бодит бус алдагдал		
-Үндсэн хөрөнгийн дахин үнэлгээ	–	(3,618)
-Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	(20,177)	(57,473)
	(20,177)	(61,091)
Бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэгдсэн тайлант жилийн ашиг		
-Үндсэн хөрөнгийн дахин үнэлгээ	–	4,263
	–	4,263

Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр- Дериватив

Зах зээлийн ажиглагдахуйц хүчин зүйлийн үнэлгээний аргачлал ашиглан хэмжсэн дериватив санхүүгийн бүтээгдэхүүнүүд нь голдуу валютын своп, гадаад валютын форвард арилжааны хэлцлүүд байна. Хамгийн их ашигладаг үнэлгээний аргачлал нь өнөөгийн үнэ цэнийг ашиглан тооцолсон форвард болон своп үнэлгээний загварууд байдаг. Уг загвар нь гадаад валютын төрөл бүрийн өгөгдлийг (своп болон форвард ханшийг оролцуулан) ашигладаг.

Зах зээлийн ажиглагдахуйц бус хүчин зүйлийн үнэлгээний аргачлал ашиглан хэмжсэн дериватив санхүүгийн бүтээгдэхүүнүүд нь SIFS-ийн форвард хэлцлүүд юм. Энэхүү деривативуудыг Банкны тусгайлсан хүүгийн хувийг зах зээлийн ажиглагдахуйц бус хүчин зүйл болгож своп загварыг ашиглан үнэлдэг. Тооцоололд ашигласан хүүгийн хувь нь мэдэгдэхүйцээр өсвөл (буурвал) бодит үнэ цэнэ нь ихээхэн хэмжээгээр буурна (өснө).

3 дугаар түвшний санхүүгийн хөрөнгө ба өр төлбөр	Үнэлгээний аргачлал	Мэдэгдэхүйц ажиглагддаггүй хүчин зүйлс	Хязгаар	Бодит үнэ цэнийн хүчин зүйлсийн мэдрэмтгий байдал
Форвард	Форвард үнэлгээний загвар	Жилийн хүүгийн хувь	0.89% - 12.5% (2013: 0.89%-10.5%)	Дотоодын банкуудад санал болгосон зээлийн хүү жилийн 11.6 хувиар (2013: 9.6%) өсвөл (буурвал) бодит үнэ цэнэ нь 1,141 сая төгрөгөөр (2013: 9,197 сая төгрөг) өснө (буурна).

34. САНХҮҮГИЙН ХЭРЭГЛҮҮРИЙН БОДИТ ҮНЭ ЦЭНЭ (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Үндсэн хөрөнгийн дахин үнэлгээ

Барилга байгууламжийн бодит үнэ цэнийг өртгийн аргаар тодорхойлсон ба үнэлгээчин Монгол улсын Засгийн газрын 336 дугаар тогтоолоор батлагдсан барилгын нэгж талбайн төсөвт өртөг, төсвийн жишиг үнэлгээнд суурилж үнэлгээгээ хийсэн. Үнэлгээний өдөр буюу 2013 оны 10 дугаар сарын 01-ний өдрийн байдлаар хөрөнгийн бодит үнэ цэнэ нь албан ёсны эрхтэй, хараат бус үнэлгээний компаниудийн консорциумын үнэлгээгээр үнэлэгдсэн байна.

Мэдэгдэхүйц ажиглагддаггүй үнэлгээний хүчин зүйл:
Оффисын барилгын метр.квадратын үнэ: 619.27 мянган төгрөг
Банкны барилгын метр.квадратын үнэ: 593.34 мянган төгрөг
Гражийн метр.квадратын үнэ: 509.80 мянган төгрөг

Барилга бүрийн метр.квадратын тооцолсон үнийн томоохон өсөлт (бууралт) нь бодит үнэ цэнийг ихээхэн хэмжээгээр өсгөнө (бууруулна).

Үнэлгээний мэдэгдэхүйц ажиглагддаггүй дээрх өгөгдлүүд нь 2013 онд Банкны хийсэн үнэлгээнд суурилсан. Банк эдгээр өгөгдлүүд нь 2014 онд томоохон хэмжээгээр өөрчлөгдөөгүй гэж үнэлсэн.

Санхүүгийн тайланд бодит үнэ цэнээрээ тусгагдаагүй Банкны санхүүгийн хэрэгслүүдийг ангилал бүрээр нь дансны болон бодит үнэ цэнээр нь харьцуулан дараах хүснэгтээр харууллаа. Энэхүү хүснэгтэд санхүүгийн бус хөрөнгө болон санхүүгийн бус өр төлбөрийн бодит үнэ цэнийг оруулаагүй болно.

	2014		2013	
	Дансны үнэ сая төгрөг	Бодит үнэ сая төгрөг	Дансны үнэ сая төгрөг	Бодит үнэ сая төгрөг
Санхүүгийн хөрөнгө				
Бэлэн мөнгө	57,990	57,990	63,691	63,691
Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан хөрөнгө, хадгаламж	1,409,350	1,409,350	1,951,095	1,950,522
Урвуу буцаан худалдан авах хэлцэл	1,466,557	1,466,557	1,529,215	1,529,215
Засгийн газрын үнэт цаас	204,828	204,828	–	–
Дотоодын банкуудад байршуулсан хөрөнгө, хадгаламж	–	–	405,896	405,000
Дотоодын банкуудад олгосон зээл	2,085,945	2,085,216	2,787,461	2,786,766
Бусад санхүүгийн хөрөнгө	657,582	657,571	204,948	204,900
	5,882,252	5,881,512	6,942,306	6,940,094

34. САНХҮҮГИЙН ХЭРЭГЛҮҮРИЙН БОДИТ ҮНЭ ЦЭНЭ (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

	2014		2013	
	Дансны үнэ сая төгрөг	Бодит үнэ сая төгрөг	Дансны үнэ сая төгрөг	Бодит үнэ сая төгрөг
Санхүүгийн өр төлбөр				
Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгө	809,657	809,657	841,129	841,129
Төв банкны үнэт цаас	853,781	853,781	1,627,017	1,627,017
Засгийн газрын байгууллагуудын харилцах, хадгаламж	798,649	798,620	1,710,024	1,708,201
Дотоодын банкуудын харилцах, хадгаламж	2,803,462	2,803,462	2,497,197	2,497,197
Гадаад өр төлбөр	2,987,888	2,956,041	1,774,807	1,762,739
Бусад санхүүгийн өр төлбөр	27,204	27,142	34,632	34,574
	8,280,641	8,248,703	8,484,806	8,470,857

Бодит үнэ цэнэ нь бодит үнэ цэнийн хүснэгтэд багтсан боловч бодит үнэ цэнээр хэмжэгдээгүй санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөр

Эдгээр санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрийн бодит үнэ цэнэ нь зах зээлийн ажиглахүйц өгөгдөхүүн ашигласан үнэлгээний аргачлалаар (тодорхойлбол хямдруулсан мөнгөн гүйлгээний загвар) тодорхойлсноор түвшин 2-т ангилагдсан.

35. ХУГАЦААНЫ ШИНЖИЛГЭЭ

Доорх хүснэгтэд тайлант хугацаанаас хойш 12 сарын дотор болон 12 сарын дараа төлөгдөхөөр хүлээгдэж буй дүнгүүдийг санхүүгийн тайлангийн зүйл бүрээр харуулав.

2014 оны 12 дугаар сарын 31- ний байдлаар	12 сарын дотор сая төгрөг	12 сарын дараа сая төгрөг	Нийт сая төгрөг
Хөрөнгө			
Бэлэн мөнгө	57,990	–	57,990
Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан хөрөнгө, хадгаламж	1,408,474	876	1,409,350
Борлуулахад бэлэн Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт	354,654	892,285	1,246,939
Урвуу буцаан худалдан авах хэлцэл	1,466,557	–	1,466,557
Алт ба үнэт металл	329,656	4,303	333,959
Засгийн газрын үнэт цаас	2,424	202,404	204,828
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	1,876	1,388	3,264
Дотоодын банкуудад олгосон зээл	1,716,985	368,960	2,085,945
Бусад хөрөнгө	188,702	469,900	658,602
Нийт хөрөнгө	5,527,318	1,940,116	7,467,434
Өр төлбөр			
Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгө	809,657	–	809,657
Төв банкны үнэт цаас	853,781	–	853,781
Засгийн газрын байгууллагуудын харилцах, хадгаламж	769,569	29,080	798,649
Дотоодын банкуудын харилцах, хадгаламж	2,803,462	–	2,803,462
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	21,373	68,337	89,710
Гадаад өр төлбөр	2,987,888	–	2,987,888
Бусад өр төлбөр	17,711	63,760	81,471
Нийт өр төлбөр	8,263,441	161,177	8,424,618
Цэвэр	(2,736,123)	1,778,939	(957,184)

35. ХУГАЦААНЫ ШИНЖИЛГЭЭ (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

2013 оны 12 дугаар сарын 31- ний байдлаар	12 сарын дотор сая төгрөг	12 сарын дараа сая төгрөг	Нийт сая төгрөг
Хөрөнгө			
Бэлэн мөнгө	63,691	—	63,691
Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан хөрөнгө, хадгаламж	1,950,253	842	1,951,095
Борлуулахад бэлэн Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт	730,771	222,759	953,530
Урвуу буцаан худалдан авах хэлцэл	1,529,215	—	1,529,215
Алт ба үнэт металл	283,154	4,015	287,169
Засгийн газрын үнэт цаас	—	—	—
Дотоодын банкуудад олгосон зээл	405,896	—	405,896
Үндсэн болон биет бус хөрөнгө	2,138,690	648,771	2,787,461
Бусад хөрөнгө	88,327	119,900	208,227
Нийт хөрөнгө	7,189,997	996,287	8,186,284
Өр төлбөр			
Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгө			
Төв банкны үнэт цаас	841,129	—	841,129
Засгийн газрын байгууллагуудын харилцах, хадгаламж	1,627,017	—	1,627,017
Дотоодын банкуудын харилцах, хадгаламж	1,680,786	29,238	1,710,024
Гадаад өр төлбөр	2,497,197	—	2,497,197
Бусад өр төлбөр	1,774,569	238	1,774,807
Нийт өр төлбөр	158,707	—	158,707
	8,579,405	29,476	8,608,881
Цэвэр	(8,491,078)	966,811	(422,597)

36. ХОЛБООТОЙ ТАЛУУДЫН ТОДРУУЛГА

Хэрэв хоёр этгээд нэг хяналтын дор байдаг эсвэл нэг тал нөгөө талыг хянах эрхтэй буюу нөгөө талд санхүүгийн ба үйл ажиллагааны шийдвэр гаргахад нь мэдэгдэхүйц нөлөө үзүүлдэг талуудыг ерөнхийдөө холбоотой талууд гэж үздэг. Холбоотой тал тус бүрийн хамаарлыг авч үзэхдээ хуулийн хүрээнээс илүү холбоо хамаарлын шинж чанарыг нь авч үздэг.

Банк 2013 болон 2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар дараах холбоотой талуудтай хийсэн гүйлгээ болон дансдын үлдэгдлийг толилуулсан. Үүнд: Засгийн газар (Сангийн яам гэх мэт удирдлагыг нь Засгийн газраас томилдог байгууллагууд), удирдлагыг нь Засгийн газраас томилж, Сангийн яам болон ХДК эзэмшдэг Төрийн банк, удирдлагыг нь Засгийн газраас томилж, Сангийн яам эзэмшдэг Хөгжлийн банк, Банкны дэд ерөнхийлөгчийн даргалсан Үндэсний хорооны долоон гишүүд тус бүрийн саналаар үйл ажиллагааны бүх шийдвэрүүд нь батлагдаж, Засгийн газрын эзэмшдэг Хадгаламжийн даатгалын корпораци хамаарна.

НББОУС 24-т заасан “Засгийн газартай холбоотой байгууллагууд толилуулгын шаардлагаас хэсэгчлэн чөлөөлөгдөнө” гэсэн өөрчлөлтийг Банк хэрэглэсэн байна. Тиймээс Засгийн газартай холбоотой байгууллагуудтай хийсэн дангаараа материаллаг бус ажил гүйлгээнүүдийг энэхүү санхүүгийн тайлангуудад толилуулаагүй болно.

2013 болон 2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаарх холбоотой талуудтай хийсэн гүйлгээнүүдийн дансны үлдэгдлийг доор үзүүлэв.

	Засгийн газар сая төгрөг	Төрийн банк сая төгрөг	Хөгжлийн банк сая төгрөг	ХДК сая төгрөг
2014				
Засгийн газрын үнэт цаас	204,828	–	–	–
Дотоодын банкуудад				
олгосон зээл	–	127,967	–	–
Санхүүгийн бус				
байгууллагуудад				
олгосон зээл	–	–	–	204,911
Своп хэлцлийн үнэлгээ	–	151	–	–
Бусад хөрөнгө	–	31	176,681	–
Төв банкны үнэт цаас	–	(99,836)	–	–
Дотоодын банкуудын				
харилцах, хадгаламж	–	(410,699)	(107,137)	–
Санхүүгийн бус				
байгууллагуудын				
харилжах, хадгаламж	–	–	–	(351)
Засгийн газрын				
байгууллагуудын				
харилцах, хадгаламж	(798,649)	–	–	–
Своп хэлцлийн үнэлгээ	–	(30)	–	–
Бусад өр төлбөр	–	(62)	–	–
	(593,821)	(382,478)	69,544	204,560

36. ХОЛБООТОЙ ТАЛУУДЫН ТОДРУУЛГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

	Засгийн газар сая төгрөг	Төрийн банк сая төгрөг	Хөгжлийн банк сая төгрөг	ХДК сая төгрөг
2013				
Засгийн газрын үнэт цаас	—	—	—	—
Дотоодын банкуудад олгосон зээл	—	249,691	—	—
Санхүүгийн бус байгууллагуудад олгосон зээл	—	—	—	204,911
Бусад хөрөнгө	—	36	—	—
Төв банкны үнэт цаас	—	(209,505)	—	—
Дотоодын банкуудын харилцах, хадгаламж	—	(278,714)	(419)	—
Санхүүгийн бус байгууллагуудийн харилцах, хадгаламж	—	—	—	(3,533)
Засгийн газрын байгууллагуудын харилцах, хадгаламж	(1,710,024)	—	—	—
Своп хэлцлийн үнэлгээ	—	(394)	—	—
Бусад өр төлбөр	—	(59)	—	—
	(1,710,024)	(238,945)	(419)	201,378

2013 болон 2014 онд холбоотой талуудтай хийсэн орлого болон зардлын гүйлгээний дүнг доор харуулав:

	Засгийн газар сая төгрөг	Төрийн банк сая төгрөг	Хөгжлийн банк сая төгрөг	ХДК сая төгрөг
2014				
Хүүгийн орлого	373	6,216	—	600
Хүүгийн зардал	(6,537)	(15,758)	—	—
Шимтгэлийн орлого	253	430	5	—
	(5,911)	(9,112)	5	600

	Засгийн газар сая төгрөг	Төрийн банк сая төгрөг	Хөгжлийн банк сая төгрөг	ХДК сая төгрөг
2013				
Хүүгийн орлого	6,957	7,838	—	155
Хүүгийн зардал	(87,128)	(8,024)	—	—
Шимтгэлийн орлого	281	262	2	—
Хувьцаат капиталд оруулсан хөрөнгө	—	—	—	50,000
	(79,890)	76	2	50,155

36. ХОЛБООТОЙ ТАЛУУДЫН ТОДРУУЛГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Бизнесийн ердийн үйл ажиллагааны үр дүнд дээр дурьдсан үлдэгдэл дүнгүүд үүссэн болно. Холбоотой талуудын төлсөн болон хүлээн авсан хүү нь ердийн арилжааны хүүгээр тооцогдсон. Холбоотой талд олгосон зээлээс бусад тайлант жилийн эцсээрх үлдэгдэл дүнгүүд барьцаагаар хангагдаагүй болно. Холбоотой талуудын өглөг эсвэл авлагын дүнд ямар нэгэн хүлээн авсан эсвэл гаргасан баталгаа байхгүй.

Банкны үндсэн удирдлагын цалин болон бусад тэтгэмжийн талаарх мэдээллийг дор толилуулав.

	2014 сая төгрөг	2013 сая төгрөг
Цалин хөлс	539	465
Тэтгэмжүүд	98	113
Нийгмийн болон тэтгэврийн санд төлсөн шимтгэл	70	64
Бусад олговор	392	597
	1,099	1,239

37. ХӨРӨНГИЙН УДИРДЛАГА

Банкны капитал нь Банкны нийт хөрөнгөөс нийт өр төлбөрийг хассан үлдэгдэл дүнгээс бүрдэнэ. Хөрөнгийг удирдахад Банкны баримтлах гол зорилго нь эдийн засгийн хувьд бусдаас хараат бус байж, ажил үүргээ бүрэн хэрэгжүүлэх боломжоор хангахын тулд хөрөнгийг тохиромжтой хэмжээнд барьж байх явдал юм. Банк нь удирдах боломжтой нийт капиталын дүнг энэхүү тайлангийн санхүүгийн байдлын тайланд үзүүлсэн өөрийн хөрөнгө гэж үзнэ.

Банк нь Төв банк тул дүрмийн сантай холбоотойгоор ямар нэгэн шаардлага бусад этгээдээс тавигддаггүй байна. Төв банк (Монголбанк)-ны тухай хуульд Банкны зайлшгүй байлгах хөрөнгө (дүрмийн сан)-ийн доод хэмжээ болон Банк өөрийн өмчид хуваарилагдах ёстой тухайн жилийн цэвэр ашгийн доод хэмжээг заасан байдаг. Тодруулга 29-д толилуулсны дагуу Банкны дүрмийн сан нь 2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар 5,000 сая төгрөг (2013 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар 5,000 сая төгрөг) байсан нь хуулинд заасан доод хэмжээг хангаж байна. Мөн Банк цэвэр ашгийн 40 хувиас доошгүй хэсэг нь Банк өөрийн хөрөнгийн хэсэгт хуваарилагдаж цэвэр ашгийн үлдэх (цэвэр ашгийн 60%-иас ихгүй) хэсэг нь улсын төсвийн дансанд хуваарилагдана хэмээн дээрх хуульд заажээ. Банк хуримтлагдсан алдагдалтай байгаа тул 2013 болон 2014 онуудад Улсын төсөвт шилжүүлэг хийгээгүй.

37. ХӨРӨНГИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Ашиг, алдагдал ба бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд харуулснаар Банк 2014 онд 535,473 сая төгрөг (2013: 251,072 сая төгрөг)-ийн алдагдал хүлээсэн ба жилийн эцэст өөрийн хөрөнгө 929,794 сая төгрөг (2013: 394,151 сая төгрөг)-ийн сөрөг дүнтэй гарсан байна. Банкны өөрийн хөрөнгө 2012 оноос хойш сөрөг дүнтэй байгаа бөгөөд Удирдлага энэ талаар Засгийн газар, Улсын Их Хурлын холбогдох байнгын хороонд мэдэгдэх зэрэг хуулийн дагуу холбогдох арга хэмжээ авсан. Төв банкны тухай хуулийн 38¹ дугаар зүйлд “Монголбанкны пассив нь актив хөрөнгөөс хэтэрсэн тохиолдолд Засгийн газар үнэт цаас гаргах замаар уг зөрүүг нөхөх асуудлыг Улсын Их Хурал шийдвэрлэнэ” гэж заасан байдаг.

Тиймээс Засгийн газар Банкны энэхүү дутагдлыг санхүүжүүлэх үүрэг хүлээгээгүй болно. Гэвч Банк үйл ажиллагаагаа хэвийн явуулахад энэхүү болзошгүй хөрөнгийн дутагдлыг арилгах нь зайлшгүй шаардлагатай гэж үзвэл Улсын Их Хурал энэхүү дутагдлыг арилгах зорилгоор Засгийн газрын бондыг ашиглаж болно.

Энэхүү хуулийн 37 дугаар зүйлд Банкны дахин үнэлгээний сан нь дараах хэсгүүдээс бүрдэнэ. Үүнд:

- ▶ Монгол төгрөг болон гадаад валют солилцооны ханшийн хэлбэлзлээс болж алт болон гадаад валютаар илэрхийлэгдсэн хөрөнгө болон өр төлбөрийн валютыг дахин үнэлснээс үүдэлтэй зөрүү;
- ▶ Үндсэн хөрөнгө (байшин, барилга гэх мэт.) -ийн дахин үнэлгээнээс үүдэлтэй зөрүү.

Түүнчлэн мөн хуулийн 37 дугаар зүйлд гадаад валютаар илэрхийлэгдсэн хөрөнгө ба өр төлбөр болон алтны дахин үнэлгээнээс үүдэлтэй зөрүүнүүд нь Банкны цэвэр ашгийг тодорхойлоход оруулахгүй гэсэн байна.

Тиймээс Банк гадаад валютын, үнэт металлын, үндсэн хөрөнгийн болон борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгүүдийн дахин үнэлгээний сангуудыг тус тус бий болгосон. Дэлгэрэнгүйг Тодруулга 30-аас харна уу.

38. ТАЙЛАНТ ХУГАЦААНЫ ДАРААХ ҮЙЛ ЯВДЛУУД

- Тодруулга 22-т дурьдсанчлан Монгол Улсын Хөгжлийн банкнаас гаргасан векселийн хугацаа 2015 оны 2 дугаар сарын 12-нд дууссан бөгөөд энэхүү тайлан гарах өдөр хүртэл Хөгжлийн банк векселийн төлбөрийг төлөөгүй байна. Банк нь одоогоор Хөгжлийн банктai авлага барагдуулах талаар хэлэлцэж байгаа ба энэхүү тайлан гарах өдрийн байдлаар векселийн үлдэгдэл дүнгийн 50 хувьтай тэнцэх 78,999 сая төгрөгийн найдваргүй авлагын сан байгуулаад байна.
- Тодруулга 22-т толилуулсан компанийн гаргасан өрийн бичгийн нэг нь жилийн хүүг 21 хувиас 7 хувь болгон бууруулах нөхцөлийг хангасан тул Банк энэхүү авлагын хуримтлагдсан хүүгийн орлогыг 2015 онд 4,085 сая төгрөгөөр бууруулсан болно.

38. ТАЙЛАНТ ХУГАЦААНЫ ДАРААХ ҮЙЛ ЯВДЛУУД (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

- 2014 оны 11 дүгээр сарын 13-ны өдрийн Улсын Их Хурлын 69 тоот тогтоолын дагуу Банк Тодруулга 2.4-т дурьдсан Үнэ тогтворжуулах хөтөлбөрөөс үе шаттай гарч байгаа ба дотоодын банкуудад уг хөтөлбөрийн хүрээнд нэмэлт зээл, үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр олгохоо түр зогсоосон байна.

Банкны Удирдлага нь тайлант хугацаа дуусгавар болсон өдрөөс хойш энэхүү тайлан гарах өдрийг хүртэл эдгээр санхүүгийн тайлангуудад нөлөөлөх өөр үйл явдал гараагүй гэж үзэж байна.

39. ХАРЬЦУУЛАЛТ

Тодорхой харьцуулсан дүнгүүд тайлант жилийн толилуулгад дахин ангилагдсан болно.

40. МОНГОЛ ХЭЛ ДЭЭРХ ОРЧУУЛГА

Эдгээр санхүүгийн тайлангуудыг Англи хэл дээр мөн бэлтгэсэн болно. Монгол, Англи хувиудын хооронд утга, агуулгын зөрүү гарах тохиолдолд Англи хувийг дагана.